

244

ՄԻՈՆ

Մ. ՅԱԿՈԲՅԱՆԻ ՎԱՆԻ ՃԱՅՈՑ ՑԵՐՈՒՍԱԴԷՄ

«سیون» مجله ارمنیة شهریه ، دینیة ، ادبیة ، ثقافیة ، اللغة والبیان .
"SION" an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	
«Հարաւային Կողմն Աշխարհի»	Շ. 305
Երուսաղէմի Պատրիարք Ն. Ամենապատ- ւութիւն Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի այցելութիւնը Հարա- ւային Ամերիկա	309
Հաղորդագրութիւն Մայր Աթոռոյ Դիւանէն	346
Ս. ԳՐԱԿԱՆ	
— Օտարականը	Ե. 347
ԿՐՕՆԱԿԱՆ	
— Քրիստոնէական եկեղեցւոյ Առաջին Դժուարութիւնը	ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ 351
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ	
— Տեսիլ Թիֆլիզի Մէջ	Մ. ԱԹՄԱՃԵԱՆ 356
— Կը Նայիմ Կեանքին	Գ. ՃԱՐՏԱՐ 358
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ	
— Անանիա Հակաբոռ Կաթողիկոս	ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ 360
— Սեբաստացի Գրիշ Արիստակէս	ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ 364
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ	
— Ծովուց Վանք Ի Տլուք	Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ 366
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Եկեղեցականք — Բեմականք	368
— Պաշտօնականք	370
Վերադարձ Հոգշ. Տ. Կիրեղ Վրդ. Դաքիկեանի	371
Բարեպաշտական նուէրներ	371
Ցանկ նիւթերու 1964 Տարեշրջանի	373

ՍԻՈՆ - ի Տարեկան Բաժնեգիրն է,
բոլոր երկիրներու համար, Անգլ. Շիկին 20
Redaction of the Armenian Monthly SION
Armenian Patriarchate,
P. O. B. 4001
Old City - Jerusalem (Jordan)

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԼԸ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1964

Նոյեմբեր — Դեկտեմբեր

Թիւ 11 - 12

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԿՈՂՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ»

Երուսաղէմի Հայոց Ամենապատիւ Պատրիարքը իր գահակալութեան չորրորդ տարուան վերջաւորութեան, այցելութեան ելաւ Սփիւոքի գաղութներուն: Պարագաներն ուզեցին որ Պատրիարքական առաջին նա-նապարհորդութիւնն ու այցելութիւնը ըլլայ «հարաւային կողմն աշխարհի» Հայութեան, ամենէն հեռաւոր Հայ գաղութներուն Արժանքինի, Պրագիլի և Մոնթէվիտէոյի:

Բարեպատեհ այս այցելութիւնը առիթ եղաւ որ ուշադրութիւնները լուսարձակուին գաղութներու վրայ՝ որոնք քիչ անգամներ խօսքի առարկայ կ'ըլլան մամուլի մէջ: Մինչդեռ վերոյիշեալ գաղութները բազմաթիւ պատնառներով և իրաւունքներով պէտք էր վաղուց նուաճած ըլլային հեռաւորութիւնները, մօտենալու մեր սրտին:

Աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած գաղութներէն, իր ներքին նկարագրով և ազգային դիմագծով՝ Հարաւային Ամերիկայի Հայութիւնը ամենէն աւելի նման է Միջին Արեւելեան մեր գաղութներուն: Նման այն աստիճան՝ որ կարծէք Պէյրութէն տակաւին նոր փրցուած կտոր մը ըլլար Պուէնոս Այրէսի Հայութիւնը, և Հալէպէն նոր հասած ըլլար՝ Սան Բաւոյի գաղթականութիւնը. Հայու նոյն տիպարները, լարուած ազգային նոյն մտահոգութիւններով, խմբուած եկեղեցական նոյն մթնոլորտին մէջ և կրթական նմանօրինակ հաստատութիւններու շուրջ, հարազատ մասեր մեր արիւնին և միսին:

Այսպիսի Հայութիւն մը միայն կրնար յանուն իր տոհմիկ զգացումներուն բացառիկ պատիւով ընդունիլ բարձրաստիճան հիւրը, որ կու գար ոչ միայն հաւատքի մայրաքաղաքէն և օծեալ երկրի սրբութիւններէն, այլ նաեւ ազգային հպարտութեան այն խարիսխէն, որ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանն է, իր դիրքով և իրաւունքներով: Բազմութիւնը որ լեցուցած էր Պուէնոս Այրէսի օդակայանը, փաստն եղաւ տոհմային այն ազնիւ և հարազատ շունչին, որ մեր ժողովուրդին յարգանքի ազնիւ տուրքն է եղած միշտ իր եկեղեցիի պետերուն և ազգային երախտաւորեալներուն նկատմամբ:

Պէտք չկար այցելելու եկեղեցիներն ու դպրոցները, գիտնալու համար թէ հեռաւոր Երուսաղէմով խանդավառուիլ և մեր եկեղեցւոյ իշխանաւորը պատուել գիտցող ամբոյսները, իրենց բնակարաններէն առաջ, բարձրացուցած են իրենց հոգիին և սրտին տունը՝ հոն անմար պահելու համար իրենց հաւատքն ու գիրը:

Եւ սակայն, անակնկալներու այս երկրին մէջ, անակնկալ մը եղաւ նոյսուքիւնն ու պատկառելիութիւնը Պուէնոս Այրէսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին, ուր առաջնորդուեցաւ Պատրիարք Սրբազանը: Հայկական հարազատ կաթուղիկէն, ձօնուած հաւատքի Լուսաւորիչին, քարացած աղօթք մը ինչպէս: Գեղեցիկ է արդարեւ Պուէնոս Այրէսի Աթոռանիստ Մայր Տաճարը իր կառոյցով և ներքին անշօշափելի պարունակութեամբ:

Այլապէս գեղեցիկ է նաեւ յարակից սրահը՝ այնքան թելադրական իր անունով՝ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆ: Հայկական կեանքի բազմերես արտայայտութիւնները կազմող բոլոր կազմակերպութիւններուն, եկեղեցական, երիտասարդական, հայրենակցական, կուսակցական, մշակութային և դպրոցական կեանքի կեդրոնն է ան, բառին ամբողջ իմաստով: Որովհետեւ Արտասահմանի իրականութեան մէջ, Պուէնոս Այրէսի մէջ միայն Հայը մէկ կեդրոն ունի, ուր կը միանան Ազգին բոլոր ուժերը գործակցութեան և ներդաշնակութեան գեղեցիկ նիգի մը մէջ:

Պուէնոս Այրէսի Հայ համայնքը, Հաբաւային Ամերիկայի մեծագոյնը իր թիւով, գտած է գաղտնիքը գաղափարական տարակարծութիւնները ենթարկելու գաղութի հասարակաց շահերուն, փոխանակ ենթարկուելու անոնց: Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեանց Կեդրոնական Վարչութիւնը, ղեկավար բարձրագոյն մարմինը, իր մէջ առած է Ազգին բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները անխտիր և ստեղծած՝ անվիճելի հեղինակութիւն մը: Երեւոյթ մը, որ կը մնայ, դժբախտաբար, եզակի Արտասահմանեան մեր իրականութեան մէջ, պատիւ բերելով Արժանքին հայութեան:

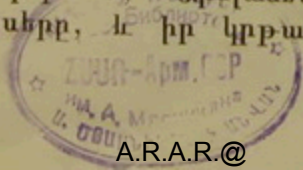
Եւ ասիկա, մեծաւ մասամբ, շնորհիւ պատկառելի և իմաստուն այն անձնաւորութիւններուն, որոնք իրենց հեղինակութիւնը ի սպաս դրած են, երկար տարիներէ ի վեր, Հայկական կեանքը ամբողջական գործակցութեան կեանքի մը վերածելու սրբազան առաքելութեան:

Կ'ակնարկենք Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ Պրն. Արմէն Պերկամալիի և Պրն. Գէորգ Սարափեանի նման անձնաւորութիւններու, որոնք ամուր ձեռքերով բռնած են մեր ազգային կեանքի կշիռը Պուէնոս Այրէսի մէջ:

Շնորհիւ համերաշխ մթնոլորտին, գաղութին ուժերը, տարօրինակ պրկումով մը, վեր բռնած են նաեւ դպրոցը: Թափը, որով կը տարուի դպրոցաշինութիւնը, լաւագոյն գրաւականն է որ երէկուան երագները այսօրուան իրականութիւնն ու վաղուան ապահովութիւնը ըլլան:

Առաջնորդարանին կից՝ Արսլանեան Ազգային Վարժարանը իր նոր շէնքով և ամէն տարի զինք շրջապատող շէնքերու կցումով, պատկառելի հաստատութեան մը հասնելու ամէն վստահութիւն կը ներշնչէ:

Նիւթական ապահովութեան կորնած, Արսլանեան Վարժարանը արժեցուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը, և իր կրթական ու դաստիա-

բակչական մակարդակով Սփիւռքի մեր լուսագոյն կրթարաններէն ոչինչով կը մնայ վար: Հայկական և Արժանք-ինեան կրթական ծրագիրներուն ներդաշնակ գուզընթացութեամբ, վարժարանը իր աշակերտութեան կը ջամբէ: Մանկապարտէզի և Նախակրթարանի կրթութիւն մը, որ մէկ կողմէն կը զինէ գայն երկրի պայմաններուն համաձայն, և միւս կողմէն կը լեցնէ անոնց հոգին Հայկական հիմնական կրթութեան մը բարիքներով: Լեզուն, գրականութիւնը և պատմութիւնը պարզ դասընթացներէ անդին, դպրոցին ապահոված են Հայկական համակրելի մթնոլորտի մը ամբողջ ջերմութիւնը:

Խանդավառիչ է երիտասարդ ուսուցչական կազմին և դպրոցի տեսուչ՝ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանի նուիրումութիւնը, և դպրոցական գործի մէջ ձեռք բերուած տարիներու փորձառութիւնը անգամ մը եւս փաստը կու տայ թէ «մարդ է որ գործէ գերկիր»: Եւ թող ներուի այստեղ արդար գոհունակութեամբ արձանագրել որ Յարութիւն Ծ. Վարդապետը, մեր միաբանը, երուսաղէմի այն բազմաթիւ եկեղեցականներէն է, զորս տասնամեակներէ ի վեր Հայ երուսաղէմը առաքած է աշխարհի չորս ծագերուն, հոգալու համար գաղութներու հոգեւոր և կրթական մատակարարութիւնը:

Այլապէս միտքարական է և հիացում առքելու չափ տպաւորիչ՝ Խրիմեան վարժարանը, իր ազգային մթնոլորտով: Սեփէրեանի մեկենասութեամբ կառուցուող շէնքը շուտով պիտի գայ ամբողջացնելու Խրիմեան վարժարանը իր նւիրական և կրթական ամբողջական սարուածով: Արսլանեան վարժարանը քաղաքի կեդրոնին մէջ, իսկ Սեփէրեան վարժարանը գետին միւս կողմը, ժողովրդային այն քաղաքսին մէջ ուր հաւաքուած հոծ Հայութիւնը իր «Հայ Կեդրոն»ը կը նկատէ «Խրիմեան» այս յարկը, երկու բեռներն են Պուէնոս Այրէսի մշակութային և կրթական կեանքին:

Դպրոցներու կողքին, Հարաւային Ամերիկայի մեր գաղութներուն մէջ ուշագրաւ են նաեւ բազմաթիւ միութիւններու, յանձնախումբերու և մամուլի բազմատեսակ գործունէութիւնները, որոնք գաղութի կեանքը կ'երանգաւորեն իր բոլոր երեսներուն վրայ:

Եւ անոնց բոլորի համերաշխ գործակցութեան ետին կայ անտարակոյս քաղցր անձնաւորութիւնն ու իմաստուն կեցուածքը Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բաբգէն Ս. Արքեպս. Ապատեանի, որ յաջողած է իր անձին համակրելիութիւնը կեդրոն ընել, իրարու հետ հաշտ պահելու այլապէս այլամերժ այն ձգտումները, որոնք Հարաւային Ամերիկայի Առաջնորդարանը բարձրացուցած են համագգային կեդրոնի մը հեղինակութեան:

Գերաշնորհ Տ. Բաբգէն Արքեպս. Ապատեանը, որուն քահանայութեան 25-ամեակը տօնուեցաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ, ի ներկայութեան և նախագահութեան Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանին, որ իր ուսուցիչը եղած է և իրեն կապուած սերտ բարեկամութեամբ, մին է մեր այն

եկեղեցականներէն, որ իր ֆաղցրամտութեամբ և իմաստուն վարչագիտութեամբ գիտէ անխտրական ըլլալ, շահելու համար բոլորի համակրանքը և ատով պարտադրելու իր եկեղեցականի հեղինակութիւնը բոլորին:

Իր թեմական, ազգային և կրթական կազմակերպութիւններով, Հարաւային Ամերիկայի Հայութիւնը այսօր մեր ամենէն ուշագրաւ և կենսունակ գաղութներէն մին է: Կամֆի և աշխատութեան ցեղային բարի յատկութեան շնորհիւ, գաղութը այսօր իր մէջ կը հաշուէ ոչ միայն նիւթական պատկառելի արժէքներու տիրացած բազմաթիւ անհատներ, այլ նաեւ անոր բարոյական և մտաւոր մտահոգութիւններով տոգորուած անձնատրութիւններ, որոնք հաւատարիմ իրենց ցեղի մեծ աւանդութիւններուն, կ'ընեն իրենց կարելին՝ օժտելու տեղւոյն Հայութիւնը կրօնական և կրթական հաստատութիւններով, արծարծ և տեսական պահելու Հայ հոգին հեռաւոր այդ ափերուն վրայ:

Ամեն. Պատրիարք Սրբազանին այցելութիւնը առիթ եղաւ որ տեղւոյն Հայութեան մէջ ինքնաբերաբար արթննայ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան իրենց ազգային տուրքը տալու զգացումը:

Պուէնտ Այրէսի, Սան Բաւոյի և Մոնթեվիտէոյի մէջ կազմուեցան յատուկ յանձնախումբեր, Ս. Յարութեան Տաճարի համազգային հանգանակութեան յաջող ընթացքը շարունակելու համար Հարաւային Ամերիկայի մէջ:

Ինքնաբույս և իշխանավայել մղումով մը, ամէն գաղութի մէջ գտնուեցան ղեկավար ազգայիներ, որոնք հանգանակութեան սկզբնաւորութիւնը վերածեցին մեծ յաջողութեան մը:

Հիւսիսային Ամերիկայի ծանօթ առատաձեռնութեան և մեր համազգային կարիքներուն անխտրականօրէն հասնող գաղութին չափով եղաւ Հարաւային Ամերիկայի արդիւնքը, ինչ որ անգամ մը եւս կը փաստէ թէ ամէն երկինքի տակ նոյնն է Հայը իր ազգային զգացումի ջերմութեան և գոհողութեան ոգիի մեծութեան մէջ: Տակաւին մի քանի տասնեակներ առաջ հացի և երդիքի կարօտ գաղթականութիւնները գաղութներ են այժմ, ուր անած բարիքը կը բաշխուի անձերէն վեր՝ Ազգային այն ամբողջութեան, որ ովկէանոսներէն ու տարածութիւններէն վեր ձեռք ձեռքի կը հասցնէ ներքին այն խոր գիտակցութեամբ՝ թէ հեռաւորութիւնները անգոր են Հայկական ամբողջութիւնը կտրատելու մեր զգացական աշխարհէն ներս և համազգային կարիքներուն դիմաց: Ըլլանք Ամերիկաներու, Եւրոպաներու կամ Ասիաներու մէջ, մէկ Ազգ ենք՝ որքան ատեն որ մեր ազգային զգացումը գիտէ նուանել անջրպետներն ու միաձուլել մեր զգացումները հաւաքական գիտակցութեան մը մէջ:

Խորապէս զգացուած այդ գիտակցութիւնը ենթահողն է Հարաւային Ամերիկայի կեանքին և պիտի չգարմանանք որ նոր նուաճումներով և գօտեպինդ յառաջդիմութիւններով սփռուեցանք մեզ:

«Օրհնեսցի, պահպանեսցի և նախախնամեալ պահեսցի հարաւային կողմն աշխարհի...»:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲ Ն. ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տ. ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ.

Կիրակի, 1964 Յուլիսի 12-ին Երուսաղէմի Պատրիարք Ն. Ամենապատուութիւն Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրտէրեան ժամանեց

Վարչութեան կրկնակ հրաւերներուն: Հայ Երուսաղէմի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով կ'արձանագրուէր Պատրիարքի մը կողմէ այսքան հեռաւոր երկրի մը տրուած այցելութիւնը: Ն. Ամենա-

Ն. Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազան Հօր դիմաւորութեան եկած խումն քաղմութենէն մաս մը, Էսէյսայի օդակայանին մէջ:

Պուէնոս Այրէսի Էսէյսայի օդակայանը՝ այցելութիւն մը տալու Հարաւային Ամերիկայի Հայ դադութներուն: Ն. Ամենապատուութիւնը իր անդրանիկ այցելութիւնը կու տար Հարաւային Ամերիկայի Հայութեան՝ ընդառաջելով Հարաւային Ամերիկայի Կաթողիկոսական Պատուիրակի Գերշ. Տ. Բաբղէն Եպս. Ապատեանի և Թեմի կեդրոնական

պատուութեան կ'ընկերանար Երուսաղէմի Պատրիարքարանի Դիւանապետ Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան:

Պուէնոս Այրէսի Հայութիւնը, հազարներու հասնող թիւով մը խոնուած էր օդակայան՝ դիմաւորելու համար Սուրբ Երկրի Հայ Պատրիարքը: Բազմութիւնը կը զլխաւորէին Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուի-

րակը, Կեդրոնական Վարչութեան անդամները, Եկեղեցական դասը, ինչպէս նաև օտար քրիստոնեայ համայնքներու ներկայացուցիչները: Բուռն ծափահարութիւններու խանդավառ մթնոլորտի մէջ՝ օդանաւէն իջնելէ և աւանդական աղն ու հացը օրհնելէ ետք, Պատրիարք Արքայանք ուղղուեցաւ օղակայանի հիւրասենեակ, ուր իր առաջին տպատրութիւնները յայտնեց տեղական թերթերու թղթակիցներուն և ռատիոկայանի ու հեռատեսիլի ներկայացուցիչներուն: Աննկարագրելի ոգևորութեան մէջ կայմուեցաւ անվերջանալի շարքը ինքնաշարժներու, որ դանդաղօրէն կտրեց օդակայանէն քաղաք տանող համրան, մինչև

ուրակը բարի դալուստ մաղթեց և Ն. Ա. մենագրութեան լանձնեց Ս. Հիմնադրէն հասած հետեւեալ հետադիրը. —

Ն. Ամենապատուոյ ին

Պատրիարք Եղիշէ Աբխաթ. Տէրութեամբ.

Սիրով կ'ողջունենք Ձեր ժամանումը Հաւաւային Ամերիկա: Հանեցէ՛ք բաշխել մեր հաւատացեալ ժողովուրդին նաեւ Մեր օրհնութիւնը Սուրբ Էջմիածնէն: Չեզ լիակատար յաջողութիւն:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Պատրիարք Արքայանք, յայտնապէս լող-

Կեդրոնական Վարչական Խորհուրդի անդամներ և Եկեղեցական դասը օղակայանին մէջ, օրհնելի աւանդական աղ ու հացով:

Առաջնորդանիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցին:

Եկեղեցիէն դուրս թէ՛ ներս խոնուած բաղմութեան մէջէն Եկեղեցականներու և զպիւրներու թափօրը «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ Պատրիարք Արքայանք առաջնորդեց Ս. Սեղան, ուր կարճ արարողութենէ մը ետք Գերշ. Կաթողիկոսական Պատ-

դացուած շեշտով, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն՝ իրեն եղած խանդավառ ընդունելութեան համար, առաւ Ս. Երկրի Աստուածակոխ վայրերու օրհնութիւնը, Ա. Յակոբեանց զինուորեալ Մխարանութեան ողջոյնը, ինչպէս նաև Յորդանանի իրենց հարազատ եղբայրներուն, ու քայքայուած սէրը:

Ապա Ն. Ամենապատուութիւնը բարձրացաւ Առաջնորդարանի Դահլիճը, ընդունելու համար յանուն Արժանթինեան Կառավարութեան բարի գալուստի այցելութեան եկած Կրօնական Գործերու Վսեմ. Նախարարին փոխանորդը՝ Տբթ. Ռոպերթօ Ռամօն Պրամօն:

Օդակայանէն սկսեալ մինչեւ Առաջնորդարան, ինչպէս նաեւ Առաջնորդարանին մէջ, Պատրիարք Սրբազանին հետեւեցան Պուէնոս Այրէսի բոլոր թերթերուն թղթակիցները և ոտախոկայանի ու հեռատեսիլի ներկայացուցիչները, որոնք յատուկ հետաքրքրութեամբ մը կ'ուզէին լսել Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներէն մէ-

թղթակիցներու հետաքրքրութիւնը կը կեդրոնանար գլխաւորաբար Ն. Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապի Երեսօպօստոս այցելութեան և քրիստոնեայ եկեղեցիներու փոխարարութեան վրայ: Պուէնոս Այրէսի գլխաւոր թերթերը՝ «Լա Նասիօն», «Լա Բենեցա», «Դյարին», «Էլ Մունտօ», Ն. Ամենապատուութեան յայտարարութիւններէն ընդդէմ չին քրիստոնեայ եկեղեցիներու մերձեցման, զործակցութեան և բաղձալի վերամիացման տոնչութեամբ արտայայտած լատենտութիւնը: Պատրիարք Սրբազանը ըսաւ ի միջի այլոց. «Սմբողջ խնդիրը հասկացողութեան հարց է. կարեւորը այն է որ այժմ բոլոր եկեղեցիները միութիւն կը ցանկան:

Ն. Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազան Հայրը Արժանթինի հողին վրայ, Հարաւային Ամերիկայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարգէն Արքեպս. Ապատեանի հետ:

կուն մեծ ներկայացուցչին խօսքերը: Տեղական թերթերը նախորդ օրերուն արդէն ծանուցած էին Պատրիարք Սրբազանի մօտալուտ ժամանման լուրը, իսկ յաջորդ օր տոնածին և երկար յօդուածներով հրատարակեցին Նորին Ամենապատուութեան լուսանկարը, կենսագրութիւնը և իր ժամանման առթիւ ըրած յայտարարութիւնները:

Մենք հիմնական տարակարծութիւններ չունինք Կաթոլիկ եկեղեցիին հետ. ընդհակառակը, կը պահենք նոյն և մի հաւատքը և ուրախութեամբ կը տեսնենք թէ վատիկանի Բ. Ժողովը կ'ուզէ զերանցել Կաթոլիկ եկեղեցիի պահպանողական դիրքերը ու ներքին մղումով մը կը ձգտի դէպի քրիստոնեայ եկեղեցիներու վերամիացումը»:

ԲԱՐԻ ԳԱՆՈՒՄՏԻ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ.

Գիշերը, Պատրիարք Սրբազանի այցելութեան առթիւ յատկապէս կազմուած Ընդունելութեան Յանձնախումբը և Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Կազմակերպութիւնը մեծ ճաշկերոյթ մը սարքած էին «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ, ի պատիւ Սրբազան Հիւրին: Օրհնարեր այս այցելութեան առթիւ Պուէնոս Այրէսի Հայ դպրութիւն զգացած ուրախութիւնը արտայայտող բարի գալուստի ջերմ խօսքեր արտասանեցին Հ. Ա. Ե. Երիտ. Կազմակերպութեան Ատենապետ Տբթ. Անդրանիկ Ա-

ւոյ Հոգաբարձութեան Կեդրոնական վարչական Խորհուրդի և Արժանքինի Հայ համայնքին կողմէ մեծ հաճոյքով կու գտնուէր Ձեզի բարի գալուստ մաղբելու: Կը յուսամք որ Ձեր հովուական այս բարեբաստիկ և օրհնարքի այցելութեամբ, մօտէն պիտի ծանօթանաք մեր հայրենասէր և ջերմեռանդ գաղութին, որուն անդամները կը բաղկանան գրեթէ քրփական երազանէն մագալուրծ բեկորներէ, որոնք եկած են իրենց օճախները վերաշինելու Հարաւ. Ամերիկայի այս բարի և եւրասէր երկնակամարին տակ՝ միշտ կառչած մնալով իրենց եկեղեցական և ազգային սրբութիւններուն:

«Հայ Կեդրոն»ի Սրահին մէջ ի պատիւ Ն. Ամենապատուութեան սարքուած ճաշկերոյթի պատուոյ սեղանը:

Ջապահեան, Եկեղեցասէր Տիկնանց Կազմակերպութեան Փոխ-Ատենապետուհի Տիկն. Հրանուշ Պալեան և Պատ. Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Տիար Գ. Սարաֆեան, որուն ուղերձը կու տանք ստորեւ:—

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր,
Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեց-

Հայ ժողովուրդը ուր որ ալ երթայ, միշտ սիրով և երկիւղածութեամբ կը յիշէ Ս. Երուսաղէմը, Քրիստոնէական հաւատքի միջազգային կեդրոնը, ուր՝ կատին և Օրբոտոմէս եկեղեցիներու հետ համահաւասար իրաւունքներու դարաւոր պաշտպանը համդիսացած է Հայոց Պատրիարքութիւնը:

Արժանքինահայութիւնը մասնաւոր ե-

րախտագիտական պարտք ունի հանդէպ Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան, որովհետեւ անոր ծոցէն սնած և դաստիարակուած պարտանամաչ եկեղեցականներ յանձն առած են հաւատքի լոյս և հոգեկան մխիթարութիւն բերելու մինչեւ այս հեռաւոր ակփերը: Անոնցմէ առաջինը եղած է Հայր Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանը, որ փայլ տուած է մեր եկեղեցական արարողութիւններուն իր ձայնով և փարփունքով ու սատար հանդիսացած՝ մեր դպրոցներու Հայեցի դաստիարակութեան:

Երկրորդը՝ Սիոն Արքեպս. Մանուկ-հանը, որպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ գաղութիս համերաշխ գործակցութիւնը ամրացուցած է: Հիմա, Նախախնամութեան բարեհաճ կարգադրութեամբ, ունին մեր արժանաւոր հոգեւոր հովիւր, յանձնա Բարգէն Եպս. Աղատեանի, իր կոչումին գիտակից անբասիր եկեղեցական պետին, որ մղիչ ուժը կը հանդիսանայ մեր եկեղեցական և կրթական գործունէութեանց:

Գոհունակութեամբ կ'ուզենք յիշել որ մեր գաղութն ալ մասամբ իր պարտականութիւնը կատարած է հանդէպ Հայ Երուսաղէմի, երբ անոր նուիրակները երկու տարբեր առիթներով այցելեցին մեզի մասնաւոր առաքելութեամբ. վստահ ենք որ եթէ դարձեալ առիթը ներկայանայ մեր ժողովուրդը սիրով պիտի գիտնայ հատուցանել իր պարտքը, որովհետեւ ան խորապէս գիտակից է երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան եկեղեցանուէր և ազգօգուտ գործունէութեան Սփիւռքի մէջ:

Գեղեցիկ գուգադիպութեամբ, այսօր կը տօնենք մեր եկեղեցւոյ երիտասարդաց Կազմակերպութեան 11րդ. տարեդարձը. Կեդրոնական Վարչութեանս կողմէ մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք, որպէսզի լաւագոյնս յառաջ տանին իրենց առաջադրութիւնները:

Սիրելի անակնկալ մը եղաւ անշուշտ մեր բոլորին համար՝ իբրեւ պատուոյ հիւր ներկայութիւնը մեր մէջ աշխարհի շախմատի ակոյնեան Տիգրան Պետրոսեանի, մեր հարազատ եղբոր, որ սիրով ընդառաջեց մեր հրաւերին՝ մեզի սեղանակից ըլլալու

հայկական այս ջերմ յարկին տակ և մասնակցելու մեր երբեակ ուրախութիւններուն: Մենք իրմով սեղանակից եղանք այս գիշեր մեր հայրենիքի բոլոր եղբայրներուն և հոյրերուն. այս ազնիւ վերաբերմունքին համար երախտագարտ ենք իրեն և սրտանց կը ցանկանք լաւագոյն յաջողութիւններ:

Ապա, Հարաւային Ամերիկայի Կաթ. Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Աղատեանի հրաւերին պատասխանելով, խօսք առաւ Ն. Ամենապատուութիւնը և ըսաւ. —

Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի, Հոգեշնորհ եղբայրներ եւ սիրելի ու պատուական հարազատներ.

Եթէ ըսեմ թէ այս իրիկուն խորապէս յուզուած եմ, ըսած պիտի չըլլամ ձեռնական այն խօսքերէն մէկը, զոր առհասարակ նման առիթներով կ'ըսեն:

Յուզուեցայ նախ ձեր բոլորի այս պատուական ներկայութենէն. յուզուեցայ մասնաւոր այն խօսքերէն՝ զորս երիտասարդութեան, վարչութեան, կանանց ներկայացուցիչները և մասնաւոր ձեր և մեր սիրելի Գերշ. Բարգէն Սրբազանը ըրին այս առիթով:

Նշանաւոր փարփիչ մը, ակնարկելով Աւետարանի մէջ յիշատակուած Կանայի հարսանիքին, ըսած է շատ յանդուգն կերպով թէ այդ օրը ջուրը գինիի չփոխուեցաւ, այլ մարդիկ, այդ սեղանին և մեր Տիրոջ շուրջ, իր աշակերտներու խումբին հետ միասին, այնքան ուրախ էին, այնքան իրենց մտածումները իրարու խառնուած էին, այնքան իրենց զգացումները մէկ էին, որ ջուրը իբրեւ գինի խմեցին: Եւ իրապէս այսօր, այս սեղանին վրայ մեզի համար գինին՝ որ իբրեւ խորհրդանշ կը գործածուի, ոչինչ կրնայ աւելցնել մեր այն խանդավառութեան, որ մեզմէ մեզի կու գայ, բոլորեւ ըլլած ըլլալուն համար:

Եթէ ուզեմ ոչ թէ իբրեւ պատգամ, այլ պարգապէս իբրեւ պատգամաբեր պատգամ մը տալ նախ մեր երիտասարդութեան՝ որուն ակնարկուեցաւ, և յետոյ բոլորիդ, պիտի ըսեմ թէ մեծագոյն պատգամը ժողո-

վարդի մը կեանքին մէջ երիտասարդութիւնն է: Այսինքն խառնաձուլութիւնն է, որ ժողովուրդի մը երկարեայ և պաղպաղեայ ոգնայտը կը կազմէ: Այն՝ ինչ որ ազգի մը ներկան է: գերագոյն ըզմանքը ներկային մէջ և ժողովուրդին վաղուան երազը: Ժողովուրդներ մեծ են, առոյգ ու կայտառ՝ երբ իրենց երիտասարդ սերունդը գիտակից է և ուժով:

Այս պահուս միտքս կու գայ Պօղոս առաքելի խօսքը՝ իր Տիմոթէոս աշակերտին ուղղուած, թէ «Հաւատքս պահեցի»:

Տարիները Պօղոս առաքելէն առած էին իր պայծառ մանկութիւնը, իր կրակէ երիտասարդութիւնը: Ան, իր կեանքին ընթացքին, Միջին Արեւելէն սկսեալ մինչեւ Եւրոպայի հեռաւոր ծայրերը նուաճած էր, ստեղծելով քրիստոնէական հզօր կայսրութիւնը: Այդ բոլորը սակայն իրեն չէին խօսեր իր ծերութեան, իրեն գերագոյն պարծանք, իրեն կը խօսէր այն՝ թէ ինք կրցած էր պահել իր հաւատքը: Այսինքն փունջը այն ճշմարտութիւններուն, որոնք իրեն աւանդուած էին և որոնք կու գային քրիստոնէայ անցեալէն:

Սիրելի հարազատներ, և մանաւանդ պատուական երիտասարդներ, մեր կեանքին մէջ կրնանք մեծահարուստներ ըլլալ և պարծենալ թէ նիւթական կացութիւն մը ստեղծած ենք. առիկա շատ լաւ բան է, յաջողութիւն մըն է կեանքին մէջ: Ուրիշներ կրնան պարծենալ իրենց ճարտարութեամբ, դիւանագիտութեամբ, թէ կրցած են մեծ խաղեր խաղալ և գործեր կարգադրել: Տակաւին ուրիշներ կրնան պարծենալ իրենց տաղանդով, գիտութեամբ, թէ կրցած են կեանքին բերել ափ մը բարիք և կաթիլ մը լոյս: Այս բոլորը կը պատկանէին Պօղոս առաքելին, սակայն ինք այդ կարողութիւններով չէր պարծենար, այլ կը հպարտանար՝ յայտարարելով թէ կրցած էր պահել իր հաւատքը:

Սիրելի երիտասարդներ. մեզի ալ մեր անցեալէն, մեր իմաստուն ժողովուրդի ժառանգութենէն, մեր եկեղեցւոյ անհուն և սրբազան գանձարանէն աւանդներ տրուած են, պարգևներ, արժէքներ: Եթէ կարեւորագոյն գանձնապահ պահել և փոխանցել մեր յաջորդ սերունդներուն, ծառայած կ'ըլլանք

մեր եկեղեցիին և մեր ժողովուրդին:

Մարդիկ կան որոնց հաւատքը և գաղափարները բոլորին բոլորին կը նմանին, ամէն եղանակին շինուելու և քանդուելու համար: Զօրաւոր անհատներ պէտք են, որպէսզի կարենան իրենց մէջ անբեղելի իրենց ցեղին, ժողովուրդին ու եկեղեցիին ամբողջական ժառանգութիւնը: Այդ ժառանգութիւնը, որ մեզի եկած է՝ բանկ է մեզի համար: Ժառանգութիւնը, որ մեր ժողովուրդին ու նախնայրերուն նուաճումներովը եղած է, հրաշալի է մեզի համար ու կրնանք մեր արժէքներու կշիռով պարծենալ և ամենալոյսն ժողովուրդներու հետ միասին ըսել թէ մենք ալ բան մը բերած ենք մարդկութեան, թէ՛ մանաւանդ արեւելեան ժողովուրդներու կարգին, խոշոր բան բերած ենք քրիստոնէութեան:

Շատեր անցած են քրիստոնէութեան գանձանակին առջեւէն: Մէկը հոն դրած է իր իմաստասիրութիւնը, միւսը՝ իր բարոյական արժէքները, մէկը դրած է իր սուրբ, ուրիշներ՝ իրենց արիւնը, և տակաւին շատ մը ուրիշ ազգեր՝ իրենց այսինչ կամ այնինչ արժէքները:

Հայ ժողովուրդն ալ անցած է քրիստոնէութեան և պատմութեան գանձանակին առջեւէն, և հոն դրած իր ամբողջ ունեցածը. ու այդ ամբողջը տուած ըլլալուն համար է միայն որ կրցած է ապրիլ:

Մեր պատմութեան մէջ մենք ա՛յն ատեն ունեցած ենք ամէն ինչ, երբ տուած ենք ամէն ինչ: Ա՛յն ատեն պատկանած ենք մենք մեզի՝ երբ չենք պատկանած մեզի: Ա՛յն ատեն մենք դարձած ենք փրկիչ և գոհազոր՝ երբ առանց սակարկելու տուած ենք ամէն բան:

Սիրելի երիտասարդներ. երգիչը պիտի գովուի իր ձայնին համար, բանաստեղծը՝ իր տաղանդին համար, երաժիշտը՝ իր նուագին համար, և սակայն երիտասարդութիւնը ուրիշ պաշտօն ունի: Երիտասարդութիւնը պատգամատարն է, որ կ'առնէ օրուան պատգամը՝ գայն տալու համար յաջորդ սերունդին ու այսպէս շարունակաբար: Լաւ իմացէ՛ք սակայն որ պատգամաբերը կը մեռնի իր պատգամին մէջ:

Ինչպէս գիտէ՛ք պատմութենէն, ինն օրե-

յուն, երբ մարդիկ մէկ տեղէն ուրիշ տեղ տնայնացիներ կը դրկէին, պատգամատարը շատ անգամ հազիւ հասած իմն՝ ուր պիտի տանէր իր պատգամը, կ'իյնար ու կը մեռնէր:

Ես անգուր մարդ մը չեմ. բայց պիտի սիրէի որ մեր երիտասարդ եկեղեցականութիւնը և մեր երիտասարդ երիտասարդութիւնը, որոնք մեր այսօրուան սերունդը կը կազմեն և որոնց վրայ պարտականութիւն մը դրուած է, մեռնէին պատգամատարութեան իրենց պաշտօնին մէջ՝ անով ապրեցնելու համար Հայ ժողովուրդին արժանիքները և կատարելու իրենց դերը:

Այս առիթով իմ ամենախորին շնորհա-

լորիդ, որ երիտասարդաց կազմակերպութեան էրդ տարեդարձին առիթով բով բովի եկեմք՝ ստեղծելով ա՛յն խանդավառութիւնը որ իմն ալ եղաւ օգակաշանէն սկսեալ մինչեւ այս փառանքանք, իմ մտքիս մէջ անգամ մը եւս հաստատելով քէ Հայ ժողովուրդը ապրելու, յարատեւելու և ստեղծագործելու համար ծնած է:

Աստուած ձեզի հետ ըլլայ, իմ հարազատ եղբայրներ ու հոգիներ:

Երկարատեւ ծախող ջոշներէ ետք Պատրիարք Արքայապետ տաւ իր օրհնութիւնները և իր շքախումբով հրաժեշտ տաւ ներկաներէն:

Պատրիարք Արքայապետ Հայրը, Արժանիքի կրօնից Ն. Վ. Նախարարին հետ տեսակցութեան պահուն: Ներկայ են նաեւ Գերշ. Տ. Բարգէն Արքեպս.

Ապատեան, Հոգշ. Տ. Շահէ վրդ. Անէմեան, Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեան, ինչպէս նաեւ Կեդր. եռօրեայի անդամներ Տիարք Ե. Պայրամեան, Ա. Աջապահեան և Ժ. Էֆշեան:

կալութիւնը կը յայտնեմ նախ մեր սիրելի եղբոր՝ Բարգէն Արքայապետին, և յետոյ իրեն աջակցող եկեղեցականներուն, Կեդր. նական Վարչութեան և անոր օժանդակող բոլոր երեսակներուն և ձեզի բո-

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Յաջորդ օր, Երկուշաբթի, 13 Յուլիս, Ն. Ամենապատուութիւնը Առաջնորդարանի Դահլիճին մէջ ընդունեց օտար քրիստոնէայ

յարանուանութիւններու և ազգային զանազան հաստատութիւններու ներկայացուցիչները, որոնք բարի դալուստի այցելութեան եկած էին:

Նոյն օրը Պատրիարք Սրբազանը ընդունեց Արժանթինի Արքեպիսկոպոս Կարտինալ Գաճիանոյի Փոխանորդ Մոնսենյոր Մէկուրան, որ յանուն իր Մեծաւորին բարի գալուստ մաղթեց Սրբազան այցելութիւն, յայտնեց Արժանթինի Կաթոլիկ համայնքին ուրախութիւնն ու յարգանքները, և ի նշան հղրայրական սիրոյ ու համերաշխութեան՝ քննելէ առաջ մտաւ Մայր Եկեղեցի և ազօրեց աշխարհի խաղաղութեան համար:

ԱՅՑ ԿՐՕՆԻՑ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ.

Երեքշաբթի, 14 Յուլիս, Պատրիարք Սրբազանը, իր հետ ունենալով Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակը, եկեղեցական զասն ու Կեդրոնական Վարչութեան անդամներ՝ փաստաբան Տիար Եփրատ Պալամեանը, փաստաբան Տիար Անդրանիկ Աջապահեանը և Տիար Ժիրայր Էքեանը, աչցելութիւն մը տուաւ Կրօնից Նախարարութեան:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ փոխարարձ սիրոյ և յարգանքի մթնոլորտի մը մէջ: Մեկնումի պահուն, պատասխանելով Վսեմ. Նախարարին կողմէ Սրբազան հիւրին Արժանթին այցելութիւնը հաճելի և հանգիստ դարձնելու առնչութեամբ յայտնուած պատրաստակամութեան, Ն. Ամենապատուութիւնը ըսաւ թէ կը փափաքէր աչցելիլ ու իր յարգանքը մատուցանել Արժանթինի Վսեմ. Նախարար Տէր. Արթուրո Իլիային և ծաղկեփունջ մը զետեղել Արժանթինեան հերոս Սան Մարթինի Յուշարձանին:

ՌԱՏԻՈ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ.

Ն. Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազանը, ընդառաջելով յայտնուած փափաքներու և խնդրանքներու, Ուրբաթ, 17 Յուլիսի երեկոյեան ժամը 5.30-ին Անդարդիտա կայանէն տուաւ հետեւեալ պատգամը.—

Ժողովուրդ Հայոց որ ի Պաւլոս Այրէս.

Այս քրիստոնեայ, օրհնեալ և ասպնջական երկիրը մեր այցելութեան առիթով, սրտի պարտք կը գգանք անգամ մը եւս մեր խորունկ շնորհակալութիւնը յայտնելու մախ այս երկրի բարեխնամ կառավարութեան, անոր իմաստուն և պատուական Նախագահին, պետական ազգանուէր պաշտօնատարներուն, քաջակորով բանակին և Արժանթինի բոլոր զուակներուն առհասարակ, որոնք կը քանան և կը նիւթեն այս երկրին յառաջդիմութիւնն ու փառքը:

Մեր սրտագին շնորհակալութիւնը նոյնպէս մեր սիրելի եղբոր՝ Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Բարգէն Սրբազանին, Հոգշ. Վարդապետ և Քահանայ եղբայրներուն, Կեդրոնական Վարչութեան Խորհուրդի ազնուահոգի անդամներուն և անոր ենթակայ մարմիններուն և օժանդակ յանձնախումբներուն և հաստատութեանց: Շնորհակալութիւն նոյնպէս տեղական, օտար և հայ մամուլին, կրթական մշակներուն և հաստատութեանց, որոնք ըրին իրենց լուսգոյնը յարգելու համար Հայ Եկեղեցւոյ մէկ պաշտօնեան մեր այս այցելութեանը առիթով:

Ուրախ եմ ըսել կարեւորաւ համար որ այս օրհնեալ ու սիրելի երկրին մէջ մեր հարազատներուն չեն պակսիր տնտեսական գոհացուցիչ պայմաններ և կրօնական ու ազգային գիտակցութիւն, պարագայ մը որ մեծ ուրախութիւն կրնայ պատճառել ռեւէ հայու: Ազգային յղացք և մեր հոգեկան ու իմացական արժէքներու գուրգուրանք պէտք է աւելի քան երբեք տեսական մտասեւեռումը ըլլան մեզի համար քաղքաշխարհի մէջ, առով ապրեցնել կարեւորաւ համար մեր ցեղային այն ոգին՝ որ դարեւրով մեր ժողովուրդը այրող տենդն է եղած:

Այդ յղացքը կը պայծառանայ մեր մէջ Հայ Եկեղեցիով, մեր ազգային գիտակցութեամբ և մեր անցեալի սրբութիւններով վերարծարծումով: Ընտանիք, լեզու, դպրոց, մշակոյթ, մամուլ մեր պահապան սուրբերն են. անոնց պէտք ունինք՝ անսալքաբար իր նպատակին կարեւոր առաջնորդելու համար մեր անհատական, ազգային ու եկեղեցական կեանքը:

Իր նախնեաց շատախղէն խոտորոզը այլանոցում մըն է արատաւոր: Իր հայրենի Աստուածն ու անցեալի նուիրակներուն հետ միասին ուրացող մարդը՝ իր նախնեաց գերեզմանները կոխկրտող սիրտ մըն է: Մեզի, մեր այս օտարութիւններուն մէջ, անհրաժեշտ է մեր աստուածարեալ և երախտաշատ պապերու հրաշք ոգին և պաշտամունքը՝ անոնց մեզի բողոքած արժէքներուն, որպէսզի մեր հոգին չհագնի օտար շապիկ: Պէտք է որ մեր մէջ խորտակուի շղթան՝ որ մեր ներկան կը կապէ անցեալին: Ներկան երբ հեռանայ ու խզուի անցեալէն, կը վերածուի խորտակուած հայելիի մը, որուն մէջ այլակերպած պիտի երեւի մեր հայրենու ոգին:

Դժնդակ օրեր նամբայ են ելած դէպի մեր հաւատարման գոյութեան մերձաւոր ապարին: Մեր եկեղեցիին, մեր ցեղային ոգիին, մեր լեզուին և մեր սրբազան անդններուն միակտուր, անմահանջ և վայրագ պաշտամունքը դրօշակն է մեր բախտաւոր համայնութիւնն և գոյատեւման:

Պատուական հարագատներ.

Պահենք մեզի յաւանդուած մեր անցեալի բանկագին ժառանգութիւնը. չտխրեցնենք ոգին մեր Մայրենի և Հայրենի մօր, որպէսզի կարենանք ճշմարիտ գաւակները Ըլլալ նախնեաց, անոնց հետ միասին փառաւորելու համար մեր հայրենի Աստուածը՝ որուն վայել է փառք յաւիտեանս, ամէն:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ

ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՀԵՏ.

Շաբաթ, Յուլիս 18, Ն. Ամենապատուութեան այցելեցին Պուէնոս Այրէսի Հայկական Թերթերու՝ «Արմենիա»ի, «Սեւան»ի և «Շարժում»ի թղթակիցները, և հարցազրոյց մը ունեցան Պատրիարք Սրբազան Հօր Հեռ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցին ու Հայ Ժողովուրդը Հետաքրքրող Հրատապ Հարցերու շուրջ ընդհանրապէս, և երուսաղէմի մասին մասնաւորաբար: Ստորեւ վերոյիշեալ հարցազրոյցը կազմող գլխաւոր նիւթերէն մի քանին.—

Հ. Ի՞նչ է արարներու տրամադրութիւնը առհասարակ հայերու հանդէպ:

Պ. Արարները, Միջին Արեւելի մէջ, մեր մեծ աղէտի օրերէն սկսեալ, իրենց ապրեցականութեամբ և մեր ցաւին նկատմամբ ցոյց տուած իրենց մարդկային վերաբերմունքով, մեծագոյն սատարը հանդիսացան աղէտէն մագապուած մեր գաղթական ժողովուրդին:

Իսկ մասնաւորեալ մեր խօսքը Յորդանանի մասին, պէտք է ըսել որ շնորհիւ մեր իմաստուն և քաջակորով Հիւսէյն Բագատրին և Յորդանանի իրապէս ազնուասիրտ Արաք Ժողովուրդին, Հայոց Պատրիարքական ու Ժողովուրդը կը վայելեն երկրին բոլոր բարիքները, առանց խտրութեան:

Հ. Ինչքան Հայեր կան Վանքի մէջ, և անոնց որքան ինքնապահ է:

Պ. Յորդանանի Հայութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի ուրը հազարի, գլխաւորաբար հաստատուած Ամման մայրաքաղաքի և երուսաղէմի մէջ: Երուսաղէմի հայութեան կէսէն աւելին, մօտ հազար ուրը հարիւր գաղթականներ, կը բնակին Վանքի պարիսպներէն ներս: Պաղեստինի աղէտի օրերուն 1948-ին, վեց հազարի կը հասնէր թիւը գաղթականներուն, որոնք ապաստան գտան Վանքէն ներս և տարիներով վայելեցին Պատրիարքարանիս հոգածութիւնը և խնամքը: Հետգետէ անոնցմէ շատերը ինքնաբերաբար ետք դուրս եկան Վանքէն: Սնացեալները, որոնք տակաւին կարիք ունին Վանքի և մեր Ժողովուրդի հոգածութեան, կը շարունակեն վայելել Վանքին բարիքները: Վերջերս բացուած կատարեցին նորակառոյց Գաղթականաց Շէնքին, Վանքի կալուածին վրայ կանգնած, ուր ապաստան գտան ութսունի մօտ ընտանիքներ, վանքաբնակ գաղթականներէն: Գաղթականաց Գրասենեակի և Գալուստ կիւլտէնական Հիմնարկութեան իշխանական նուիրատուութեամբ կառուցուած այս շէնքը կը յուսանք թէ առաջինն է շէնքերու այն շարքին, որ պիտի բերէ պատուաւոր լուծում մը Վանքի մէջ ապաստան գտած գաղթականաց հարցին:

Հ. Վանքին տպարանը տողաշարով օժտուած է. եթէ այո, կարելի է՞ որոշ գործերու տպագրութեամբ հասոյթ ապահովել Վանքին:

Պ. Այն, վանքին տպարանը վերջերս օժտուեցաւ ոչ միայն արդիական տողաշարով մը, այլ և նոր մամուլով մը, որոնք, կը յուսանք, պիտի իրականացնեն հրատարակութիւններու յատուկ ծրագիր մը, որ պիտի նպաստէ ոչ միայն մեր պիւտնէին, այլ նաեւ Հայ Մշակոյթին:

Հ. Վանքը մնալուն ի՞նչ օժանդակութիւններ կը ստանայ արտասահմանէն:

Պ. Վանքը մնալուն օժանդակութիւններ չունի արտասահմանէն, բացի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կրթական և բարեսիրական նպաստէն և Մելֆոնեան կտակով եղած յատկացումէն:

Հ. Յօգուտ երուսաղէմի կարիքներուն, չէ՛ք խորհիր որոշ ձեռնարկներ քնել:

Պ. Վանքի կարիքները, իր գործունէութեան դաշտին պէս, բազմեքս են: Եթէ Վանքի կարիքները ըսելով պիտի հասկնանք Պատրիարքարանի, Միաբանութեան և Ս. Տեղեաց մատակարարման անհրաժեշտ ծախսերը, մեր Վանքը կրնանք այլեւ ինքնաբաւ համարել: Սակայն մեր Վանքի պիւտնէին մեծ մասը կը յատկացուի կրթական և բարեսիրական մեր հաստատութիւններուն, գլխաւորաբար Ընծայարանի, Թարգմանչաց Վարժարանի, Ամմանի Ազգային Վարժարանի, Գաղթականաց Հոգատար Գրասենեակի և մշակութային ձեռնարկներու: Եւ պիւտնէի այս մասը դժուարաւ կը հայրապաշտի, երբ մանաւանդ նկատի ունենանք մեր կրթական գործը աւելի զարգացնելու և հիմնաւորելու փափակը: Մեր ձեռքերը կապուած են տակաւին պիւտնէի անբաւարարութեամբ, յատկապէս ժառանգատրացի և Ընծայարանի պարագային, ուր կ'ուզենք աւելի մեծ քիւով և խոր զարգացումով եկեղեցականներ պատրաստել:

Ընթացիկ պիւտնէի մտահոգութիւններէն վեր, երկու տարիներէ ի վեր կը տառապեցնէ մեզ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեամբ սկսուած ծախսերու շարքը: Հայ, Յոյն և Լատին Պատրիարքարաններէն իւրաքանչիւրը պէտք է հոգայ մէկ միլիոն տոլար, որպէսզի երկրաշարժներէն և ժամանակէն բոլորովին խախտած մեծափարքամ կառուցուածքը վերանորոգուի և վերստանայ Բիզանդական փառքը կայսե-

րական ինչ կառուցուածքներուն: Զեղալ այս գումարը, պիտի նշանակէր մեր խաչակիր քաղաքներու, իշխաններու և ուխտաւոր սերունդներու գահողութիւններով ապահովուած և մեր զինուորեալ Միաբանութեան արիւնով պաշտպանուած փառքի այս ցոլքը, որ մեր իրաւունքներն են Ս. Տեղեաց մէջ, մեր ձեռքերովը մարել:

Հինգ հարիւր միլիոնէ աւելի կարողիւններու և երեք հարիւր միլիոնէ աւելի յունադաւաններու կողմէն Հայ փոքրաքիւ ժողովուրդի վայելած համահաւասար դիրքը միջազգային սրբատեղիներու մէջ, մենք կը նկատենք ժառանգութիւն մը՝ որ մեր ազգային և հողային ժառանգութիւններու կուրուստէն ետք աւելի գուրգուրանքով և նախաձեռնողութեամբ պէտք է պահել, իրելու վկայութիւն և հպարտութիւն առիւմեր հեռաւոր անցեալէն և փառաւոր պատմութենէն:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱՔ.

Կիրակի, Յուլիս 19, Պուէնոս Այրէսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Հաստատեցանք իւրեւր խոսնէրամ բաղմունքէն ժը ներկայութեան, Պատրիարք Սրբազանը նախագահեց օրուան արարողութիւններուն: Պատարապեց Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան, իսկ օրուան քարոզը խօսեցաւ Նորին Ամենապատուութիւնը, բնարան ունենալով «Զի զրեալ է թէ ոչ միայն Հացի կեցցէ մարդ»: Ստորեւ՝ Պատրիարք Սրբազան Հօր քարոզը.—

Իմ խօսքս ձեզի ըսելէ առաջ, սրտի պարտք կը զգամ նախ ձեզի բերելու սուրբ տեղեաց մեր Տիրոջ կոխած վայրերու օրհնութիւնը: Օրհնութիւն Ս. Յարութեան Տաճարէն, մեր Տիրոջ Գերեզմանէն, Գողգոթայէն, Բերդեհիւմէն և առ հասարակ այն բոլոր վայրերէն, ուր մինչեւ այսօր կը բրբռայ մեր Տիրոջ ձայնը և որուն հողէն տակաւին կը բուրէ անոր արցունքին և արիւնին անուշ հոտը:

Զեզի կը բերեմ նաեւ օրհնութիւնը Սրբոց Յակոբեանց Հաստատութենէն, կրօնական և ազգային այն մեծ ժառանգութենէն, որ

սպիտակ ազամիսի պէս քառած Սխոնի բարձունքին՝ իբրեւ սրբավայր և ուխտավայր, դարբերով իր յոյսին փաղցրութիւնը և հաւատքին լոյսը բաշխած է քրիստոնեայ Հայ սերունդներուն: Ձեզի կը բերեմ մաքուր ողջոյնը երուսաղէմի զինուորեալ Միաբանութեան, որ դարբերով, ինչպէս անցեալի մէջ, այնպէս ալ այսօր, գիշեր և ցերեկ կը հսկէ և կը պահպանէ ազգային այդ ժառանգութիւնը երուսաղէմի յաւիտեանական փաղփին մէջ:

Յիսուս իր առաքելութեան սկզբնաւորութեան, իր գործի մախօթեակին, դէմ առ դէմ եկաւ աշխարհի չարիքին, սատանային հետ, որ փորձելու համար մեր Տէրը՝ կ'ուզէր որ ան փառքը հացերու վերածէր, յագեցնելու համար իր փաղցը:

Հացին, նիւթին կարիքը մեծ է մարդուն համար անտարակոյս, նիւթական այս աշխարհին մէջ: Հացը ուրիշ բան չէ բայց դրամը, գործը, հաճոյքը, ապահովութիւնը մարդուն: Հացին կարիքը կը սրէ մեր միտքն ու կարողութիւնները և կը մղէ մեզ գործի, շատցնելու կեանքին բարիքները: Նիւթական ունեցողը իր հետը ունի աշխարհի ուժը դժբախտաբար: Վերածէ փառքը հացի և մարդոց բազմութիւններ պիտի վազեն ետեւէդ և հնազանդին քեզի:

Միւս կողմէ սակայն, նիւթին պաշտամունքը կրնայ մղել որդին սպաննելու իր հայրը, կիներ՝ դաւաճանելու իր ամուսնին, ծառան՝ սպաննելու իր տէրը, աշակերտը՝ մատնելու իր վարդապետը երեսուն արծաթի: Կեանքի չարիքներուն մեծ մասը կը բխի նիւթապաշտութենէն: Նիւթով կը գնուին և կը վաճառուին բոլոր սրբութիւնները: Ահա նշմարազանցութիւնը կեանքին, որ երկնորանքի առջեւ դրած է բոլոր ժամանակներու մարդը:

Անապատին մէջ նոյն երկնորանքին առջեւն է մեր Տէրը: Հոգին և նիւթը, բարին և չարը կեցած են դէմ առ դէմ, իբրեւ հակադիր եզրեր իրարու: Պանը մեծ է ու մակատագրական, որովհետեւ այդ ընտրութենէն կախուած է ոչ միայն Յիսուսի այլ աշխարհի դողդաղացող մակատագիրը, մարդուն

բարոյական և հոգեկան ուժերու յաղթանակը: Եւ սակայն անապատի խորքէն կը բարձրանայ յանկարծ Յիսուսի ձայնը, վնիւս ու վնասական, քէ «ետիս կորիք սատանայ», որովհետեւ մարդը միայն հացով չէ որ կ'ապրի, այլ աստուածային նշմարտութիւններով, որոնք վերէն կու գան, կ'անցնին մեր հոգիէն և կը վերածեն մեր նիւթականը լոյսի և գեղեցկութեան:

Չարիքը դիմադրելու երկու կերպ կայ. առաջինը գայն ջնջել ջանալու կերպն է, գորկարելի է բացասական կոչել, որովհետեւ ամէն յարձակում կը գրգռէ չարը և ընդդիմութեան կը հրաւիրէ գայն, երկարածգելով այսպէս չարիքներու անվերջ շղթան. երկրորդ կերպը առաքինութիւններով գոյացնելն է ինքզինքը, փակելով դռները չարիքին դէմ. ասիկա դրական կերպն է չարի յաղթահարման: Յիսուս կրցաւ յաղթել չարին որովհետեւ լեցուած էր աստուածային հոգիով և սիրով, ինչպէս մաքուր մարդերը ազատագրելու առաքելութեամբ:

Մարդ իր կազմութեամբ գերազանց հրաշքն է ստեղծագործութեան, որովհետեւ իր մէջ մէկտեղուած են նիւթը և հոգին: Մարդը իր մէջ ունի բարձրագոյնը՝ Աստուծոյ պատկերը, և ստորնագոյնը՝ նիւթը: Ան կարօտը ունի Աստուծոյ, ինչպէս մաքուր կարօտը՝ աշխարհիս: Ասով կը սկսի անգութ պայքարը հոգիին և նիւթին միջեւ, կազմելով ողբերգութիւնը մարդուն: Բարձրագոյն նպատակը այս պայքարին ուրիշ բան չէ՝ բայց երէ միութիւն մը Աստուծոյ հետ, վասնզի առանց պայքարի չկայ յաղթանակ և հաշտութիւն: Յիսուս իբրեւ կատարեալ տիպարը մարդուն, անապատին խորը, Գերսեմանիի պարտէզին մէջ և ապա խաչին վրայ տարաւ այս պայքարը, վերածելով Յիսուս-մարդը անհուն գայրոյթի, անհուն ներդաշնակութեան և յաղթող հերոսի:

Մարդկային բովանդակ պատմութիւնը ուրիշ բան չէ բայց ահաւոր պայքարը հոգիին և նիւթին, չարին և բարիին, և պատմութիւնը չէ կրցած տակաւին լուծել այս կնիւնը: Ի գուր իմաստասէրներ, ընկերաբաններ և բարոյագէտներ ծրագիրներ կ'առաջարկեն, երազներ կը հիւսնեն, կեանքի այս տագնապը ամոքելու համար: Անոնք

բալորը կը նմանին խարոյկին վրայ ողջակիզուող գոհերուն քով կեցող նուագածուներու, որոնք իրենց խժալուր նուագով կը փորձեն խափանել գոհերուն աղիտոյութիւնը:

Այն ժողովուրդները, որոնք քաղաքի հացի վերածելու աշխատանքը տարած են, ստեղծելով միայն նիւթականի և վայելիքազատութիւնը, իրենց ակառակներով փորած են իրենց գերեզմանները: Իսկ անոնք որ գիտցած են ի հարկին գոհել նիւթը ի շնորհուկս հոգեկանին, և հաւատացած են քէ հոգին առաւել է քան գմբարմին, կրցած են ապրիլ: Յաւիտեանական է ճշմարտութիւնը. ով որ նիւթը կը փրկէ, կը գոհէ հոգին և փոխադարձաբար: Բարոյապէս արքուն և զօրեղ են այն ժողովուրդները, որոնք գիտեն վեր դասել հոգեկանը, գոհելով նիւթը ի խնդիր գաղափարին:

Հին աշխարհի և քրիստոնէութեան տարբերութիւնը այս իրողութեան մէջ է: Հին աշխարհը կը հաւատար առաւելաբար նիւթին, ուժին, անոնց խորհրդանիշ եղող հռովմէական արժիւին: Քրիստոնէութեան խորհրդանիշն է խաչը, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ գոհողութիւն, նուիրում, յանուն մեծ և սուրբ իտէալներու կամովին առնուած տառապանք: Մարդուն հոգին չ'երջանկանար և չ'անիր առնելով, այլ՝ տալով: Յափըշտակութեամբ կը մեծարուի մեր առնող եսը, իսկ գոհողութեամբ՝ մեր տուող եսը:

Մեր պապերը գիտցած են այս ճշմարտութիւնը և ընտրած հոգին՝ գոհելով նիւթը: Մեր կեանքը գինն է այդ ընտրութեան: Անոնք չեն մեռած՝ մեռած ըլլալու սիրոյն: Հայը կը տարբերի ուրիշ ժողովուրդներէն ոչ միայն իր ինքնութեամբ, այլ նաեւ գայն իրագործելու խորհուրդով: Մենք ունեցած ենք կատարելութեան մեր մտատիպարը, ունեցած ենք մեզի յատուկ ոգի, և ուզած ենք ձեռն ու կեցուածք տալ անոր, ինքզինքնիս ըլլալու համար:

Երանի այն ժողովուրդներուն, որոնք ինքնագիտակցութեան իրենց նամբուն վրայ գոհեր տուած են և վերքեր ունեցած՝ ի խնդիր ոգեղէն արժէքներու պահպանու-

թեան: Երանի անոնց մանաւանդ, որոնք իրենց այս վերքերը համբուրել գիտցած են և անոնցմէ երգեր յորինելով՝ երգած իրենց անցեալ սխրագործութիւնները:

Շատ են օրինակները մեր նախնիներէն, որոնք գոհած են անհրաժեշտը՝ փրկելու համար ոգին: Ջեզմէ շատերուն ծանօթ է պարագան Հայ վանառականին, որ իր հայրենի քաղաքէն Հալէպ կ'երթար ընտանիքին համար պարէն հայրայրելու: Երբ Հալէպի շուկան կը հասնի, կը տեսնէ որ քուրք մը Հայկական ձեռագիր աւետարան մը կը ծախէ: Վանառականը, ի տես այս վանառին, կը մոռնայ իր գաւակներուն համար պարէն գնելու պարագան, և իր ունեցած երեք ոսկիով կը գնէ ձեռագիրը:

Մարգարէական ոգի ունենալու պէտք չկայ ըսելու քէ յիսուն տարի վերջ գուցէ ըլլան Հայեր գաղութներու մէջ, բայց ոչ Հայութիւն: Ովկէանոսի մէջ նաւը ընկղմելէ վերջ առագաստի ծուէններ և տախտակի ու սյարանի կտորներ տակաւին կրնան երկարատեւ ծփալ ջուրերուն վրայ, բայց այդ չի նշանակեր քէ նաւը չէ ընկղմած:

Մեր գոյութեան նաւը արտասահմանի մէջ իր նաւահանգիստին առաջնորդելու համար փարոսներու պէտք կայ: Այդ լոյսը Հայ եկեղեցին է, մեր լեզուն է, մեր աւանդութիւնն է, մեր մշակոյթն է, մեր սրբութիւններն են, մեր Հայրենիքն է: Առանց այս սուրբերուն մենք ի վիճակի չենք ինքզինքնիս յանձնաձեռնելու: Ժողովուրդները կանգուն կը մնան՝ երբ հաւատարիմ են իրենց անցեալին, իրենց սրբութիւններուն, իրենց կեանքը ապահովող և դիմագիծ շինող ազգակներուն:

Սերունդի շարունակութեան մէջ իրենց անմահութեան գաղափարը տեսնել անհատական չէ միայն, այլ նաեւ՝ հաւաքական և ազգային: Ժողովուրդներ եւս կը ձգտին անմահութեան:

Ազօրենք ի սրտէ, որ մեր մէջ չազօտանան հոգեկան արժէքները, որպէսզի անոնցմով կարենանք շարունակել մեր կեանքը, փառաւորելով գանձնալի յանուն սուրբ երթարութեան, որ է օրհնեալ յաւիտեան, ամէն:

Հ. Մ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ.

Սուրբ Պատարագէն ետք, Պատրիարք Արքագանը իր շքախմբով ճաշի հիւրը եղաւ Պուէնոս Այրէսի Հ. Մ. Ը. Միութեան, վերջինիս մարդագաշտի հիւրասենեակին մէջ, ուր ընդունուեցաւ անդամներու բուռն ծափահարութիւններով: Ծաղկերոյթի միջոցին խօսք առին Հ. Մ. Ը. Մ. ի Վարչութեան Ատենայեալ Տիար Ռ. Պետիկեան, վեթերան անդամ Տիար Յ. Ստեփանեան և Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակը: Իր ժամանակն առնելով մէջ Ն. Ամենապատուութիւնը ներկաներուն թեքադրեց շարունակել ազգայնաշոյանման ի խնդիր տարուող աշխատանքները, առանց նկատի ունենալու խոչընդոտներն ու դժուարութիւնները:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ՆՈՒՐԱԿԻ.

Յուլիս 21, Երեքշաբթի, կէսօրէ ետք, Երուսաղէմէն զալով օդի ճամբով Պուէնոս Այրէս ժամանեց Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան Նուիրակ Հոգշ. Տ. Յակոբ Վարդապետ Վարդանեան: Դիմաւորութեան համար օդակայան կը գտնուէին Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակի փոխանորդ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեան և Յովակի ձէրէճեան:

Կեդրոնական Վարչութեան անդամ Պրն.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ԱՐՔԵՊՍ.ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԳԱՃԻԱՆՈՅԻՆ.

Յուլիս 22, Չորեքշաբթի, Կ. ա. ժամը

Ն. Ամենապատուութիւնը Պուէնոս Այրէսի Հ. Մ. Ը. Միութեան վարչական կազմին հետ:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Յուլիս 20-21, Երկուշաբթի-Երեքշաբթի, Պատրիարք Արքագան Հօր բարի գալուստի աշխելութեան եկան Հայ թէ օտար կողմակերպութիւններու վարչութիւնները, որոնց մէջ նաեւ Արար Մշակութային Միութեան ներկայացուցիչները:

10-30-ին Պատրիարք Արքագանը ընդունեց Արժանթինի Ասորիներու Եպիսկոպոսը և համայնքային վարչութիւնը, որոնք Ն. Ամենապատուութեան ներկայացուցին Արժանթինի Ասորի համայնքին բարի գալուստի ողջոյնն ու յարգանքները:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, Պատրիարք Արքագանը աշխելեց Արժանթինի

Արքեպիսկոպոս Կարտինալ Գաճիանոյի, վերջինիս Առաջնորդարանին մէջ:

Պատրիարք Սրբազան Հօր ընկերացան Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն Եպս. Ապատեան, իր Փոխանորդը՝ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Մ. Վրդ. Մուշեան, Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան, Պատրիարքարանի Դիւանապետ Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան, Կեդրոնական Վարչութեան Փոխ-Ատենապետ Տիար Գէորգ Սարաֆեան, Ատենադպիր Տբթ. Եփրատ Պայրամեան և անդամ Տիար Սարգիս Քէթէն:

Բարի գալուստի սիրալիր ողջոյններէն ետք, Ն. Գերապատուութիւն Կարտինալը

ցութեան և սիրոյ մթնոլորտը առհասարակ: Ն. Գերապատուութիւնը յայտնեց թէ Վատիկանի Ժողովէն ետք, այս տարի, ծրագրած է այցելել Ս. Երկիր և իր ուխտը կատարել աստուածակոխ սրբավայրերուն մէջ:

Այս առթիւ, Պատրիարք Սրբազանը հրաւիրեց Կարտինալ Գաճիանոն որ ըլլայ Հայոց Պատրիարքարանին հիւրը, Երուսաղէմ իր այցելութեան ընթացքին: Զղացուած, Կարտինալը շնորհակալութիւն յայտնեց և ընդունեց հրաւերը:

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԳԱՃԻԱՆՈՅԻ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ.

Յուլիս 23, Հինգշաբթի, կ. ա. Ժամը

Ն. Գ. Կարտինալ Գաճիանո, երբ ջերմ գրոյց կ'ունենայ Պատրիարք Սրբազան Հօր և Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակին հետ:

ներկայացուց Պատրիարք Սրբազանին իր աշխատակիցները, Առաջնորդարանի բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Խօսակցութիւնը ընդգրկեց գլխաւորաբար Ն. Սրբութիւն Պօղոս Զ. Պապին այցելութիւնը Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարան և քրիստոնէական եկեղեցիներէն ներս յայտնուող հանդուրժողութեան, գործակ-

10-30-ին, Հայոց Առաջնորդարան այցելեց Ն. Գերապատուութիւն Կարտինալ Գաճիանո, Արժանիինի Արքեպիսկոպոսը: Արտաքին դռնէն ընդունուեցաւ Արարնեան Ազգ. Վարժարանի աշակերտութեան կողմէ, որ Ն. Գերապատուութեան ներկայացուց ծագկեփունջ մը:

Դահլիճի մուտքին, Ն. Գերապատու-

թիւնը ընդունուեցաւ եկեղեցական դասուն և Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետ Տիար Արմէն Պերկամալի, Փոխ-Ատենապետ Տիար Գէորգ Սարաֆեանի, Ատենադպիր Տբթ. Եփրատ Պայրամեանի և Ոորհրդական Տիար Յովսէփ Ճէրէճեանի կողմէ:

Ն. Գ. Կարտինալ Գաճիանօ Պատրիարք Սրբազան Հօր ընծայեց արծաթեայ ափսէ մը Վատիկանի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ քանդակով, հանդուցեալ Յովհաննէս ԻԳ. Պապի և Կարտինալին նկարներով, յատկապէս պատրաստուած ի յիշատակ Վատիկանի Բ. Ժողովին:

Պատրիարք Սրբազանը փոխադարձաբար, Ն. Գերապատուութեան ընծայեց Սրբազան Պապին չրջանակուած մեծադիր նկարը, առնուած Հայոց Պատրիարքարանին մէջ:

Երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներու խօսակցութեան առարկայ եղան դըլխաւորարար Վատիկանի Բ. Ժողովը և Երուսաղէմի Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութիւնը:

Ժամուան մը շատ սիրալիր և մտեմբիկ տեսակցութեան ընթացքին, երբ երկու եկեղեցականներու զուարթախօս բնաւորութիւնը ստեղծեց հաճելի մթնոլորտ մը, Պատրիարք Սրբազանը կրկնեց իր հրաւէրը, որ Ն. Գերապատուութիւնը ընդունի ըլլալ Հայոց Պատրիարքարանի հիւրը՝ Երուսաղէմ կատարելիք իր ուխտաւորութեան ընթացքին: Ն. Գ. Գաճիանօ Արքեպիսկոպոս ժպտով ընդունեց եղած հրաւէրը և աւելցուց. «Լսած եմ արդէն Երուսաղէմ ուխտի զացած իմ եկեղեցական եղբայրներէս՝ Ս. Տեղեաց մատակարարման մէջ Հայոց վայելած բացառիկ դիրքին և առաւելութիւններուն մասին: Ի զուր չէ որ Քաջանայապետը բաժնի ըլլայ Ձեր Պատրիարքարանին մէջ. "Իսկապէս տարբեր են Հայերը"»:

Տեսակցութենէն ետք, Ն. Գերապատուութիւնը փափաքեցաւ այցելել նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին, ուր, խորանին առջեւ ծնրադրած, Պատրիարք Սրբազանի կողքին, աղօթեց եկեղեցիներու միութեան համար:

Կէսօրին, Ն. Ամենապատուութիւնը ճա-

շեց Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Հայ եկեղեցականներու դասին հետ:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, Պատրիարք Սրբազան Հայրը այցելեց Ուղղափառ Ռուս եկեղեցւոյ Առաջնորդ Նիկողոս Եպիսկոպոսին, և ապա՝ Ուղղափառ Արաբ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն, իրենց Առաջնորդարանին մէջ:

ԾԱՆԿԵՊՍԱԿԻ ՁԵՏԵՂՈՒՄ.

Յուլիս 24, Ուրբաթ, կ. ա. ժամը 11-ին, Պատրիարք Սրբազանը, իր հետ ունենալով Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակը, եկեղեցականներու դասը և Կեդրոնական Վարչութեան անդամները, ծաղկեպսակ մը ղետեղեց Արժանթիւեան հերոս Սան Մարթինի զերեզմանին վրայ, արտասանելով «Հողուց» մը:

ՊԱՇՏՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՒՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ն. Վ. ՏԲԹ. ԱՐԺՈՒԲՈ ԻԼԻԱՅԻՆ.

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7.30-ին, Պատրիարք Սրբազանը իր շքախումբով պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Նախագահական Պալատին և ընդունուեցաւ Ն. Վ. Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ:

Ն. Վսեմութեան կողքին էին Կրօնից Նախարար Տբթ. Ոսէ Նօկերով Արմենկոյ և իր օգնականը՝ Տբթ. Ռոպերթօ Պրալօ:

Պատրիարք Սրբազանը իր խօսքը ուղղելով Ն. Վսեմութիւն Նախագահին, ըսաւ. «Արժանթիւնի մեր զաղութին այցելութեանս առիթով, ինքզինքս բարձրօրէն պատուուած կը զգամ արժանանալով Ձերդ Վսեմութեան այս ընդունելութեան: Տպաւորութիւնը զոր ունիմ քրիստոնեայ, գեղեցիկ և յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ եղող այս երկրէն, իմ լաւագոյն յիշատակներէս մին պիտի ֆնայ: Ձեմ կրնար չհիանալ Ձեր ասպնջական երկրին վրայ, որուն լիառատ բարիքները կը վայելեն անխտիր Ձեր բոլոր երջանիկ զաւակները: Աստուծոյ հովանին թող անպակաս ըլլայ այս երկրին և անոր ժողովուրդին վրայէն, և Տէրը Ձեզի ալ պարգեւէ ուժ և կարողութիւն՝ որպէսզի բոլորին ծա-

նժի Ձեր իմաստութեամբ և բարութեամբ տառնորդէք այս երկիրը իր իղձերուն և խաչալններուն իրադարձման։ Այս առթիւ, Ձերդ Վսեմութեան կը բերեմ նաեւ Ս. Տեղ-
եաց և Քրիստոսի ներկայութեամբ օծուած Սրբալիպյերուն օրհնութիւնը։

Պատրիարք Սրբազանի խօսքերուն պատասխանելով, Ն. Վսեմութիւն նախագահը րտա. «Ինծի համար մեծ հաճոյք է ընդունիլ Ձերդ Ամենապատուութեան նման բարձրատիճան եկեղեցական մը, որ կը բերէ մեզի Ս. Երկրի օրհնութիւնը և կը զօրացնէ կապերը ժողովուրդներու միջեւ։ Վերջին չքջանին, առիթը ունեցայ Հայ կարեւոր անձնաւորութիւններ ընդունելու և տպաւորութիւններս հաճելի եղան։ Սակայն Ձերդ

տիւ կը բերեն իրենց ցեղին։ Ամէն Արժան-
թիւնցի լիափառն է այցելել Ս. Երկիր և ներշնչուիլ Ս. Գրական յիշատակներէն։ Իմ ալ ցանկութիւնս է այդ Երանի կարենայի Ձեր այցելութիւնը փոխադարձել Երուսա-
ղէմի մէջ։»

Այս առթիւ, Ն. Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազանը Ն. Վսեմութիւն նախագահ Տեղ. Արթուրօ Իլիայի կուրծքը զարդարեց Սուրբ Յարութեան Տաճարի Առաջին Կարգի աղամանդակու չքանչանով, միաժամանակ Ն. Վսեմութեան յանձնելով ղեկեցկօրէն ղեկադարդուած և Արժանթիւն-
եան լեզուով զրուած պատուոյ դիր մը։

Կէս ժամ տևող այցելութեան ընթաց-
քին, խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ հա-

Ն. Գ. Կարտինալ Գանիանօ՝ Ն. Ամենապատուութեան,
Եկեղեցական դասին և Կեդր. վարչութեան անդամներուն հետ,
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր Եկեղեցիին մուտքին։

Ամենապատուութեան շնորհաբեր այցելու-
թիւնը եղաւ թաղն ու պատկը բոլորին։ Եւ
Հայերը լաւ կը ճանչնամ իրեն աշխատա-
սէր և պարկեշտ քաղաքացիներ, որոնք ի-
րենց նպատար կը բերեն երկրի կառուցման
և յառաջդիմութեան։ Տոկուն, կամքի տէր
և խելացի, անոնք օրինակ են այլոց և պա-

ճելի և մտերմիկ արտայայտութիւններով,
սրտեցմէ հաւ Պատրիարք Սրբազանը և իր
հետեւորդները հրաժեշտ առին Ն. Վ. Նա-
խագահէն։

Գիշերը, Պատրիարք Սրբազանը հիւրը
եղաւ Կեդրոնական վարչութեան Փոխ-Ատե-
նապետ Տիար Գէորգ Սարաֆեանի, վերջի-

նրա ընտանիքին մէջ: Հաճելի ընթրիքէ մը
ետք, Տէր և Տիկին Սարաֆեաններու թոռ-
ները ինքնաբերաբար կերպով իրենց խնայողու-
թեան դանձանակի պարունակութիւնը նուր-
բեցին Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգու-
թեան ֆոնտին:

Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ.

Յուլիս 25, Շաբաթ, Պատրիարք Սրբա-
դոստը հիւրասիրուեցաւ ճաշկերոյթով մը,
որը կազմակերպած էր Արծրունեան Ազգ-
վարժարանի Հոգաբարձութեան Տիկնանց
կազմակերպութիւնը, «Հայ Կեդրոն»ի սրա-
հին մէջ: Հրաւիրուելով փակել ուրախ
մթնոլորտով շնացած հաւաքոյթը, Ն. Ա-
մենապատուութիւնը խօսքը ուղղեց ներկայ
եղող մայրերուն և շէշտեց թէ Հայ Մայրը
հակառակորդական պարտականութիւն մը կը
կատարէ Սփիւռքի մէջ: Որպէս եզրակացու-
թիւն, Պատրիարք Սրբազանը ըսաւ. «Ազգեր
դրօշակ մը կ'ունենան և այդ դրօշակին
վրայ դինանշաններ կը դնեն: Եթէ պէտք ըլ-
լայ որ մենք, արտասահմանի Հայերս, մեր
դրօշակին վրայ դինանշան մը դնենք, այդ
պէտք է ըլլայ կանթեղն ու գիրքը»:

ՅՈՒՐԵՆԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԳԵՐԾ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻ

25-ԱՄԵՆԱՅ ԲԱՆԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ.

Յուլիս 26, Կիրակի, մեծ շուքով տօն-
ուեցաւ Հարաւային Ամերիկայի Կաթողի-
կոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն
Եպս. Ապատեանի Բաժանայութեան քսան-
հինգամեակը:

Առաւօտեան, Պուէնոս Այրէսի Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցիին մէջ Ս.
Պատարազը մատոյց Յորեւար Սրբազանը:
Գոհութեանն առաջ, Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ.
Աճէմեան Ս. Խորանէն կարգաց Ն. Ս. Օ.
Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսի
սրբատառ Կոնդակը, որով Արքութեան պա-
տիւ կը շնորհուէր Պատուիրակ Սրբազան
Հօր:

Կոնդակի ընթերցումէն ետք, Պատրիարք
Սրբազանը խօսեցաւ ներշնչուած քարոզ մը,
որուն ընթացքին վեր առաւ Յորեւար Սրբ-

բազանին եկեղեցանուէր և ազգանուէր դոր-
ծունէութիւնը:

Ս. Պատարազի վերջաւորութեան, Ն. Ա-
մենապատուութեան նախադահլութեամբ կա-
տարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Յո-
րեւար Սրբազանի վախճանեալ ծնողքի հո-
գիներուն ի հանգիստ:

Արարողութեան աւարտին, Յորեւար
Սրբազանը եկեղեցիին մէջ ընդունեց շնոր-
հաւորութիւնները հաւատացեալ ժողո-
վուրդին, իսկ Առաջնորդարանի Դահլիճին
մէջ՝ օտար եկեղեցական և պետական ներ-
կայացուցիչներու բարեմաղթութիւնները:

Երեկոյեան ժամը 9:30-ին, «Հայ Կեդ-
րոն»ի սրահին մէջ տրուեցաւ ճաշկերոյթ
մը՝ ի պատիւ Յորեւար Սրբազան Հօր:
ճաշկերոյթի ընթացքին խօսք առին Պրն.
Լ. Տ. Աւետիսեան, Պրն. Արմէն Պերկա-
մալի, Հոգւ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ.
Մուշեան, Եկեղեց. Պայծառութեան կողմէ՝
Պրն. Յովսէփ Եւոսուֆեան, Հ. Ա. Ե. Ե.
Կազմակերպութեան կողմէ՝ Օրդ. Մանուշակ
Մեսրոպեան, Ուրուկուայի Հ. Բ. Ը. Միու-
թեան կողմէ՝ Պրն. Աւետիս Նալպանտեան,
Արարանեան Վարժարանի Շրջանաւարտնե-
րուն կողմէ՝ Պրն. Գրիգոր Մուշեան, Վի-
սենթէ Լուիզի Հայութեան կողմէ՝ Պրն.
Եղուարդ Դերձակեան, Եկեղեցանուէր Տիկ-
նանց Կազմակերպութեան կողմէ՝ Տիկն.
Օֆելիա Իպիւեան, «Շաբաթ» շաբաթա-
թերթի կողմէ՝ Պրն. Գէորդ Մուշեան, «Ար-
մենիա» օրաթերթի կողմէ՝ Պրն. Սոկրատ
Թէրզեան, «Մեան» շաբաթաթերթի կողմէ՝
Պրն. Գրիգոր Կէօնճեան, Սարկաւազներու
կողմէ՝ Պրն. Վարդգէս Կեռոյեան:

Խօսք առնելով, Պատրիարք Սրբազանը
դնահատեց Գերշ. Պատուիրակին հանդէպ
Պուէնոս Այրէսի Հայ դպրութիւն կողմէ ցոյց
տրուած սէրն ու յարգանքը, և թելադրեց
աւելի խնդավառութեամբ խմբուիլ Գերշ.
Տ. Բարդէն Արքեպիսկոպոսի շուրջ՝ անոր
ազգանուէր ջանքերը լիակատար յաջողու-
թեամբ պսակելու համար:

Հրաւիրուելով փակման խօսքը ընելու,
Յորեւար Սրբազանը ըսաւ.—

Մաշած և խեղճ քառ է շնորհակալու-
քիւն քառը, յայտնելու համար իմ ամբող-
ջական զգացումը ձեր խօսքերուն, մաղ-

բանեմքուն և ներկայութեան համար:

Յուզումնախառն ուրախութիւնը որ կը զգամ այսօր, կ'ուզեմ բաժնել ձեր բոլորին հետ: Որովհետեւ ինչպէս վիշտը, նոյնպէս և երջանկութիւնը կարելի է ամբողջութեամբ կրել. սրտին համար ծանր պիտի ըլլար ընել այդ: Ու երջանկութիւնը, որ իմա է, չի գար այն իրողութենէն՝ որ կը ստանամ յարգանքի ցոյց մը այսօր, այլ քսանհինգ տարիներ առաջ ինծի Աստուծմէ տրուած շնորհին՝ որ կը ցայ ծառայել ազգիս և եկեղեցիիս իմովսանն:

Եթէ նոյնիսկ յաջողութիւններ ունեցայ, զանոնք կը պարտիմ մեր ժողովուրդին, անոր գործակցութեան և հասկացողութեան: Այլապէս առանձին ռելէ անհատ, որքան ալ հանճարեղ և կարող՝ պիտի չարժէ քան մը: Արքութեան շնորհումը մեր բոլորէն մեր բոլորին տրուած վարձատրութիւն մըն է:

Այսօրուան այս մասնաւոր հանգրուանին մէջէն հոգիս նաեւ կը յիշէ անցեալի մէջ սիրելի այն դէմքերը, ծնողք և ուսուցիչ, որոնք իմ կազմութեանս մէջ բաժին ունեցան: Կը զգամ թէ ինչ որ եմ, կը պարտիմ անոնց և հիմա յարգանքով և երախտագիտութեամբ կը խոնարհիմ անոնց յիշատակին առջեւ:

Ու այս բոլորին հետ կը մտածեմ նաեւ այն ծանրութեան մասին, որ աստիճանի բարձրացում մը անդայմանօրէն կը բերէ իրեն հետ: Պէտք է կարենամ արդարացնել բոլոր ակնկալութիւնները: Ու կը հաւատամ որ Աստուծոյ գործիք պիտի ըլլայ ինծի, և մեր գաղութի պատուական հայ ժողովուրդը պիտի համագործակցի նորէն նոյն սիրով և հասկացողութեամբ, որպէսզի կարենանք իրագործել հաւաքական մեր նպատակները:

Շնորհակալութիւն պատուին համար որ ընծայեցիք ինծի, գոր կը նկատեմ պատիւ՝ ընծայուած Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցիին, որուն համեստ մէկ պաշտօնեան եմ ես, և որուն փառքին ու պայծառութեան ծառան միայն:

Երախտագիտութիւն երուսաղէմի Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանին, որ իր ազնիւ խօսքով փայլեցուց այս օրը և խորա-

պէս ուրախացուց սիրտս իր բարեկամի և ուսուցչի ներկայութեամբ:

Յորեկեար Սրբազանին ի պատիւ սարքուած ճաշկերոյթը վերջ գտաւ Պատրիարք Սրբազան Հօր Պաշտօնիչով և Տէրութեան ազօրքով:

ԱՐՄԼԱՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ.

Յուլիս 27, Երկուշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը Հիւրը եղաւ Արարչեան Ազգային Վարժարանի Տեսուչ Հոգիչ Տ. Գարութիւն Թ. Վրդ. Մուշեանի և Ուսուցչական Կադմին, որուն ընթացքին Ն. Ամենապատուութիւնը հետաքրքրուեցաւ Հայ ուսուցիչները և Պուէնոս Այրէսի Հայկական Վարժարանները զբաղեցնող զանազան հարցերով:

Նոյն օրը, յետ միջօրէին, Ն. Ամենապատուութեան այցելեց Պոլսոյ Հայրենակցական Միութեան Վարչութիւնը:

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Յուլիս 28, Երեքշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը ճաշի հիւրը եղաւ Մերկերեան -Դանիէլեան ընտանիքներուն, Պրն. Ալեքսան Մերկերեանի տան մէջ:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Ն. Ամենապատուութեան այցելեցին Պուէնոս Այրէսի Հայ Բողոքական Համայնքի ներկայացուցիչները, իրենց Հոգեւոր Հովիւին զխաւրութեամբ:

Երեկոյեան, Պատրիարք Սրբազանը հիւրասիրուեցաւ Կեղրոնական Վարչութեան Ատենապետ Պրն. Արմէն Պերկամալիի կողմէ: Այս առթիւ հրաւիրուած էին նաեւ շատ մը ազգայիններ:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.

Յուլիս 29, Զորեքշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը Հօր այցելեցին Արժանթինեան Բրիտանեայ Տեմբրաթ Կուսակցութեան ղեկավարները, և մտերմիկ խօսակցութեան մը ընթացքին լայնօրէն հետաքրքրուեցան Երուսաղէմով, Սուրբ Գարութեան Տաճարի նորոգութեամբ, ինչպէս նաեւ միջ-եկեղեցական յարաբերութիւններով:

Կէսօրին, Ն. Ամենապատուութիւնը հիւ-

բաժնիկներուցաւ Պրն. Լեւոն Թէրզեանի բնակարանին մէջ, ուր այս առթիւ հրաւիրուած էին նաեւ ծանօթ ազգայիններ:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 8-ին, Կեդրոնական Վարչութեան հրաւերով, խումբ մը ծանօթ ազգայիններու ներկայութեան Առաջնորդարանի սրահին մէջ գումարուեցաւ Խորհրդակցական Ժողով մը՝ Սուրբ Գարութեան Տաճարի նորոգութեան Հարաւային Ամերիկայի Հանդանակութեան շուրջ: Ժողովին կը նախագահէր Ամեն. Ս. Պատրիարքը, որ խօսք առնելով տեղեկութիւններ տուաւ երուսաղէմի Հայ Պատրիարքարանի նիւթական կացութեան մասին: Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Ս. Գարութեան Տաճարին մէջ ցարդ կատարուած նորոգութիւններուն շուրջ, և շեշտեց թէ նորոգութեան ծախսերու Հայոց բաժինը կը հասնէր մէկ միլիոն տոլարի, որուն երեք հարիւր հազարը յանձն առած էր հոգալ Գալուստ Կիւլաքչեանի Հիմնարկութիւնը: Հոգշ. Հայր Սուրբը աւելցուց թէ այս առնչութեամբ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ կատարուած հանդանակութեան արդիւնքը եղած էր 430 հազար տոլար, և թէ Հարաւային Ամերիկայի Հայութեան որպէս բաժին նշանակուած էր հարիւր հազար տոլար:

Վերոյիշեալ տեղեկութիւններու հիման վրայ և յետ խորհրդակցութեան, կազմուեցաւ Կեդրոնական Հանդանակիչ Յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակին:

Խորհրդակցական սոյն Ժողովին մասնակցող ազգայիններէն շատեր, խանդավառուած՝ համերաշխութեան և եկեղեցական ու ազգային կարեւորագոյն զօրծի մը շուրջ հաւաքական ճիգերով բոլորուելու սրտապնդիչ այս միջոցառէն, տեղւոյն վրայ յայտարարեցին իրենց նուիրատուութիւններու բաժինը:

Այս առթիւ, Հայկական տեղական թերթերուն զրկուեցան հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնն ու Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակին կողմէ՝ ուղղուած իր պատուական ժողովուրդին.—

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մեր պատուական ժողովուրդին կը հաղորդենք թէ Զորեմշաբթի, 29 Յուլիսի երեկոյեան, Առաջնորդարանի Դահլիճին մէջ կայացաւ հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին համայնփա ծանօթ ազգայիններու խումբ մը ներկայացուեցաւ երուսաղէմի Ամեն. Պատրիարք Տ. Եղիշէ ԱՐԲ. Տէր Տէր ԵԱՆԻ և ըստ արժանւոյն պատուասիրուեցաւ:

Այս առթիւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ տրուեցան Ս. Զարուբեան Տաճարի վերանորոգութեան և անոր ազգային նշանակութեան մասին: Որպէսզի մեր Թեմը եւս, ինչպէս համազգային հանգանակութեան արշաւին մասնակցող միւս բոլոր Թեմերը, լիովին կատարէ իր ազգային պարտականութիւնը՝ դաքաւոր այս ժառանգութեան պահպանման համար, յարմար դատուեցաւ տեղւոյն վրայ իսկ կազմել Հանգանակիչ Յանձնախումբ մը, ըստ հետեւեալին.

Նախագահ՝ Գերշ. Տ. Բաբգէն Արքեպ. Ապատեան, Կաթողիկոսական Պատուիրակ: Գոյս-Նախագահ՝ Հոգշ. Տ. Զարուբեան Ի. Վրդ. Մուշեան, Պատուիրակի փոխանորդ:

Ատենապետ՝ Տիար Սարգիս Տիարպէֆիբեան:

Գոյս-Ատենապետ՝ Տիար Արմէն Պերկամալի:

Ատենադպիր՝ Տիար Գեորգ Սարափեան: Գոյս-Ատենադպիր՝ Տիար Տիգրան Միւրէֆեան:

Գանձապահ՝ Տիար Մանուկ Շիրինեան: Գործադիր Մարմին՝ Տիար Դուպար Բէֆլիֆեան, Պարգեւ Պարսամեան, Փանոս Էօրնէֆեան, Պարգեւ Տէր Կարապետեան, Գրիգոր Դերձակեան, Ժագ Մերկեբեան:

Խորհրդական անդամներ՝ Տիար Գրիգոր Կառավարեան, Սարգիս Քեքէն, Սարգիս Մարաշեան, Գալուստ Տէր Մարտիրոսեան, Տֆր. Եփրատ Պայրամեան, Ժիրայր Էֆշեան, Ասատուր Գարակոճեան, Տֆր. Անդրանիկ Աջապահեան, Հայկ Էմիրեան, Կարապետ Էֆշեան, Յովսէփ Ճէրէֆեան, Վահագն Խարայէլեան, Ներսէս Կեօզիզարայեան, Բիւզանդ Գուշեան, Արշակ

Մառուկեան, Վահէ Զըննագեան, Ռաւօ Պետիկեան, Յակոբ Սէֆէրեան, Օննիկ Փանոսեան, Ահարոն Թըլըսըմեան, Պօղոս Սարափեան, Սանքիակօ Պահչէնեան, Մելիքն Շիրիֆեան:

Վերոյիշեալ Յանձնախումբին ի պաշտօնէ մաս կը կազմեն նաեւ տեղւոյս Հոգեւորականները:

ԴԻԻԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆՆԻ

Կ Ո Չ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԹԵՄԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Անգամ մը եւս փորձի կը դրուի, Հարաւային Ամերիկայի երկիրներու սիրելի և ազնուական Հայ ժողովուրդ, քո հայու ոգիդ և գիտակցութիւնդ, նոր, կարեւոր և անյետաձգելի հանգանակութեան մը առիթով, որուն մասնակցի՝ իւրաքանչիւր ճշմարիտ Հայ մարդու ոչ միայն բարոյական պարտաւորութիւնն է, այլ նաեւ անխուսափելի պատասխանատուութիւնը, վասնզի ան կը վերաբերի երուսաղէմի Ս. Քաղաքին մէջ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան և վերաշինութեան այժմէական խնդրոյն և մեր հայրերու դարաւոր գոհոգութեամբ, արիւնով և հաւատով ձեռք բերուած ու մեզ ժառանգ բողած իրաւանց պաշտպանութեան:

Այդ իրաւունքները Սուրբ Վայրերու մէջ մեր ժողովուրդը կը դնեն հաւասար գծի վրայ մեծ ազգերու հետ, ու մեր փոքր բայց մարտիրոս եկեղեցին կը բարձրացնեն տարածուն և բազմանդամ Կաթոլիկ և Օրթոտոքս եկեղեցիներու հաւասարագոր մակարդակին: Քրիստոնէական մեծագոյն Ոստանին, Ս. Քաղաքին մէջ է ուրեմն, որ մեր Ազգն ու եկեղեցին կը ճանչցուն ու կը փառաւորուին միջազգային չափանիշով և կը զնահատուին արժանիքները մեր բարոյական, հոգեւոր և իմացական տաղանդին: Հայրենի հողէն դուրս, հո՛ն միայն Հայր կրնայ ազնիւ հպարտութեամբ պարծիլ իր պատմութեամբ, եկեղեցիով և լոյսի, ճշմարտութեան և հաւատքի նուաճման նամբաներուն վրայ տարած իր սխրագործու-

թիւններուն փաստովը, հաստատ տուեալներու վրայ:

Հայ երուսաղէմի փառքը անտարակոյս արդիւնք է տնօրինական սրբավայրերուն, որոնց հանդէպ մեր ժողովուրդը տածեց խորունկ սէր և անհուն պաշտամունք այն օրերէն ի վեր, երբ Քրիստոնէութիւնը յուսաւորեց իր հոգին: Առանց անոնց, նոյնպէս կարելի պիտի չըլլար ըմբռնել գոյութիւնը Սրբոց Յակոբեանց ազգապարծան Մայրավանքին, որ իբրեւ միակ մեծագոյն ժառանգութիւնը մեր անցեալէն մեզի մնացած և նաեւ որպէս նոր օրերու առաքելութիւն, կը ստանայ կրկնակի արժէք և կարեւորութիւն՝ Սփիւռքի մեր ազգային հոգեւոր գոյութեան պահպանման իբրեւ երաշխիք:

Մեծ է մեր ժողովուրդը, որովհետեւ ունի մշակութային իրականացումներ, անկողնայտելի գանձարանը հոգեւոր ստեղծագործութեանց, որոնց համար չսակարկեց ան պատմութեան ամենադժիշտ օրերուն իսկ, ո՛չ իր նիւթական կարողութիւնները և ո՛չ նոյնիսկ իր արիւնը:

Ժամանակն է որ փաստենք անգամ մը եւս, քէ արժանի յաջորդներն ենք մեր հայրերուն ու գիտակից ժառանգորդները անոնց հոգեւոր և բարոյական մեծութեանց:

Այս ըմբռնումն է որ կը վստահեցնէ մեզ, քէ Հարաւային Ամերիկայի հայաբնակ երկիրներու մեր ժողովուրդը պիտի գայ վկայելու նորէն գիտակցութեամբ, սիրով, հաւատով և հայու վայել առատաձեռնութեամբ՝ արժանաւորութիւնը իր Հայու կոչումին, ընդառաջելով սրտառու կոչերուն Ամենայն Հայոց սիրեցեալ մեր Հայրապետին և երուսաղէմի Ս. Արոտի արժանընտիր Գահակալին՝ Ամենապատիւ Տէր Եղիշէ Պատրիարքին, որոնց հեղինակաւոր ձայնին կը միացնենք մեր ալ տկար ձայնը, տալու սրտագին ուրախութեամբ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան փռնտին, իրականացնելով նոյնիսկ աւելին՝ որ հանգանակիչ նուիրակութիւնը կ'ակնկալէ մեզմէ: Կը հաւատանք որ ոչ ոք պիտի խուսափի որեւէ պատրուակով, նկատումով և կամ պատճառաւորութիւնով իր ազգային այս մեծ պարտէն:

Մեր սրտագին փափաքն է որ հանգանա-

կուրքեան բարեյաջող արդիւնաւորութեամբ միտքարուած վերադառնայ մեզմէ երուսաղէմի Ամենապատիւ Գահակալը, որ իր հետեւորդներով առջին պատրիարքական շնորհաբեր այցելութիւնը շնորհեց Հարաւային Ամերիկայի մերազն գաղութներուն:

Կ'աղօրենք որ Աստուած ձեր գոհադուրիւններուն փոխարէն վարձատրէ ձեզ իր օրհնութեամբ, և գալիք սերունդներ երախտագիտութեամբ յիշեն ձեր անունը:

Սիրոյ Ողջունիւ և Օրհնութեամբ

Ազօրարար

ԲԱՐԳԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍ ԱՊԱՏԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակ

Հարաւ-Ամերիկահայոց

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ.

Յուլիս 30, Հինդարթի, Պատրիարք Սրբազանը օգի ճամբով մեկնեցաւ Մոնթէ-վիտէօ, կարճ այցելութիւն մը տալու համար Ուրուկուայի Հայ գաղութին: Նորին Ամենապատուութեան կ'ընկերակցէին Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատեան, Նուիրակ Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան և Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան: Մինչեւ օղակայան Պատրիարք Սրբազանին ընկերացան Պատուիրակի փոխանորդ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեան, Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Տիար Գ. Սարաֆեան և Տիար Յ. Ճէրէճեան, Տիկնանց Կազմակերպութեան կողմէ Տիկն. Ռօզա Դանիէլեան, Հ. Ա. Ե. Ե. Կազմակերպութեան կողմէ Տիար Յ. Եռուստիան և այլ ազգայիններ:

Մոնթէվիտէոյի մէջ Նորին Ամենապատուութիւնը պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Ուրուկուայի Ազգային Խորհուրդի Նախագահ Տիար Ճիւնասթասիոյին և Մոնթէվիտէոյի Քաղաքապետ Տիար Լեոն Արրօօ Թօրրէսին: Տեսակցութիւններուն ընթացքին, վերոյիշեալ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները գնահատանքով արտայայտուեցան Ուրուկուահայ

յութեան մասին, շեշտելով թէ Հայեր մեծապէս սատարած են երկրի յառաջդիմութեան և վերելքին:

Ապա, Ն. Ամենապատուութիւնը, իր հետեւորդներով, ծաղկեպսակ մը զետեղեց Կառավարչատան հրապարակին մէջ շտապող Անկախութեան Յուշարձանին վրայ, ուր, յատուկ կարգադրութեամբ մը, բանակայիններ պատուոյ պահակ կեցած էին:

Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց նաեւ Ուրուկուահայ դպրոցներն ու ակումբները, ամենուրեք արժանանալով ջերմ և սրտացրնդունելութիւններու:

Ի պատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր և իր շքախումբին, Ուրուկուահայ Թեմի Կեդրոնական Վարչական Խորհուրդը ժողովրդական ճաշկերոյթ մը սարքեց Շարաթ, Օգոստոս մէկի երեկոյեան: Ծաշկերոյթին հրաւիրուած էին նաեւ աւելի քան երկու հարիւր Ուրուկուահայեր: Ծաշկերոյթը բացուած յայտարարեց Ուրուկուահայ Կեդր. Վարչ. Խորհուրդի Ատենապետ Տիար Վահէ Զադրեան: Ծաշկերոյթի ընթացքին խօսք առին Ուրուկուահայութեան Հոգեւոր Հովիւ Հոգշ. Տ. Ներսէս Ծ. Վրդ. Տօլապճեան, Հոգշ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան, Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան, Կեդր. Վարչ. Խորհուրդի Ատենադպիր Տիար Յովհաննէս Աղամեան և Տիար Գարրիէլ Սարգիսեան: Գործադրուեցաւ զեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը: Փակման խօսքը ըրաւ Պատրիարք Սրբազանը, որ զանազան շինիչ օրինակներով յորդորեց ներկաները ամուր կառչած մնալ հայկական սրբութիւններուն և աւանդութիւններուն:

Օգոստոս 2, Կիրակի, Պատրիարք Սրբազանը նախագահեց եկեղեցական արարողութիւններուն, Ս. Պատարագի ընթացքին տալով նաեւ իր պատգամը Ուրուկուահայութեան: Յաւարտ Ս. Պատարագի, Ն. Ամենապատուութիւնը կատարեց հիմնարկէքի արարողութիւնը նոր կառուցուելիք եկեղեցիին՝ զետեղելով Ս. Սեղանին հիմնաքարը:

Նոյն օրուան յետմիջօրէին Պատրիարք Սրբազանը իր շքախումբով վերադարձաւ Պուէնոս Այրէս:

ԱՐՄԼԱՆԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆԻ ԿԻՍԱՄԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ.

Օգոստոս 2, Կիրակի, Մոնթեվիդեոյէն վերադառնալէ անմիջապէս ետք, Պատրիարք Սրբազանը նախադահեց Պուէնոս Այրէսի Աքսլանեան Ազգային Վարժարանի Կիսամեայ Հանգէսին, որ տեղի ունեցաւ «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ, ծնողներու և խումբ բաղմունքեան մը ներկայութեան:

Գեղարուեստական յայտադրի դորձադրութենէն ետք, որուն ընթացքին խումբ մը

խրախուսիչ և հայկականութեամբ լի հանդէսը, Ն. Ամենապատուութիւնը ըսաւ. —

Գերշ. Սրբազան եղբայր, Հոգշ. Հայրեր և յարգելի ծնողներ,

Ինձի հետ միասին աւելի քան երկու ժամեր ներկայ եղաք մտքի և հոգիի այն տողանցքին, որ Արսլանեան Ազգային Վարժարանը այս բեմին վրայ բերաւ, արտայայտելով ինքզինքը իր արտասանութիւններով, երգերով, պարերով և տրամախօսութիւնով:

Պսակի զետեղում և յարգանք
Ուրուկուայի Անկախութեան Յուշարձանին առջեւ:

աշակերտներ Ն. Ամենապատուութեան մատուցին Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան հանդանակութեան իրենց Վարժարանին մասնակցութիւնը ներկայացնող 75,000 փետոյի դումարը, խօսք առաւ Վարժարանի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Յարութիւն Մ. Վրդ. Մուշեան, որ երախտագիտութեան և շնորհակալութեան անկեղծ խօսքեր ուղղեց Սրբազան հիւրին: Հրաւիրուելով փակել սոյն

Անշուշտ դիւրին է մտածել, առանց մեծ երեսակայութեան, թէ տարիներ առաջ երբ այս պնդակազմ, ժրամիտ և իրենց գեղեցիկ ներկայութեամբ ինքզինքնին այսօր ցուցնող մանուկները այս դպրոցը կու գային իրենց նիղն մարմիններով, նիղն մտքով և հոգիով՝ որոնցմէ փոշին կը քափէր միայն, ինչպէ՛ս տարիներու ընթացքին՝ շնորհիւ այս կեդրոնին ու նաեւ վերին հսկողութեան կրցան

ըլլալ այս արի մտքի և հոգիի զինաւորները ձեր աչքին առջեւ:

Մեր բոլորին աչքին պարզուող այս տեւսարանին առջեւ սակայն, զնահատանքի արժանացող միակ անձնաւորութիւնը ան է, որ անոնց սրտին, մտքին և հոգիին կերտման դարբինը հանդիսացած է, որ դպրոցին արձանագործը եղած է — մեր և ձեր սիրելի քարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեանը:

Այսօր, այս օտարութիւններուն մէջ, չի բաներ միայն որ մարդ ուսուցիչ ըլլայ: Չի բաներ միայն որ մարդ կարգ մը գիտելիքներ իւրացուցած ըլլայ, զանոնք աշակերտ-

ինչ որ անոնք այնքան գեղեցիկ կերպով և նարակօրէն ցուցադրեցին այս երեկոյ:

Մենք, սիրելի ծնողներ, զօրանցներ չունինք արտասահմանի մէջ: Մեր զօրանցները մեր վարժարաններն են, իսկ մեր բանականներն ու զինաւորները՝ մեր աշակերտները: Անոնք միայն կրնան ապահովել մեզի յաղթանակը, անոնք միայն կրնան ապահովել մեր ազգային գիտակցութիւնը:

Արտասահմանի մէջ, ամէն Հայ դպրոց Հայաստանէն բերուած ափ մը հող է: Մենք այդ հողին վրայ կենալով միայն կը գի-

Ն. Ամնապատուութիւնը կը կատարէ Մոնթփիլտէյի հայկական մօր եկեղեցիի հիմնարկէի արարողութիւնը:

ներուն ջամբելու համար: Տակաւին, չի բաներ միայն որ մարդ գիտական, պատմական, հաշուական գիտելիքներով տոգորւած ըլլայ՝ զանոնք մանուկներուն բաշխելու համար: Անհրաժեշտ է որ մարդ արուեստագէտ ըլլայ, ներշնչեալ ըլլայ, կարենալ ներշնչելու համար այս մանուկներուն այն՝

տակցինք մեր Հայութեան: Մենք այդ հողին վրայ կենալով միայն կը դառնանք իսկական Հայ և կը խօսինք իբրեւ Հայ: Մենք այդ հողին վրայ կենալով միայն Հայկական նկարագիր և Հայկական շունչ կ'ունենանք, և կը խօսինք մենք մեզի ու աշխարհին՝ իբրեւ Հայ և իբրեւ Հայու խօսք:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԶԱՇԿԵՐՈՑԹ.

Օգոստոս 3, Երկուշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը կէսօրուան ճաշի հիւրը եղաւ Արարչեան Ազգային Վարժարանի Տեսչութեան և Ուսուցչական Կազմին: Ն. Ամենապատուութեան կ'ընկերանային Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակը և եկեղեցական դասը: Ծաշի աւարտին, Պատրիարք Սրբազանը քաջալերանքի և յարատեւման խօսքեր ուղղեց ուսուցչական կազմի անդամներուն:

Նոյն օրը երեկոյեան, Ն. Ամենապատուութիւնը նախագահեց Հ. Բ. Ը. Միութեան 58-րդ. Տարեդարձի Հանդէս-ճաշկերոյթին, որ տրուեցաւ Գասթէլար պանդոկի շէնքը սրահին մէջ, Պուէնոս Այրէսի տեղական Մասնաճիւղի Վարչութեան կողմէ:

Ճաշկերոյթի ընթացքին գործադրուեցաւ դեղարուեստական ճոխ յայտադիր մը, և խօսք առին Գերշ. Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատեան, հիւրաբար Պուէնոս Այրէս գլխավոր ճատրակի խոյան Տիգրան Պետրոսեան, Աթոմական Գիտութիւններու դասախօս Պրն. Վ. Բարսեղեան և Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական Վարչութեան Ատենապետ Պրն. Հայկ Էմիրեան:

Երգերով և հայրենասիրական արտասանութիւններով ստեղծուած ջերմ մթնոլորտին մէջ փակման խօսքը ըրաւ Ն. Ամենապատուութիւնը, որ վեր առաւ Բարեգործական ազգապարծան Միութեան դերը դադութի զաղութ ու անոր շուրջ համախմբուած պատուական ազգայիններու ազնիւ ոգին:

ՀԻՒՐԱՄԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Օգոստոս 4, Երեքշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը երեկոյեան ընթրիքի հիւրը եղաւ Տկն. Սիրվարդ Մեսրոպեանի. հրաւիրուած էին նաեւ պատկառելի թիւով ազգայիններ:

Օգոստոս 5, Զորեքշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը երեկոյեան ընթրիքի հիւրը եղաւ Պրն. Նուպար Քէօլիքեանի, վերջինիս ընտանիքին մէջ, ուր շատ հաճելի չրջանակի մը մէջ անցուց զիշերը և ուշ տեսն վերադարձաւ Առաջնորդարան:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍԱՆ ԲԱՒԼՈՅԻ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ.

Օգոստոս 6, Հինգշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը, ընկերակցութեամբ Հարաւային Ամերիկայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատեանի, Հոգշ. Տ. Յակոբ և Շահէ Վարդապետներու, օդի ճամբով մեկնեցաւ Պուէնոս Այրէսէն Սան Բաւլո: Քոնդոնիասի օդակայանին մէջ Պատրիարք Սրբազանին վերապահուեցաւ պաշտօնական և ժողովրդային շէնքը ընդունելութիւն մը: Օդանաւի սանդուխներուն զիմաց, Ն. Ամենապատուութիւնը աւանդական սովորութեան համաձայն օրհնեց իրեն ներկայացուած աղն ու հացը, և ծանօթացաւ զինք զիմաւորող անձնաւորութիւններուն հետ: Սան Բաւլոյի բոլոր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, Սան Բաւլոյի Վարչութեան անդամները, եկեղեցական հայրերը, ինչպէս նաեւ Սուրբոյ Հիւպատոսը և բաղմամբ թերթերու թղթակիցներ և զաղութի երեւելի անձնաւորութիւններ շրջապատեցին Պատրիարք Սրբազանը և զայն առաջնորդեցին օդակայանի պաշտօնական դահլիճը, ուր բարի գալուստի խօսքեր արտասանեցին Սուրբոյ Հիւպատոս Տրթ. Ռաշիտ Էլ Գապանի, Յոյներու Առաջնորդը, Յոյն Կաթողիկոսներու Առաջնորդական Փոխանորդը, ինչպէս նաեւ Վարչութեան Ատենապետ Տիար Պոյաճեան: Պատրիարք Սրբազանը, զգացուած իրեն եղած այս ջերմ ընդունելութենէն, շնորհակալութեան և օրհնութեան խօսքը արտասանեց և ապա սրահէն դուրս խոնուած բաղմութեան ծափահարութիւններուն և խանդավառութեան մէջէն ուղղուեցաւ դէպի ինքնաշարժը: Հարիւրաւոր ինքնաշարժներու շէնքերը, պատուոյ ոստիկաններու առաջնորդութեամբ, կտրեց Սան Բաւլոյի դեղեցիկ պողոտաները, և Հայոց եկեղեցիին առջև վերակազմուեցաւ թափօր մը՝ որ «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ Ն. Ամենապատուութիւնը բարձրացուց եկեղեցի: Աղօթքէն ետք, Պատրիարք Սրբազանը հիւրասիրուեցաւ եկեղեցիին կից Հայկական Սրահին մէջ, ուր յանուն Սան Բաւլոյի Հայութեան բարի դալուստի խօսք մը կարդաց

Վարչութեան Ատենայեւ Տիար Պօյաճեանը, Պաշտօնական արտայայտութիւններէ վերջ, ժողովուրդը մօտեցաւ Սրբազան Հիւրին, համբուրելու համար Ն. Ամենապատուութեան Աջը և յաղեցնելու՝ Ս. Տեղեաց կարօտը:

Գիշերը, Պատրիարք Սրբազանը առաջնորդուեցաւ «Տանուպիօ» հիւրանոցը, ուր անցուց Սան Բաւլօ իր այցելութեան հիմուքները:

Օգոստոս 7, Ուրբաթ, առաւօտեան ժամը 10-ին, Պատրիարք Սրբազանը ընդունեց

Ն. Ամենապատուութիւնը հաշեց Կեդրոնական Վարչութեան և Կարգադիր Յանձնախումբի անդամներուն հետ:

Ժաշն անմիջապէս ետք, Պատրիարք Սրբազանը ընդունեց Յոյն Կաթոլիկներու Առաջնորդին, ինչպէս նաեւ բոլոր քրիստոնէայ եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն այցելութիւնները:

Նոյն օրը, Կ. Վ. ժամը 4-ին, Պատրիարք Սրբազանը պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Սան Բաւլօ քաղաքի Կառավարչին՝ Ն. Վահմութիւն Ատեմար Տէ. Պարբօսի,

Ն. Ամենապատուութիւնը, շրջապատուած հայ եկեղեցականներէ և այլ յարանուանութիւններու ներկայացուցիչներէ, Սան Բաւլոյի օդակայանին մէջ:

Պրազիլիոյ Կեդրոնական Վարչութեան անդամները. ժամը 11-ին՝ Սուրիոյ Հիւպատոս Տէթ. Ռաշիտ էլ Գապպանին. ժամը 12-ին՝ Լիբանանի Հիւպատոսը, որ ցաւայտնեց թէ չէր կրցած նախորդ օր օդակայանի դիմաւորութեան դաշ, քաղաքէն բացալայ ըլլալուն պատճառաւ:

Կէսօրին, «Տանուպիօ» հիւրանոցին մէջ,

Գամբօս Էլիզիոս պալատին մէջ: Կառավարիչը, շրջապատուած իր օգնականներով, շատ սիրալիր և հետաքրքրական խօսակցութիւն մը ունեցաւ Ն. Ամենապատուութեան հետ, որուն ընթացքին մասնաւորաբար շահադրողուցաւ Սուրբ Տեղեաց վիճակով, և ըստ թէ իր կեանքին մեծագոյն փափաքը եղած է այցելել քրիստոսակոխ Սուրբ Վայ-

բերը: Պատրիարք Սրբազանը Ն. Վսեմութեան առաջարկեց որ պահ մը ինքզինք ազատազրէ իր պաշտօնին պատասխանատուութիւններէն, այցելէ Սուրբ Երկիր և ընդունի հիւրը ըլլալ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքարանին:

Ժամը 5-ին, Ն. Ամենապատուութիւնը Համակրութեան այցելութիւն մը տուաւ Սան Բաւոյի պատուական Հայորդիներէն Տիար Երջանիկ Գրսաճիքեանի դրամատունը («Պանքա Ինտերնետեցիա») և յայտնեց իր ուրախութիւնը այն իրողութեան համար, որ Հայեր իրենց ձեռներէցութեամբ և աշխատասիրութեամբ կրցած են նախանձելի զիրքեր դրաւել Պրագիլիոյ տնտեսութեան մէջ: Այս առթիւ, իշխանական զեղեցիկ ըզդացումով մը, Տիար Ե. Գրսաճիքեան Պատրիարք Սրբազանի տրամադրութեան տակ դրաւ 10,000 տոլարի պատկառելի դումար մը, զործածելու համար Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան:

Ժամը 5-30-ին, Պատրիարք Սրբազանը պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Սան Բաւոյի Քաղաքապետ Ն. Վ. Տիար Բրեսթէս Մայային, Քաղաքապետարանի մեծ դահլիճին մէջ: Այս առթիւ, Քաղաքապետը, չըջապատուած իր օղնականներով, բարի գալուստի զեղեցիկ խօսքէ մը վերջ, Ն. Ամենապատուութեան ծանօթացուց Սան Բաւոյ քաղաքի յատակագիծները, և յատկապէս շեշտեց թէ ինչպէ՛ս Պրագիլիոյ այս մեծագոյն քաղաքը արագօրէն և զեղեցկօրէն կը զարգանայ, ու իր բարձր շէնքերով և արդիական ոճով կրնայ բաղդատուիլ Եւրոպայի և Ամերիկայի մեծագոյն քաղաքներուն հետ: Պատրիարք Սրբազանը շնորհակալութիւն յայտնեց և օրհնեց Քաղաքապետարանի և անոր ճարտարապետներուն շինարարական զործը, և յայտնեց իր գոհ ապուրուածութիւնները Սան Բաւոյ քաղաքէն:

Երկուշեան, Պատրիարք Սրբազանը ընդունեց Սան Բաւոյի Թերթերու ներկայացուցիչները, և պատասխանեց անոնց հարցումներուն, յատկապէս Ն. Ս. Պօղոս Զ. Պապի Երուսաղէմ այցելութեան, Սուրբ Տեղեաց և Եկեղեցիներու փոխ-յարարերութիւններու մասին: Այս առթիւ, Պատրիարք Սրբազանը շնորհակալութիւն յայտնեց Թեր-

թերու ներկայացուցիչներուն այն զեղեցիկ յօդուածներուն և ջերմ արտայայտութիւններուն համար, որով Սան Բաւոյի մամուլը արձագանգ հանդիսացած էր Ն. Ամենապատուութեան այցելութեան:

Գիշերը, Պատրիարք Սրբազանը ընթրիքի հիւրը եղաւ Տիար Ֆիլիփ Տէրտէրեանի ընակարանը:

Օգոստոս 8, Շաբաթ, առաւօտեան Ժամը 10-ին, Պատրիարք Սրբազանը փոխ-այցելութեան զնաց Յոյն Օրթոտոքսներու Եկեղեցին ու Առաջնորդարանը: Ն. Ամենապատուութեան ընկերացան իր չքախումբն ու Տիար Նեճիպ Ռաբայլա: Յոյներու Մայր Եկեղեցիի մուտքին, Պատրիարք Սրբազանը զիմաստորեցաւ Եկեղեցական դասին և Յոյն Համայնքի Կեդրոնական Վարչութեան կազմին կողմէ, և առաջնորդուեցաւ դէպի Ս. Սորան ու կարճատեւ Եկեղեցական արարողութենէ մը ետք հիւրասիրուեցաւ Առաջնորդարանին մէջ:

Ժամը 11-ին, Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց Կաթոլիկներու Սր. Քրիստափոր Տը Լուզի Եկեղեցին, ուր, Եկեղեցական կարճ արարողութենէ մը ետք, բարի դալուստի ճառ մը կարդաց Կիլհէրմ Պօնօֆօ Եպիսկոպոս: Ստորեւ յիշեալ ճառը, զոր կու տանք Թարգմանարար. —

Նորին Ամենապատուութիւն
Եղիշէ Արքեպս. Տէրտէրեան.

Ձերդ Սրբազնութիւնը բոզ ինձի բոյլատրէ սոյն խօսքերը ուղղելու Ձեզի Ֆրանսերէնով, առանց միջնորդի, որպէսզի կարենամ ինքզինքս արտայայտել ուղղակի կերպով և Ձեզի փոխանցել իմ մամնէն խոր գգացումներս, որոնցով ինքզինքս լեցուած կը զգամ այս պահուս:

Մենք գմեզ հպարտ և մանաւանդ պատուած կը զգամք այս այցելութեամբ, զոր Ձերդ Ամենապատուութիւնը բարեհաճեցաւ տալ մեզի: Կը խնդրենք որ ընդունիք մեր կըրայրական բարի գալուստի ողջոյնը Աստուծոյ այս տան, ինչպէս և Ս. Խաչով օրինեալ մեծ Պրագիլիոյ մէջ, որ տարիներ առաջ հիւրընկալեց վեհաճմն և հերոսական Հայ Ազգի քաջ գաւակները. գաւակները ժո-

դովադդի մը, որ միշտ մեր գուրգուրանքին և յարգանքին արժանացած է, աշխարհի տալով իր նահատակութեան վկայութիւնը՝ Քրիստոսի հանդէպ իր ցուցաբերած հաւատարմութեամբ:

Կը փափաքէմ նաեւ այս առիթով յայտնել մեր խոր ուրախութիւնը միջ-եկեղեցական համերաշխութեան այն բարձր ոգիին համար, զոր կ'ապրինք շնորհիւ երկու կողմերէ տարուած նիգերու, անհետացնելու համար այն պատուարները՝ որոնք քերելու անցեալի մէջ մեզ բաժնած են, և վերստին գտնելու համար մեր միութիւնը՝ այս անգամ միշտ եղբայրօրէն իրականացած մեր փրկչին արեան և սիրոյն մէջ:

Պէտք է նշեմ նոյնպէս որ ժամանակը եւս նպաստաւոր է եղբայրներու միջեւ այս հանդիպման, հետեւելով այն Ոգիին՝ որ շատ հաւատարմօրէն կ'արտացոլէ մեր փրկչին վերջին խօսքերը, երբ Ան պատուիրեց որ ամէնք մէկ ըլլան:

Մեր ուրախութիւնը այնքան աւելի մեծ է երբ Ձերդ Ամենապատուութիւնը կը գրտնենք որպէս Պատրիարք Երուսաղէմի և պապական Ս. Յարութեան, այն սրբատեղիներուն՝ որոնք նուիրագործուած են մահովը մեր Տիրոջ, Աստուծոյ և Փրկչին՝ Յիսուս Քրիստոսի:

Արդեօք կրնա՞նք պահել մեր նախնանք, երբ կը մտածենք թէ Ձերդ Ամենապատուութիւնը կը բնակի Երուսաղէմի՝ Քրիստոնէութեան այդ բարձր վայրին, Ս. Քաղաքին մէջ: Խոնարհաբար կը խնդրենք Ձեզմէ յիշել Ձեր ազօրքներուն մէջ անոնք՝ որոնք հոս կը գտնուին մեծարելու Ձերդ Ամենապատուութիւնը, ինչպէս նաեւ Ձեր համեստ սպասաւորը, որ Ձեզի կը խօսի՝ Պոնտոս Եպիսկոպոս:

Պէտք է շնորհակալութիւններս յայտնեմ նաեւ ներկայութեանը համար սիրելի բարեկամներու, պատկան իշխանութիւններու և տեղական մամուլի ներկայացուցիչներուն, սակայն մանաւանդ այն այցելութեան համար՝ զոր մեզի կը շնորհեն հոգեշնորհ հայրերը՝ որոնք կ'ընկերակցին Ձերդ Ամենապատուութեան Լատին Ամերիկայի Ձեր այս նամբորդութեան ընթացքին:

Թող Աստուած պաշտպանէ Ձեր Յարգելի

Անճամարութիւնը և եկեղեցական այն անդամները որոնք Ձեզի կ'ընկերակցին:

Կէսօրին, Պատրիարք Սրբազանը հիւրը եղաւ Պրն. Պետրոս Զալեանի բնակարանը: Ծաղէն Լտք. Ն. Ամենապատուութեան կողմէ Հոգւ. Տ. Յակոբ Վրդ. Վարդանեան, ընկերակցութեամբ Կեղրոնական Վարչութեան անդամներուն, փոխադարձ այցելութեան զնաց Հայ Կաթողիկէ և Հայ Աւետարանական Համայնքներուն: Նոյն գիշեր, Պատրիարք Սրբազանը ընթրիքի հիւրը եղաւ Սան Բաւլոյի գաղութին իր երկարամեայ ծառայութիւններով ծանօթ Տիար Անտրէ Ծաֆէրեանի բնակարանը:

Օդոստոս 9, Կիրակի, Պատրիարք Սրբազանը պատարագեց Սան Բաւլոյի Հայոց Եկեղեցիին մէջ և քարոզեց հաւատացեալ խումբն ընդհանրական, զայն հոգեւորապէս մխիթարելով և քաջալերելով:

Կէսօրին, Ն. Ամենապատուութիւնը ճաշի հիւրը եղաւ Տիար Յովսէփ Տիւլէքէնեանի բնակարանը, ուր այս առթիւ հրաւիրուած էր նաեւ Սան Բաւլոյի ազգայիններէն խումբ մը:

Նոյն գիշեր, Պատրիարք Սրբազանին ի պատիւ մեծ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ Սան Բաւլոյի Հայ Եկեղեցւոյ և Սրահի բարերար երջանկայիշատակ Ռըսթալլա Թահանի որդիներու փառաւոր բնակարանին մէջ: Հրաւիրուած էին քրիստոնեայ համայնքներու եկեղեցական պետերը, Արաբական երկիրներու հիւպատոսները, Պրադիլոյ Կեղրոնական Վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ պատկանելի խումբ մը Հայ Թէօտար երեւելի անձնաւորութիւններու: Յանուն Ռըսթալլա ընտանիքին բարի գալուստի ճառ մը կարդաց Տիար Ռ. Ռըսթալլա:

Պատրիարք Սրբազանը շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին համար, օրհնեց ծերունազարդ մայրը Ռըսթալլա եղբայրներուն, անոր զաւակներն ու թոռները ու մաղթեց որ անոնք շարունակեն ըլլալ Սան Բաւլոյի Հայութեան ազնիւ բարերարները:

Օդոստոս 10, Երկուշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը ընդունեց Հայ կաթմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն այցելու-

թիւնը, իսկ կէսօրին ճաշեց Տիար Երջանիկ Գրսաճիբեանի բնակարանը. հրաւիրուած էին նաեւ բաղմամբիւ Հայ թէ օտար երեւելիներ:

Կէսօրէն Լաք Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց Օրէնդիր Ժողովի շէնքը և Սան Բալտիկ երկու մեծագոյն թերթերու՝ «Կադէթ»-ի և «Ալէքիա»-ի նորակառոյց շէնքերը: Նոյն գիշեր, Հայկական Սրահին մէջ ծաղկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Ամենապատիւ Հիւրին: Խօսք առին Ատենապետ Տիար Պօյաճեան, Հարաւային Ամերիկայի կաթ. Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն Աբդուս. Ապատեան, Սան Բալտիկ հոգեւոր հովիւ Նոյշ. Տ. Շնորհք Վրդ. Գասպարեան և Տիար Ռ. Ռոքսալյա, ողջունելու համար շնորհարկը այցելութիւնը Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին և յայտնելու իրենց ուրախութիւնը: Պատրիարք Սրբազանը իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ յայտնեց իր շնորհակալութիւնը և տուաւ իր պատգամը ներկայ խումն հասարակութեան:

Այս առթիւ, Ն. Ամենապատուութիւնը Սուրբ Յարութեան Տաճարի Ա. Կարգի չքանչանով զարդարեց ազգային իր ծառայութիւններով և բարեբարութիւններով ծանօթ Տիար Երջանիկ Գրսաճիբեանի կուրծքը:

Օդոստոս 11, Երեքշաբթի, Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց Պրագիլիոյ Կարտինալ Արքեպիսկոպոսին, որ իր յառաջացած տարիքին բերումով և անհանգստութեան պատճառաւ քաշուած կ'ապրի իր բնակարանին մէջ: Ն. Գ. Կարտինալը ցաւ յայտնեց որ չէր կրցած անձամբ դիմաւորել Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը օդակայանին մէջ, և ստիպուած կ'ըլլար բարի գալուստի Լեդայրական իր ողջոյնը տալ իր բնակարանին մէջ:

Օդոստոս 12, Չորեքշաբթի, Ն. Ամենապատուութիւն Պատրիարք Սրբազանը իր չքանչանով օդի ճամբով վերադարձաւ Պուէնոս Այրէս:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ.

Օդոստոս 12, Չորեքշաբթի, գիշերը, Կեղերոնական Վարչութեան Ատենապետ

Տիար Արմէն Պերկամայի մեծ բնդունելութիւն մը սարքած էր Պուէնոս Այրէսի իր չքեղ ապարանքին մէջ, ի պատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր: Բնդունելութեան հրաւիրուած էին ոչ միայն Հայ անձնաւորութիւններ, այլ նաեւ պետական և կրօնական բարձրաստիճան հիւրեր: Ներկայ էին Կրօնական Գործերու Վսեմ. Նախարար Տքթ. Խօսէ Նօկերով Արմէնկով և Փօխանորդը՝ Տքթ. Ռոպերթօ Պրալօ:

Բարեկամական և մտերմիկ խօսակցութիւններու ընթացքին, Պատրիարք Սրբազանը յայտնեց իր տպաւորութիւնները Արմանթինի մասին ընդհանրապէս, և Արժանութիւնահայութեան առնչութեամբ մասնաւորաբար: Ի պատասխան, Կրօնից Վսեմ. Նախարարը պնդատեսական բարձր արտայայտութիւններով դրուատեց Հայ Համայնքը իրեն աշխատանք, տոկուն և աննահանջ նկարագրի տէր հաւաքականութիւն, և շեշտեց Հայութեան վայելած անվերապահ մտահոգութիւնը առէն մակարդակի վրայ:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՑԹԸ.

Օդոստոս 13, Հինգշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը իր չքանչանով այցելեց Այնթապցիներու Հայրենակցական Միութեան շէնքը, ուր ներկայ էին Միութեան Վարչութեան անդամներուն չուրջ նաեւ բաղմամբիւ Այնթապցիներ: Պատրիարք Սրբազանը ծանօթացաւ շէնքին և հոն կատարուող ընկերային-մշակութային գործունէութեան, ու իր պնդատեսական խօսքերը արձանագրելէ ետք Յուշամատենին մէջ, հրաժեշտ առաւ Այնթապի Հայրենակցական Միութենէն:

Նոյն օրը, Երեկոյեան, Պատրիարք Սրբազանը իր չքանչանով հիւրը Լեդա Արժանթինի Այնթապցիներու Հայրենակցական Միութեան Վարչութեան, որ չքեղ ճաշկերոյթ մը սարքած էր Հայ Կեղերոնի սրահին մէջ: Ծաղկերոյթի ընթացքին խօսք առին Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակն ու Այնթապցիներու Հայրենակցական Միութեան Վարչութեան Պարոն Ատենապետը: Ծաղկերոյթը փակեց Ն. Ամենապատուութիւնը իր քաջալերանքի ու շնորհակալու-

Սուրբ Յարութեան Տաճարի Առաջին կարգի շքանշանի տրւումը
Տիար Երջանիկ Գրսանիքեանի:

թեան խօսքերով: Այս առթիւ Միութեան կողմէ Պատրիարք Սրբադանին նուիրուեցաւ մարմարեայ տախտակ մը, որուն վրայ ոսկիէ քանդակի մը մէջ կ'երևի Այնթապի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, փորագրուած ձօնով մը:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ.

Օգոստոս 14, Ուրբաթ, Պատրիարք Սրբադանը այցելեց Պուէնոս Այրէսի երեք Հայ թերթերու՝ «Արմենիա»ի, «Շարժում»ի և «Սեւան»ի խմբագրատունները, և ծանոթացաւ անոնց ղործի պայմաններուն:

Երեկոյեան, Ն. Ամենապատուութիւնը

Ն. Ամենապատուութիւնը իրեն սեղանակից ունեցաւ խումբ մը ազգայիններ:

ՀԱՆԴԻՍԱՌ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ.

Օգոստոս 16, Կիրակի, Ս. Կոյս Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ Հանդիսաւոր Ս. Պատարազ մատուցուեցաւ Պուէնոս Այրէսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին մէջ: Պատարազին էր Պատրիարք Սրբադանը, որ քարոզեց որպէս բնաբան ունենալով Նարեկ Ազօթամատեանին վերցուած հետեւեալ նախադասութիւնը. «Ահա կաթիլ մի կաթին քումդ կուսութեան յանձն իմ անձրեւեալ»:

Երեկոյեան, Ն. Ամենապատուութիւնը

Ն. Ամենապատուութիւնը կը խօսի Մայրերու Օրումն հանդիսութեան:

Նախադահեց «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ կազմակերպուած Քսան Կախաղաններու 49-րդ. Յուշատօնի հանդիսութեան:

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ.

Օգոստոս 15, Շաբաթ, Պատրիարք Սրբադանը ընթրիքի հիւրը եղաւ փաստաբան Պրն. Անդրանիկ Աշապահեանի: Այս առթիւ

նախադահեց «Հայ Կեդրոն»ի սրահին մէջ սարքուած Մայրերու Օրումն հանդիսութեան:

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.

Օգոստոս 17, Երկուշաբթի, Պուէնոս Այրէսի Հայ Օգնութեան Միութեան Վարչութիւնը «Սիթի Հօթէլ»ի մէջ սարքեց թէյա-

սեղան մը՝ պատուելու համար Պատրիարք Արքայանը, ինչպէս նաեւ նշելու Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատեանի Կուսակրօն Քահանայութեան 25-ամեակն ու Արքութեան բարձրացումը:

Ուշադրութիւն զեղեցիկ կարկանդակի մը վրայ կը տեսնուէին հետեւեալ քերթումները, մին ձօնուած Ն. Ամենապատուութեան, իսկ միւսը՝ Գերշ. Կաթողիկոսական Պատուիրակին.—

Գուր ու արիւնն մեր սրտերի
Իբրեւ շաղախ կառուցումի,
Կ'ընծայենք յորդ՝ որ յաւերժի
Փառք ու պարծանքն Հայոց վանքի,
Ընդ հովանեաւ օծեալ Աջի
Տէր եղիշէ Պատրիարքի,
Որու մաղթենք կեանք կուռ, յուռքի:

Վաստակէ վերջ ժիր, անկուն,
Երբ գերդ մշակ՝ գոհ, պարտաւուն,
Կ'ըմբռնէիք բերքը գեղուն,
Արժանացաք՝ Զերդ Յորեկեար՝
Պսակին դափնեայ մշտադալար
Ու Արքութեան հոգեպարար.
Մաղթենք ցնծուն՝ Զեզ կեանք երկար:

Կոկիկ յայտագրի մը զործադրութենէն
և ուղերձներէ ետք Պատրիարք Արքայանը
կատարեց փակման խօսքը՝ դրուատելէ ետք
Հ. Օ. Միութիւնը: Ն. Ամենապատուութիւնը
տուաւ օրինակը համաբաւար ջուր-
թակահար Բականինի, որ մենահամերգի
մը միջոցին կրցած էր գերազանց արուես-
տով մը նուագել մէկ լարի վրայ. նոյն ձե-
ւով, եզրակացուց Պատրիարք Արքայանը,
Հ. Օ. Միութիւնն ալ մէկ լարի վրայ նուա-
ցելով՝ կրնայ արտասահմանի Հայերու
որտեք իրարու կապել:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ.

Օգոստոս 19, Զորեքարթի առաւօտեան,
Պատրիարք Արքայանը իր չքախումբով այ-
ցիկեց Պուէնոս Այլէսի Ֆլորէսի Ս. Խաչ ե-
կեղեցին, ուր հաւաքուած էր հաւատաց-
եալներու խումբ բազմութիւն մը, բարի

զալուստ մաղթելու համար Ն. Ամենապատ-
ուութեան: Խօսքը ուղղելով ներկաներուն,
Պատրիարք Արքայանը խրախուսեց զանոնք
ու թելադրեց որ աւելի բարդաւաճ դարձնեն
հանրածանօթ Տիարպէքիւրեաններու բարե-
բարութեամբ կառուցուած եկեղեցին ու
յպրոցը:

**ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ.**

Նոյն օրը, Երեկոյեան Ժամը 7-ին, ըն-
դառաջելով Վեր. Խաչատուրեանի հրաւե-
րին, Պատրիարք Արքայանը, ընկերակցու-
թեամբ Գերշ. Տ. Բարդէն Արքեպս. Ապատ-
եանի, Հոգշ. Տ. Յակոբ և Շահէ Վարդա-
պետներու, այցելեց Հայ Աւետարանական
Ս. Երրորդութիւն Ժողովարանը, ուր հա-
ւաքուած էին համայնքին զրեթէ բոլոր ան-
դամները:

Պատրիարք Արքայանը և իրեն ընկերա-
ցող եկեղեցականները բազմեցան բեմին վը-
րայ և մասնակցեցան յատուկ պաշտա-
մունքի մը, որու ընթացքին Վերապատուե-
լին կարդաց Հին Կտակարանէն էջ մը, ար-
տասանեց հոգեւունչ աղօթք մը և հոգեւոր
աղօթքներու երգեցողութենէն ետք տուաւ
յուզիշ պատգամ մը, ուր դրուատեց Հայաս-
տանեայց եկեղեցւոյ պատմական դերը և
անոր պաշտօնեաներուն նուիրուածութիւնը
Հայ Ժողովուրդի ծառայութեան: Ապա
անդրադառնալով նուիրապետական Աթոռ-
ներուն և անոնց նշանակութեան, աւելցուց.
«Եթէ Ս. Էջմիածինը մեր ղլուխն է, ապա
Երուսաղէմը՝ իր սրբատեղիներով, Հայկա-
կան աւանդութեամբ և դարերու դոյու-
թեամբ՝ մեր եկեղեցւոյ սիրտն է»:

Աղլային ուղիով և հայկականութեամբ
օծուն իր խօսքերը վերջացուց՝ շնորհաւո-
րելով Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արքա-
յանը իր քահանայական ձեռնադրութեան
քսանհինգամեակին և Արքութեան պատիւը
ընդունելուն առթիւ:

Վերջին խօսքը արտասանեց Ամենապա-
տիւ Պատրիարք Արքայանը, յայտնելու հա-
մար իր շնորհակալութիւնը և դճուանակու-
թիւնը, ու շնչտելու թէ մեր հոգեւոր կեանքի
կեղորոնն է Յիսուս Քրիստոսի կենարար այն

ներկայութիւնը, որուն զգացումով համակ-
ւած հոգիներն են իրական քրիստոնեայ և
մեծ: Պատրիարք Սրբազանը օրհնեց ներկա-
ները և պահպանիչով փակեց պաշտամունքը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ.

Նոյն դիշեր, Արժանթինահայ Ընկերակ-
ցութիւնը իր չբեղ Տան մէջ հիւրասիրեց Ե-
րուսաղէմի Ամենապատիւ Պատրիարքը: Ը-
նկերակցութեան ազնիւ նախագահը և Վար-
չութեան անդամները ողջունեցին Պատրիարք
Սրբազանին ժամանումը, իր չբախումբին
հետ, Տան մուտքին և առաջնորդեցին զա-
նոնք յատկապէս չբեղագարդուած սրահը:
Հիւրերու և Ընկերակցութեան անդամներու
փոխադարձ ծանօթացումներէն ետք, խօսք
առաւ Ընկերակցութեան Ատենապետը,
յայտնելու համար իր և իր ընկերներուն ու-
րախութիւնը շնորհաբեր այցելութեան առ-
թիւ, և ամփոփ պատկերի մը մէջ զծելու՝
Արժանթինահայ Ընկերակցութեան գործու-
նէութեան հանգրուանները, իրագործում-
ներն ու ծրագիրները մանաւանդ: Պրն. Ա-
տենապետը շնորհեց թէ Պրն. Տիգրան Միւ-
րէքեանի զոհողութիւններուն և անդուլ ճի-
ղերուն շնորհիւ հազիւ քանի մը տարի առաջ
կեանքի կոչուած Ընկերակցութեան հիմնա-
կան նպատակն էր ըլլալ Տուն մը՝ ուր Հայ
երիտասարդութիւնը արուեստի, գրական-
ութեան, մարմնամարզանքի և զբօսանքի
ամէն շնորհները զարգացնելու գետին մը
գտնէր, Հայկական մթնոլորտի քերթութեան
մէջ:

Նորին Ամենապատուութիւնը, պատաս-
խանելով բարի դալուստի խօսքերուն, յայտ-
նեց իր զոհունակութիւնն ու խոր տպաւո-
րութիւնը՝ ի տես նախ չէնքի փառաւորու-
թեան և ապա այդ չէնքը Հայկական Տունի
մը վերածելու ազնիւ մտադրութիւններուն:

Ընդունելութենէն ետք Ն. Ամենապատ-
ուութիւնը այցելեց Պրն. Տիգրան Միւրէք-
եանի բնակարանը և օրհնեց անոր օճախն ու
ընտանիքը, իր բարձր գնահատանքը արտա-
յայտելով այս մեծ աղգայինի հայօգուտ
գործունէութեան մասին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ.

Օգոստոս 20, Հինգշաբթի, Կ. ա. ժամը
10-30-ին, Պատրիարք Սրբազանը իր չբա-
խումբով այցելեց Խրիմեան Վարժարան,
ուր ընդունուեցաւ զպրոցի Պատ. Հոգա-
բարձութեան, ուսուցչական կազմին և ա-
շակերտութեան կողմէ: Յատկապէս այս
առթիւ պատրաստուած արտասանութիւն-
ներու և երգերու յայտագիրը մը զործադրե-
ւեցաւ մանկապարտէզի և նախակրթարանի
աշակերտութեան կողմէ, ուշադրաւ առն-
դանութեամբ և շունչով:

Դպրոցի ազնուափայլ Տնօրէնուհի Տկն.
Զապէլ Փափազեան կարգաց գեղեցիկ ու-
ղերձ մը, զոր կու տանք ստորեւ.

Ամենապատիւ Պատրիարք Հայր,
Գերաշնորհ Սրբազան Հայր,
Հոգեշնորհ Հայրեր.

Այսօր ինձ քաղցր պարտականութիւն
տրուած է Վարժարանիս Ուսուցչական կազ-
մին և աշակերտութեան կողմէ բարի գա-
լուստ մագրել Զեղի այս յարկին տակ՝ որ
խրիմեան Հայրիկի պաշտամունքի արժանի
անունը կը կրէ:

Մեր ազգային պատմութեան մէջ, որուն
մասնաւոր զարկ կու տամք այստեղ, յաճախ
կը հանդիպինք եկեղեցական կարկառուն
դէմքերու, որոնք իրենց անժխտելի նպաստը
բերած են մեր ցեղի գոյատեւման պայքա-
րին: Մենք յատկապէս սէր ու գուրգուրանք
ունինք Նրուսաղէմի հանգէպ, որ մեր եր-
բեմնի հոգեւոր ու աշխարհիկ փառքի սակա-
ւաքի կոթողներէն մին կը հանդիսանայ:

Բայց և այնպէս Ս. Յակոբայ Միաբա-
նութիւնը չի բաւականաւոր եկեղեցական
գանձերու կամ բանգարանի մը պահապանի
դերով. իբրեւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ
արժանաւոր զինուորներ, երբ Սուրբ Վայ-
րերու մեր դարաւոր իրաւունքները հարկ
կ'ըլլայ պաշտպանել օտարներու բով՝ բիր
ի ձեռքին կը կռուին ամոր զինուորեալ ան-
դամները, երբ անգոր դառնայ խաչը: Գի-
տեմք մանեւ որ տարիներով գաղթականներու
ստուար խումբեր կը պատսպարէ Ս. Յա-
կոբեանց վանքը իր երդիքին տակ. իսկ

կրթական մարզի մէջ՝ ունի Ս. Թարգման-
չաց Նախակրթարանն ու Երկրորդական
Վարժարանը, տպարան մը, և ժառանգաւորաց
Վարժարանն ու Ընծայարանը, ուրկէ
կ'ելլէ Սփիւռֆահայութեան հոգեւորական-
ներուն մեծ մասը:

Հիւլէական այս դարուն, շատեր կը կար-
ծեն քէ եկեղեցին այլեւս ընելիք չունի ժո-
ղովուրդներու յեղաշրջման մէջ: Տարբեր է
սակայն մեր ազգին պարագան: Սփիւռֆի
մատաղ սերունդը՝ մեր յոյսն ու ապագան,
որ իր բնական բուրայէն, հայրենի հողէն,
ջուրէն, արեւէն, հայկականէն հեռու՝ հա-
սակ կը նետէ գնազան ազգերու և միջա-
վայրերու ազդեցութեանց տակ ու կը սնանի
օտար մշակոյթներով, իր ազգային դիմա-
գիծը պահելու համար ի՞նչ ունի եքէ ոչ
Հայկեան լեզուն ու Լուսաւորչի հաւատքը:

Ամենապատիւ Պատրիարք Հայր, մենք
սրտանց կը մաղթենք Զեզ արեւշատութիւն
ու Զեր գլխաւորած առաքելութեան՝ կա-
տարեալ յաջողութիւն, որպէսզի շէն ու
սլայծառ մնայ Երուսաղէմը: Երբ մեր գա-
ւառներու ժողովուրդը տեղահանուեցաւ իր
պապեանական հողերէն, անտէր մնացին մեր
վանքերն ու եկեղեցիները, լռեցին կոչմակ-
ները: Ահա քէ ինչո՞ւ կը քանամ կորուստէ
փրկել մեր ազգի բեկորները, որոնց ներշնչ-
չելով սէր դէպի ազգը, յարգանք՝ դէպի
ազգային մայր եկեղեցին ու մանաւանդ հա-
ւատք՝ մեր ցեղի կարելիութեանց վրայ,
վստահ ենք որ պիտի հնչեցնենք դարձեալ
լուծ գնագակները, համայն աշխարհի աւե-
տելով խաչեալ Հայուն հրաշափառ յարու-
թիւնը:

Աշակերտներու և Տնօրէնուհիի արտա-
յայտութիւններէն զգացուած, Ն. Ամենա-
պատուութիւնը սրտատուչ չէլտով մը խրա-
խուսեց ուսուցիչներն ու աշակերտները որ
Խրիմեան Հայրիկի մաքուր հոգին շարունա-
կեն պահէ կենսունակ և ներշնչիչ՝ իր ա-
նունը կրող Վարժարանէն ներս: Հայրիկի
խօսքերով Սրբազան Հիւրը օրհնեց «սերմը
և սերմանողը», մաղթելով որ աւելի ամէն և
ամբողջանայ Խրիմեան Վարժարանը:

Տեսչարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հիւրա-
սիրութիւն մը, որուն ընթացքին Վարժա-

րանին կողմէ Պատրիարք Սրբազանին նը-
ւիրուեցաւ Արժանթինեան մեծ բանաստեղծ
Սոսէ Հերնանտէսի յեղակաղմ հատորը,
Անգլերէն թարգմանութեամբ Մարթին Ֆիե-
րոյի:

Կէսօրին, Պատրիարք Սրբազանը ճաշի
հիւրը եղաւ Խարայէլեան ընտանիքին, և այս
առթիւ հանդիպեցաւ Արժանթինահայ ազ-
գայիներու պատկառելի խումբի մը:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ.

Նոյն օրը, յետ միջօրէին, Պատրիարք
Սրբազանը իր շքախումբով այցելեց Մխի-
թարեան Վարժարան, ուր ընդունուեցաւ
Հայր Պաշատուր Վրթանէսեանի, վարժա-
րանի ուսուցչական կազմին և բարեկամ-
ներու կողմէ: Այստեղ եւս, հայկական եր-
գերու և արտասանութիւններու զոդորիկ
յայտադրով մը՝ աշակերտութիւնը ցուցա-
բերեց իր շնորհները և ոգին:

Հայր Վրթանէսեան կարգաց ուղերձ մը,
արտայայտելու համար իր շնորհակալու-
թիւնը՝ Մխիթարեան Տան մէջ տեսնելու
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան
հիւրը, որով ոգեւորուած կը զգան աշա-
կերտները և խրախուսուած՝ բոլոր ուսու-
ցիչները:

Պատրիարք Սրբազանը փոխադարձելով
Վարդապետին խօսքերը, յայտնեց իր զգաց-
ուած դժուանակութիւնը և օրհնեց Մխի-
թարեան Հայրերու դործը:

Ապա, Ն. Ամենապատուութիւնը շրջեցաւ
Վարժարանին բոլոր մասերը, ծանօթացաւ
ծրագիրներուն և դժուարութիւններուն և
հրաժէշտ առաւ, լաւագոյն տպաւորութիւն-
ներով:

Նոյն գիշեր, Պատրիարք Սրբազանը ընթ-
րիքի հրաւիրուեցաւ Կեդրոնական Վարչու-
թեան անդամ և ժրաշան ազգային Պրն. Ժի-
րայր Էջէանի բնակարանը:

ԿՐԿԻՆ ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՆՈՅԻ ՄԷՋ.

Օգոստոս 21, Ուերաթ, Պատրիարք Սըր-
բազանը իր շքախումբով օդի ճամբով մեկ-
նեցաւ Մոնթէվիտէօ՝ նախադահելու տեղ-

ւոյն Շ. Բ. Ը. Միութեան Մասնաճիւղի հիմնադրման 25-ամեակի հանդիսութեան: Ն. Ամենապատուութիւնը օղակայանին մէջ ընդունուեցաւ Կեդրոնական Վարչութեան և Շ. Բ. Ը. Միութեան անդամներու կողմէ:

Երեկոյեան, փառաշուք տօնակատարութեան ընթացքին խօսք առին Շ. Բ. Ը. Միութեան Մոնթէվիտէոյի Վարչութեան Ատենապետ Պրն. Բարիլուր Գուլումճեան, Տէն. Բերլա Պապիկեան, Պուէնոս Այրէսի, Գորտոպայի և Հիւսիսային Ամերիկայի Շ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչները: Պատրիարք Սրբազանը իր խօսքին մէջ յատկապէս շեշտեց Բարեգործականի նման ազգը իր հետաւոր և մօտաւոր բեկորներուն մէջ ընդգրկող մեր Միութիւններու բարիքը, մասնաւորաբար մշակութային և կրթական մեր կեանքին մէջ, կոչ ուղղելով ներկաներուն որ ամէն նկատումէ վեր դասեն մեր կարիքները:

Յայտագրի վերջաւորութեան, յատուկ շնանքներ բախուեցան Շ. Բ. Ը. Միութեան վեթերաններուն և Բարեգործականին իրենց նիւթական ու բարոյական նպաստը բերած վաստակաւոր ազգայիններուն:

Սոյն հանդիսութեան փակումը ընելով, Գերշ. Տ. Բարզէն Արքեպիսկոպոս շեշտեց թէ եկեղեցին ու Բարեգործականը իրարու դործակիցներ են, քանի որ դործադրողներն են Քրիստոսի քարոզած սիրոյ և բարեգործութեան սկզբունքներուն: Ծնորհատրելով Մասնաճիւղի անդամները, Գերշ. Սրբազանը յաջողութիւն մաղթեց անոնց բոլոր ձեռնարկներուն ու նպատակներուն:

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐՏՈՊԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ.

Օգոստոս 22, Ծաւաթ, Մոնթէվիտէոյէն վերադառնալէ անմիջապէս ետք, Պատրիարք Սրբազանը իր չբախումբով և օղի ճամբով մեկնեցաւ Գորտոպա, տեղւոյն Հայ դպրութիւն իր հայրական այցելութիւնն ու օրհնութիւնը տալու նպատակով:

Գորտոպայի օղակայանին մէջ, Հայ թէօտար խումբ բաղմութեան մը ներկայութեան, Քաղաքապետին կողմէ Ն. Ամենա-

պատուութեան մատուցուեցաւ Գորտոպա քաղաքի ոսկեայ բանալին: Պատրիարք Սրբազանը ինքնաշարժներու երկար շքերթով մը առաջնորդուելով Հայկական Փողոց, մուտք գործեց Ս. Գէորգ Մատուռէն ներս, ուր, արարողութիւններէն ետք, ներկայ հաւատացեալներուն տուաւ իր պատգամը:

Նոյն երեկոյեան, Պաղրճեան Սրահին մէջ կազմակերպուած բարի գալուստի հաւաքոյթէն ետք, Ն. Ամենապատուութիւնը այցելութիւն մը տուաւ Ալթա Կրասայի փոքրաթիւ Հայ դպրութիւն և Գորտոպա վերադարձաւ ուղի գիշերին:

Յաջորդ օր, Օգոստոս 23, Կիրակի, Պատրիարք Սրբազանը ներկայ եղաւ Ս. Գէորգ Մատրան մէջ մատուցուած Ս. Պատարագին և խօսեցաւ ներշնչուած քարոզ մը: Ս. Պատարագի աւարտին, Սրբազան այցելուն առաջնորդուեցաւ Արմենիա Մշակութային Տունը, ուր «Հողոց» մը արտասանեց Արամ Երկանեանի չիբմին վրայ:

Նոյն օրուան յետ միջօրէին, Պատրիարք Սրբազանը նախագահեց Պաղրճեան Սրահին մէջ կազմակերպուած Մայրերու Օրուան հանդիսութեան և խօսք առնելով՝ շեշտեց օրուան խորհուրդը ու մաղթեց որ Գորտոպահայութիւնը չտառապի տիպար Հայ մայրերու պակասէն:

Նոյն գիշեր սարքուեցաւ Պատուոյ Ճաշկերոյթ մը, որուն ներկայ եղան նաեւ օտար յարանուանութիւններու ներկայացուցիչներ ու պետական անձնաւորութիւններ:

Յաջորդ օր, Օգոստոս 24, Երկուշաբթի, Ն. Ամենապատուութիւնը պաշտօնական այցելութիւն տուաւ Քաղաքապետին և Կառավարչին, արժանանալով ջերմ ընդունելութեան:

Երեկոյեան Ժամը 8.30-ին, Պատրիարք Սրբազանը հրաժեշտ տուաւ Գորտոպահայութեան և վերադարձաւ Պուէնոս Այրէս:

ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ.

Օգոստոս 25, Երեքշաբթի, Պատրիարք Սրբազանը գիշերը հիւրասիրուեցաւ Դանիէլեաններու մօր բնակարանին մէջ, ուր այս առթիւ հրաւիրուած էր պատկառելի խումբ մը Պուէնոս Այրէսի երեւելի ազգայիններու:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՐՄԼԱՆԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ.

Օգոստոս 26, Ձորեքչարթի, կ. ա. ժամը 11-ին, Պատրիարք Սրբազանը այցելեց Արսլանեան Աղղային Վարժարանը, աւելի մօտէն ծանօթանալու համար զպրոցի ներքին կեանքին: Ն. Ամենապատուութիւնը պտըտեցաւ դասարանները, ունկնդիր եղաւ աշակերտներու կողմէ կատարուած արտասանութիւններու և երգերու, հարցումներ ուղղեց անոնց, և շատ դո՛ւ տպաւորութեամբ հեռացաւ Հայեցի դաստիարակութեան զեղեցիկ այդ օճախէն:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ.

Նոյն օրը կէսօրին, Ն. Ամենապատուութիւնը հրաժեշտի ճաշ ունեցաւ Կեդրոնական Վարչութեան անդամներուն հետ, «Ալ-վէար Փալատ» պանդոկի շքեղ սրահին մէջ և այս առթիւ յայտնեց իր զղացուած շնորհակալութիւնը Գաղութային Վարչութեան ու անոր միջոցաւ Արժանթինահայ դաղութին՝ ա՛յն աննկարագրելիօրէն շքեղ ընդունելութիւններու, հիւրասիրութիւններու և ճաշկերոյթներու շարքին համար, որոնք Պատ-

րիարքական այցելութիւնը վերածեցին մեծ սօնակատարութեան մը:

Նոյն գիշեր, Պրն. Մանուկ Շիրինեան իր տունը բնթրիքի հրաւիրած էր Ն. Ամենապատուութիւնն ու խոսք մը արձայններ, վերջին խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար Սուրբ Յարութեան Տաճարի Հանդանակութեան առնչութեամբ: Ներկաներէն ոմանք, որոնք արդէն իսկ բերած էին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը սկսուող հանդանակութեան, բարձրացուցին իրենց խոստացած գումարները, մինչ ուրիշներ իրենց խոստումները կատարեցին այս առթիւ:

Յատուկ խանդավառութեամբ մը յառաջ եկաւ Պրն. Փանոս Էօրնէքեան և թելադրեց որ ներկաները ապահովցնեն Պատրիարք Սրբազանը թէ Արժանթինահայ դաղութը պիտի կատարէր իր պարտականութիւնը համաղղային այս հանդանակութեան առթիւ: Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ ներկաները զոյացուցին պատկառելի դումար մը, որ կը ներկայացնէր Արժանթինահայութենէն ալիքակալուած գումարին մեծ մասը:

Երբ Պատրիարք Սրբազանը հրաժեշտ առաւ Պուէնոս Այրէսէն, նուիրատուութիւններու ցանկը կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը.—

Գերշ. Տ. Բաբգէն Արքեպս. Ապատեան	50,000 փեսո
Տիար Մանուկ Շիրինեան	1,500,000 փեսո
Տիար Սարգիս Տիարպէֆիրեան	1,500,000 փեսո
Տիար Տիգրան Միւրէֆեան	1,000,000 փեսո
Պագրեան Ընկերութիւն	500,000 փեսո
Մերկերեան Եղբայրներ	500,000 փեսո
Տիար Նուպար Քէֆլիֆեան	500,000 փեսո
Սարափեան Եղբայրներ	500,000 փեսո
Տիար Փանոս Էօրնէֆեան	300,000 փեսո
Տիար Կիւրեան	300,000 փեսո
Տիար Կարապետ Էֆշեան	300,000 փեսո
Ճէրէնեան Եղբայրներ	200,000 փեսո
Պարսամեան Եղբայրներ	150,000 փեսո
Տիար Արտաշէս Սարգիսեան	150,000 փեսո
Տիար Արամ Իսրայէլեան	100,000 փեսո
Տիար Ժիրայր Էֆշեան	75,200 փեսո
Արսլանեան Ազգ. Վարժարան	50,000 փեսո
Հ. Ա. Ե. Ե. Կազմակերպութիւն	

Հ. Օ. Միուրիւն	50,000 Փետո
Աջապահեան Ընտանիք	50,000 Փետո
Հոգեւոր Քոյրեր	40,000 Փետո
Տիար Լեւոն Թէրզեան	30,000 Փետո
Տիար Վահրամ Պոյանեան	25,000 Փետո
Արժ. Տ. Նորայր Քինյ. Տ. Խորէնեան	10,000 Փետո
Տիար Յովհաննէս Թէրզեան	5,000 Փետո
Տիար Մանուկ Շահինեան	2,000 Փետո
Սարափեան և Պասմանեան մանուկներ	1,000 Փետո
Տիար Միհրան Մէրմէրեան	1,000 Փետո
Ն. Ն.	500 Փետո

ՄԵԿՆՈՒՄ.

Օղոստոս 27, Հինգշաբթի, Երեկոյեան
Ժամը 7-ին, Պատրիարք Սրբազանը «Բա-
նակրա» օգնաւում մեկնեցաւ Պուէնոս Այ-
րէսէն դէպի Նիւ Եորք:

Բարձրաստիճան հիւրին ողջերթ մաղ-
թելու համար օղակայան փութացած էին
Էկեղրոնական Վարչութեան Պատ. անդամ-
ները, զազութին Երեւելի աղգայինները և
հոծ խումբ մը զանազան միութիւններու և
կաղմակերպութիւններու ներկայացուցիչ-
ներու:

Օղակայանէն, Պատրիարք Սրբազանը
յղեց հետեւեալ հեռադիրը Արժանթինի
Վսեմ. Նախագահին. —

Նորին Վսեմութիւն

Տէր. Արքուրօ Ումպերթօ Իլիա,

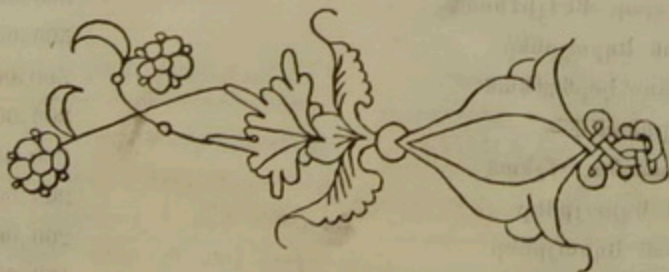
Նախագահ Արժանքինի Կառավարութեան.

Դէպի Սուրբ Երկիր վերադարձի համար
այս օրհնեալ հոգը բողբու առքիւ, կը ներ-
կայացնենք Ձերդ Գերազանցութեան մեր
անկեղծ երախտագիտութեան հաւաստիքը,
Արժանքինի Կառավարութեան, Եկեղեցա-
կանութեան և Ժողովուրդին ուշադրութեան
համար մեր Արժանքին գտնուած միջոցին:

Կաղօթենք որ Աստուած օրհնէ և պահէ
Արժանքինի ժողովուրդը Ձեր առաջնորդու-
թեան ներքեւ քաղում և երկար տարիներ:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգեն Ա. Վեհափառ Կարգիկասի
Գանակալության Տարեդարձին, Ն. Ամենապատուութիւնը
կը մերկայացնէ իր քերմ շնորհաւորութիւնները Սուրբ Օծութեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԲ
ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Տ. ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷԶՄԻԱՇԻՆ ԱՅՅԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետի հրաւերով, Սեպտեմբերի 26-ին, Շաբաթ օր, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանը:

Սրբազան Պատրիարքին ուղեկցում էր Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք-ֆարանի Դիւանապետ Հոգեշնորհ Տ. Շահէ Վարդապետ Անէմեանը:

Նորին Ս. Օծուրքին Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետը Մայր Տաճարում եղբայրական սիրով դիմաւորեց Սրբազան Պատրիարքին և ջերմ-օրէն ողջունեց Նորին Ամենապատուութեան սոյն պատմական այցելութիւնը:

Ազգիս վեհափառ Հայրապետը և Երուսաղեմի Հայոց Սրբազան Պատրիարքը Փրկչի իջման Ս. Սեղանի առաջ վերանորոգեցին իրենց միասնու-թեան ուխտը և միատեղ աղօթեցին Հայ Եկեղեցու հաստատութեան և աշ-խարհի խաղաղութեան համար:

Նորին Ամենապատուութիւնը հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ մատու-ցեց և ֆարգեց Մայր Տաճարում Հոկտեմբերի 4-ին, վեհափառ Հայրապետի Դահլալութեան 9-րդ տարեդարձի առթիւ:

Սրբազան Պատրիարքը այցելեց Մայր Տաճարը, Հոգեւոր Ճեմարանը, Տպարանը, Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Շողակաքի, Ս. Գեղարդի, Ս. Խոր Վիրապի, Սեւանի, Մուղնու Ս. Գէորգ, Հառիճայ և Մարմաշէնի վանքերը, Սաղմոսա-վանքը, Յովհաննավանքը, ինչպէս նաեւ Երեւանի, Թալիշի և Լենինականի Եկեղեցիները:

Սրբազան Պատրիարքը ուխտի գնաց Օշական՝ Ս. Մեսրոպի դամբա-րանը, այցելեց Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Երեւանի Մատենադարանը և պատմական Թանգարանը:

Հայկական ՍՍՌ-Գերագոյն Սովետի նախագահութեան նախագահ Դեկտ.-Պրոֆ. Ն. Յարութիւնեանը Սեպտ.ի 30-ին, Զորեմշաքքի, ընդունեց Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայրապետի և Երուսաղեմի Հայոց Ամեն. Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքին: Ընդունելութեան ընթացքում տեղի ունեցաւ բարեկամական սիրալիր զրոյց:

Նորին Ամենապատուութիւնը Հոկտեմբերի 12-ին հրաժեշտ առաւ Մայր Աթոռից լաւագոյն տպաւորութիւններով:

Հոկտեմբերի 12-ին, Երկուշաբթի, վեհափառ Հայրապետը և Սրբազան Պատրիարք Հայրը մեկնեցին Մոսկուա իրենց շփախմբերով:

Հոկտեմբերի 14-ին, Մոսկուայում, Ամենայն Հայոց վեհափառ Հայ-րապետը և Երուսաղեմի Հայոց Սրբազան Պատրիարքը այցելեցին Մոսկուայի և համայն Ռուսաստանի Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Ալեքսիին և ներկայ եղան Զագորսկի աստուածաբանական Ճեմարանի 150-ամեակի հանդի-սութեանց:

Սրբազան Պատրիարք Հայրը Հոկտեմբերի 15-ին մեկնեց Երուսաղեմ:
Ս. Էջմիածին, 22 Հոկտեմբերի 1964

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

ՄԱՍ Բ.

ԽՏԱՑՈՂ ՇՈՒՔԵՐԸ

Պատեքի Տօնը կը մօտենար, ուխտաւորներ Սփիւռքի բոլոր անկիւններէն լեցուցեր էին արդէն սրբազան քաղաքը: Տարօրինակ զգացումով ամէն մարդ կը կարծէր թէ այդ տարուան Զատիկը պիտի ըլլար բացառիկ, զուցէ նոր ազատագրման թուական մը Իսրայէլի համար:

Ուխտաւորներու խայտարղէտ ամբոխին մէջ կը զանազանուէին Բաբելոնէն եկողները, խիտ և զանդրուած մօրուքներով և զանգակներու նման իրենց ուսերուն ծփացող վարսերով, Սիդոնի և Տիւրոսի վաճառականները, իրենց զգեստներու վրայ բանւած կենդանիներու նկարներով, և յունական քաղաքներէն և Հռոմէն եկողները՝ զոյնզոյն պատմուճաններով և սանտալներով: Ասոնց հետ կային Բեթրայէն, Յորդանանի հովիտէն և Գալիլիայէն եկածները, այծի և ուղտի ստեւներէ հիւսուած պարեգօտներով: Այս վերջիները իրենց վրայ չէին կրեր Հնդկաստանի մետաքսը, Թաւշիի ոսկեհիւս զօտիները, Թանկագին օղեր և ապարանջաններ: Ամբողջ օրը խռնուած Տաճարին շուրջը, զրադուած էին կրօնական պարտաւորութիւններու յանձանձումով: Ուխտեր կատարել, հողեւոր տուրքեր վճարել, իրենց հետ բերած ապրանքներ վաճառել և անոնց փոխարէն օրհնուած առարկաներ զնելը, սրբազան պարտաւորութիւններէն ուխտաւորին համար: Երուսաղէմի Տաճարը միայն պատասխարանք չէր սուրբերու սուրբին, կը ծառայէր նաեւ իրրեւ ամբողջ, զրամատուն, տօնաւաճառ, սակարան դաշնադրութեանց և հրապարակ առեւտուրի, մանաւանդ տօնական օրերուն:

Տաճարի և քաղաքի կարգապահութեան հսկելու համար բերուած էին մեծ թիւով հռոմէական լէգէոնականներ, Երիբովէն և Կեսարիայէն: Ասկաղոնէն կանչուածները,

բաղկացած մեծաւ մասամբ զերման հեծեալներէ, սահմանուած էին Տաճարին կարգապահութեան: Հեթանոսաց դաւիթէն ներս, տիրական էին ուժին այս ներկայացուցիչները իրենց ոսկեշող և տրտում զրահներուն մէջ: Անոնց կլորակ սաղաւարտներուն ներքեւ իրենց դէմքը խիստ էր ու վերապահ, յոխորտ և լեցուն արհամարհանքով, ինչպէս սովոր են ըլլալ միշտ յաղթողները պարտուածներու նկատմամբ: Անդին, կամարներու կիսամոթին, կարծեօ վարպետրի մը վրայ, նկուն կերպարանքները քահանաներուն: Երուսաղէմի մէջ այդ օրերուն կը թաղանորէր Հռոմէացիներու երկաթը, վաճառականներու ոսկին և Օրէնքին Տառը:

Օտարականը Գալիլիայէն նոր երուսաղէմ եկած, կ'ուզէր Տաճարի Իր ուխտը կատարել այս անգամ հանդիսաւոր մուտքով: Աշակերտներու միջոցաւ բերել տնաւ Իր բարեկամներէն մէկուն էր, որուն վրայ տակաւին ոչ ոք հեծած էր և անոր վրայ նստած կ'ուզէր իջնել Տաճար: Իրեն ընկերացող կիները կը փափաքէին որ ան ձերմակ ձիու մը վրայ ընէր Իր այս մուտքը, նման հինաւորաց արքաներու կամ յաղթական զօրավարներու: Զին, բնաւ Օտարականը, «պատերազմներու և նախճիրի յատուկ է, արեւան ալիքներու տրտում նաւը, իմ պայքարս անարիւն պատերազմ է: Գրգռութիւնը չարիք մըն է, պատերազմը ոճիր, վասնզի ան ամենէն անգուրթ յայտնութիւնն է ատելութեան՝ որ կ'որջանայ և կ'եռայ մարդոց սիրտներուն մէջ»:

Աշակերտները ի տես այս կարգադրութեան՝ զարմանքի մէջ էին, անոնք կը կարծէին թէ հնչած էր ժամը, երբ իրենց վարդապետը նստած ամպի մը վրայ, կամ հրեղէն կառքի մը մէջ պիտի մտնէր Երուսաղէմ: Մական Օտարականը իրենց յիշեցուց մարդաբէին խօսքը, «Ուրախ եղիր դուստր Սիոնի, վասնզի թաղաւորդ և փրկիչդ քեզի պիտի գայ, նստած աւանակի մը վրայ»:

Օրը քաղցր էր ու խաղաղ: Փարնան միջօրէի ոսկի ժամը կը տարածուէր քաղաքին շուրջ և արթնցող բլուրներուն և պարտէզներուն վրայ: Երկինքը անհունին մէջ բացուած, նման էր Աստուծոյ նայուածքին: Մեղմ հով մը քնքռօքն կը շոյէր ծառերուն տերեւներն ու մարդոց սիրտերը:

Ծերերը սկսում են թափաքել թարձուքէն, բազկացած աշակերտներու և բարեկամներու փոքրիկ խումբէ մը, սակայն որքան յառաջացաւ, այնքան աւելի մեծցաւ, իր թափացքին մէջ շատցող դէտի մը նման: Թափօրին մասնակցողները ոգևորուած այս տեսարանէն, ձիթենիի և մորենիի օստեր փրցնելով կը տարածէին ճամբուն վրայ, իսկ բարեկամներն ու Գալիլիայէն եկած ծանօթները, դէտին փռելով իրենց զգեստները՝ կ'աղաղակէին բարձրաձայն, «Ով սաննա Գաւթի Որդիին, օրհնեալ է Թաղաւորը որ կուգայ Տիրոջ անունով»: Բոլորը երջանիկ՝ յափշտակութեան մէջ էին, զեղուն յոյսերով և ակնկալութիւններով:

Ձիթենեաց զատիթափի հայեկին՝ ուրկէ քաղաքը կ'երևէր արքայիկ գրաւութեամբ, Օտարականը կեցաւ և յուզումով նայեցաւ իր աչքերուն պարզուող տեսարանին: Տաճարին ոսկի դմբէթը և պատուհանները կը հրդեհուէին արեւին մէջ, երազային զեղեցկութեամբ, որուն վրայ կ'ամպանար զոհերու տունին կապոյտ ծուխը: Աջին՝ կը բարձրանար Անտոնեան աշտարակը, ամբողջ Հոռովի և մշտարթուն աչքը Տաճարի անցուղարձերուն: Աւելի հեռուն, Գաւթի բերդը, յուշարձան սուրի մը պէս ցցուած երկնքին դէմ: Արցունքի երկու կաթիլներ ակօսեցին Օտարականին այտերը, անցեալը վերստին կ'արթննար իր հոգիին խորը՝ չմեռնող զեղեցկութեամբ, մինչ իր շրթները կը մըմնջէին ցած ձայնով, «Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, ա՛հ եթէ դիտնայիր փրկութեանդ և այցելութեանդ օրը»:

Ի՛նչպիսի արեւելք բացուող Ոսկի դուռ կոչուած դարպասէն Օտարականը մտաւ Տաճարի հրապարակը: Հանդիսաւոր այս մուտքը խռովեց փարիսեցիներն ու դպիրները: Ամբոխը կը շարունակէր թնդացնել օդը, ովսաններով և սաղմոսներէն ու մարգարէութիւններէն առնուած խօսքերով: Յուզումն ու խանդավառութիւնը իրենց ծայրակէտին հասցնող ամբոխը կը սպասէր վայրկեանէ վայրկեան, որ Օտարականը պատերազմ յայտարարէր Հոռովմէացիներուն դէմ: Անցեալը տակաւ կ'արթննար հոգիներուն մէջ. Գաւթի և Սողոմոն կարծես իրենց հետ կը քալէին, իրրեւ դիկնապահներ Օտարականին: Հսկողութեան կեցած

Հոռովմէացի զինուորներ անշարժ կը դիտէին եղածը. անոնք խտացուցին միայն իրենց շարքերը, անակնկալի մը դէմ պատրաստ կարենալ ըլլալու համար:

Օտարականը լուռ էր, իր դէմքը տակաւ կը տօգունէր ներքին զգացումներու հովէն: Երբ մօտեցաւ Տաճարի զլիսաւոր մուտքին, իջաւ կենդանիէն և ոտքով յառաջացաւ ներսը: Արտաքին գաւթի շուրջի սրահներու և կամարակապ անդամատակներուն մէջ, լուծայափոխներ և ամէն տեսակի վաճառորդները փռած էին իրենց խայտառղէտ ապրանքները: Մարդոց, կենդանիներու և թռչուններու ազմուկը իրարու եկած, կը ստեղծէին անբացատրելի մթնոլորտ մը: Քահանաներն ու տաճարին սպասարկուները ամենուրեք եռուղեօրի մէջ էին, զբաղւած սրբազան կողոպուտով: Օտարականը ա'լ չկրցաւ դիմանալ այս ակնբախ սրբապղծութիւններուն: Վերցուց կենդանիներ ծախողներու քովէն պարանի քանի մը կտորներ և անոնցմէ չինեց բաւական ամուր խաբազան մը: Յետոյ մօտենալով լուծայափոխներու և վաճառորդներու սեղաններուն, շահեցուց զայն բոլորի գլուխներուն վրայ: Իր զայրութիւն մէջ չ'անդադարձաւ թէ կը խորտակէր աղաւնիներու վանդակները և արծաթագործներու սեղանները: Բոլորը, ծախողներն ու միջնորդները, առանց ընդդիմութեան, փախան սարսափահար:

Օտարականը այդ պահուն նման էր սուրով զինուած Տիրոջ Հրեշտակին, երկնային բոցին, որ գիտէ այրել ամէն ինչ որ գոյութեան իրաւունք չունի: Ո՛չ կարգը պահող զինուորները ոչ ալ փարիսեցիները չհամարձակեցան արգելք հանդիսանալ իրեն: Օտարականը իր ճերմակ պատմուճանին մէջ աւելի երկարած կ'երևէր, երկնքի դուռներուն հասնելու չափ: Յետոյ անխօս անցաւ քահանաներու և զինուորներու քովէն և կեցաւ սիւնաշարքին կեդրոն եղող երկու սիւններու միջև:

Ներսէն շուտով հասան դպիրներն ու փարիսեցիները և անոնց շուրջ ծովը հետաքրքիրներու բազմութեան: Բոլորը դարձանքով և անխօս կը նայէին Օտարականին: Տարեց քահանաներէն մին, որ Տաճարի զլիսաւոր պատասխանատուներէն կը թուէր

ըլլալ, մօտեցաւ Վարդապետին, դիտնայու համար շարժառիթը այս արարքին: Պահ մը բոլոր սիրտերը կեցան կարծես, երբ այս երկու ներհակ ուժերը իրարու մօտեցան: Փոխանցուող նայուածքները միայն քանի մը երկվայրկեան տևեցին, սակայն հոն եղողներուն համար անիկա յաւիտենութիւն մը թուեցաւ:

Օտարականը դայրոյթով երկարեց իր ձեռքը մօտեցող փարիսեցիին, և խօսքը բոլորին ուղղելով ըսաւ, «Գրուած է թէ իմ տունս ազօթքի համար է, իսկ դուք վերածեր էք դայն աւագակներու որջի և շահատանի»: Այս խօսքերը երկնքէն եկած որոտումի նման հնչեցին բոլորի ականջներուն: Նորէն խորունկ լուսթիւն: Մօտեցող փարիսեցին խէթ բայց մեղմ շեշտով ըսաւ, «Կ'ուզէի դիտնալ թէ ի՞նչ իրաւասութեամբ կ'ընէք այս բոլորը, առանց յարգելու Սողոմոնի յիշատակով նուիրական այս սրբաբանը»:

— Եթէ դիտնայիր թէ Սողոմոնէն մեծը կայ հոս, այն ատեն կը հասկնայիր թէ որ իրաւունքով կ'ընեմ այս բոլորը, ըսաւ Օտարականը: Յարգ ես էի որ կը շրջապատէի տաճարը, այժմ Տաճարն է որ կը շրջապատէ զիս, որովհետեւ ես եմ ճշմարիտ Տաճարը: Քակեցէք և ես երեք օրէն պիտի վերականգնեմ դայն:

— Այս արտայայտութիւնը, յարեց փարիսեցին, խցելով իր ականջները, հայտնութիւն է Տաճարի և մեր աւանդութեան դէմ»:

— Ես սրբազան հայհոյութիւնն իսկ եմ, ըսաւ Օտարականը, դայթակղութիւն իսրայէլի և նոր դուռը հեթանոսաց: Եկած եմ ոչ միայն քակելու Տաճարը՝ բայց մանաւանդ լայնցնելու ցանկապատը օրէնքին, անկէ ներս առնելու համար բոլոր ազգերը անխորի: Ես եմ սկիզբն ու վերջը իմ նոր թաղաւորութեան, ապագան՝ ի հեծուկս անցեալին, և սիրոյ կրակը՝ Տառի մոխիրին անցեալին, և սիրոյ կրակը՝ Տառի մոխիրին անցեալին: Մօտ է օրը, և դուք պիտի տեսնէք ձեր աչքերով, որ երկինքը պիտի բացուի ընդունելու մեռցուած Յարուցեալը որ իր մահով պիտի սպաննէ մահը: Կը մօտենայ արդէն ժամը սրբազան պատերազմին, երբ չարին իշխանը պիտի իյնայ անկանգնելիօրէն: Մարդու Որդին պիտի մեռնի, վե-

րստին ապրելու և ապրեցնելու ողջ մեռելները: Պիտի փոխեմ քարէ սիրտերը միտէ սիրտերու և հոն պիտի սերմանեմ յաւիտենական յոյսին սերմը: Ես եմ նոր Յոյսը, այդ երազով պիտի բանամ չորս դուռները աշխարհին, հոն առաջնորդելու բոլոր ազգերը անխորի: Երկնաւոր Հօրը սիրտը չի նմանիր այս քարէ Տաճարին, անիկա կ'ընդգրկէ բովանդակ տիեզերքը: Անիկա միայն իսրայէլին չի պատկանիր, այլ բոլոր մարդոց, ազգիւրը մեր յոյսերուն և հաւատքին, առիթը մեր երջանկութեան և ճշմարիտ հայրենիքը մեր պանդխտութեան»:

Քահանաներէն և իշխաններէն ոչ ոք համարձակեցաւ խօսիլ, բոլորը ապշած Օտարականին կը նայէին, յետոյ իրարու ետեւէն խոյս տուին և ծածկուեցան սրբաբանի վարագոյրի ետին, փոթորիկէն խորտակած նաւերու նման:

Իր շուրջը խոնուող բազմութիւնը լուսթեամբ և ականածանքով Օտարականին կը նայէր, բոլորին հոգիին մէջ անիկա կը նմանէր Սողոմոնի իրական Տաճարին:

Օտարականը հաւաքեց իր աշակերտներն ու բարեկամները և բարձրացաւ Զիթենեաց լեռը: Բաւական ատեն լուս քալելէ յետոյ, դարձաւ իր շուրջիններուն և ըսաւ անոնց, «Պատերազմը սկսած է արդէն, կը մօտենան ահա պարտութեան և յաղթանակի ժամերս: Պէտք է պարտուի Մարդու Որդին իրբեւ մարդ, փրկելու մարդերը իրենց պարտութենէն: Պիտի անցնիմ ցաւի և տառապանքի բոլոր լարերէն, ապահովելու համար երջանկութիւնը մարդոց որդիներուն:

«Մոխէսի օրով, առաջին ազատագրման նախօրեակին, բովանդակ իսրայէլը անցաւ կարմիր ծովէն, սակայն այս երկրորդ Պատերազմին, միայն Մարդու Որդին պիտի անցնի այդ կարմիր փորձէն: Որպէսզի Աստուծոյ Որդին կարենայ հաղորդակից ըլլալ մարդոց ցաւին և տառապանքին, Աստուած միտով և արիւնով աշխարհ զրկեց զԱյն: Սկսած է արդէն նիւթին և հոգիին, բարիին և չարին պատերազմը, պէտք է վճարել տուրքը չարին, փրկելու համար հոգին»:

Աշակերտներու և իր հետ եղող բարեկամներու սիրտերէն լոյսի և մութի փոխադարձ ալիքներ կ'անցնէին, բանալու անոնց հոգիներուն խորը, անդաստանը ցաւերուն՝

որոնք դիւրին չեն սահմանուիլ, բանալու նոյն ատեն չի նուող ու քանդուող երազներ, բացի փիլի լոյսերու նման, որոնց համար հորիզոն մը կարելի չէր ճշդել: Բոլորը լուռ էին ու ճնշուած, նման արուեստագէտին, որ կը զգայ իր մէջ հասունանալը երգին, որուն բառերը սակայն չունի տակաւին:

Բ.

Յաջորդ օրը Օտարականը նորէն Տաճար իջաւ: Բոլորը իրեն կը նայէին համակրանքով, բոլորը իր մասին կը խօսէին միայն: Շատեր կ'ուզէին հաւատալ թէ նախորդ օրուան իր ձեռքի խարազանը կրակէ հիւսուած էր, նման անոր՝ զոր Մեսիան պիտի ունենար, աշխարհը չարիքին ու թերէն մաքրելու համար:

Օտարականը սակայն իր դէմ հանած էր Երուսաղէմի քահանաներն ու վաճառականները, շահամոլ իշխաններն և Օրէնքի մարդերը: Վնասելով անոնց քսակին ու վարկին, անգամ մը եւս կ'եղբայրացնէր զանոնք իր դէմ: Արդարութեան խարազանին շաշխենները ընդոստ արթնցուցած էին աղքատները ցնծութեան սարսուռով, և հարուստները տարտամ վախով:

Նախորդ օրը հարուածներ էր մամոնայի ծառաները և սրբազան աւագակները, վեր ի վայր չըջնելով արժէքներու տախտակը: Այս անգամ ուխտաւորներու և զինքը չըջապատողներու ծփուն կոհակներու առջև կեցած, կ'ուզէր հարուածել զպիրներու և փարիսեցիներու կեղծաւորութիւնը, մեծագոյն ամօթն ու մեղքը հողիին:

«Գողերը, բնա Օտարականը, կը յափըշտակեն սպառելու սահմանուած բարիքները, մարդասպանները կ'ոչնչացնեն կորընչելի մարմինը, բողբոլը կ'աղարտեն փտելու ճակատագրուած միւսը, սակայն կեղծաւորները կը պղծեն Աստուծոյ խօսքը, կը զոդնան Յաւիտենականին խոստումները, կը պարպեն հողիները այն դերագոյն և միակ հարստութենէն զոր ունի աշխարհը:

«Մեղաւորներն ու տկարները նման են փետրագուրի և մատղաշ ձագերու, իրենց բոյներէն վար ինկած, սակայն կեղծաւորները անզոյն են ժայռերու վրայ թառած և զարանի մտած: Տկարներն ու մեղաւորները

նման են անապատին մէջ իրենց ճամբան կորուսած մարդերու, բայց կեղծաւորները դիտեն իրենց ուղին և աւագներուն ու հողիներուն մէջնաղը կեցած կը ծիծաղին:

«Վայ ձեզ կեղծաւոր զպիրներ և փարիսեցիներ, որ չէք կրնար մաքուր և պարզ լլլալ նման մանուկներու և քաջ նման անմեղներու: Ընդմեջ դերեղմաններ, դեղեցիկ արտաքուստ, բայց ներքնապէս ապականութեամբ և փտութեամբ լեցուն: Սառն ինչպէս օձերուն խորխոր և դերեղմաններուն քարը, որ ո'չ արեւի և ո'չ ալ սիրոյ կրակէն կրնայ ջերմանալ: Եթէ աստուածային սուրով բացուէին ձեր սիրտերը, հոն պիտի երևէին միայն օձեր և կարիճներ, և մթերքը զարչանքներու, զուրկ լոյսէ և զեղեցիկութենէ:

«Երկնքի թռչունները և լեռներու ձիւնածածկ զաղաթները չեն մտածեր խլուրդներու, որոնք լոյսէն զողահար կը թաքչին իրենց ծակերուն խորը: Ով որ բարձունքներու նայիլ չի դիտեր չի կրնար բարձրանալ:

«Մինակ եմ և առանձին, սակայն դիտեմ լալ լացողներու՝ և բերկրիլ ուրախացողներու հետ: Կրնամ վերստին ծնիլ բոլոր ծնածներուն հետ, և տեսնել հողիները դեռ չծնածներուն: Ես նախահայրն ու ճիտն եմ բոլոր անոնց՝ որոնք հողիի թագաւորութիւնը կ'առուցին, վասնզի միայն հողիի արքաները կրնան իշխել և առաջնորդել աշխարհը իր ճակատապրին:

«Անձեռակերտ կաթողիկէն զոր եկած եմ լուսակերտելու աշխարհի անջրպետին և հողիներուն մէջ, Իմ մարմինս պիտի ունենայ անկիւնաքարը իրեն: Իրեւ փրկագին տըրուած արիւնը՝ բեղմնաւոր սերմն է անմահութեան»:

Յետոյ դառնալով զպիրներուն և փարիսեցիներուն, բնա, «Ձեր սիրտերը նման են քարերու, խուլ և անթափանց, անատակ ընդունելու լոյսը և ցոլացնելու զայն: Ով որ կը կեղծէ, սուտ նշանաբանի մը ներքեւ կը դնէ ինքզինքը, կազմալուծելով ոչ միայն ճշմարտութիւնը, այլ նաեւ հեռանալու ինքզինքէն: Անկեղծութիւնը հողիին ծաղիկն է և առաքինութիւններու բոյրը:

«Օրէնքն ու նախնեաց աւանդութիւնը, որոնց կը կոթնիք, ծանր չուքերն են ձեր

մարմիններուն, որովհետեւ դուք ձեր կոնակներով կը դիմաւորէք լոյսը: Ինչ որ անցեալին կը պատկանէր, մեռած է: Անցեալը յարուցանելու միակ կերպը, բերելը հայելին ըլլալն է անոր, որ իր ցոլարձակումներով կարենայ զգացնել զոյութիւնը այն լուսաւոր կորիզին, որ ճշմարտութիւնն իսկ է, կեանքի միայն բացուած: Ես եմ ճշմարտութիւն և կեանք, անհուն կամուրջը հոգիներու փրկութեան, երկրէն երկինք վերածդուած:

«Օրէնքը երբ կը դադրի ուղղութիւն և ճամբայ ըլլալէ, կը վերածուի բռնութեան: Գերիները եթէ նոյնիսկ խոնարհին իրենց բռնակալին առջեւ, ան դարձեալ կը սպաննէ զիրենք: Երանի անոնց՝ որոնք կրնան խորտակել կապանքներն իրենց հոգիին ու ձեռքերուն, ազատագրելու իրենց զիրենք չուրքէն ու մղձաւանջէն անցեալին, կարենալ կենալու համար նոր օրերու լոյսին մէջ:

«Առանց հոգեկան այդ լոյսին, կարելի չէ զԱստուած տեսնել: Ներշնչումը ուրիշ բան չէ, բայց չուրքը լոյսի վերածելու խորհուրդը հոգիին: Երկնաւոր Հօրը կարենալ երթալու համար մեր մարմինն չուրք լոյսի պէտք է վերածուի, որովհետեւ ճանաչումը նախ ըզմանք է, յետոյ թռիչք և խանդ, ապա լոյս: Այդ լոյսը իջած է աշխարհ և մարդոց մէջ, Երանի այն աչքերուն որ զայն տեսնել զիտեն և այն մատներուն որ զայն շօշափել կրնան»:

Ե.

(Շարունակելի՝ 12)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԱՌԱՋԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԵԱՆՔԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԼՈՒՇՈՒՄԸ

Քրիստոնէական եկեղեցին երբ որ հաստատուեցաւ Պենտեկոստէի օրը, հրէական կաղապարի միայն ձուլուած էր: Հրեայ մը քրիստոնէութիւնը ընդունելով կը պահէր կրկին հրէական աւանդութիւնները: Իսկ միւս կողմէ, հեթանոսներ քրիստոնեայ դառնալով իրենց հեթանոսական կրօնքին բարքերն ու սովորութիւնները մէկէն ի մէկ իրենց միայն չէին կրնար ի բաց թօթափել: Ասոնք սակայն՝ իբրեւ քրիստոնեայ համայնք, իրարու հետ պաշտամունքներու պիտի մասնակցէին, պիտի աղօթէին և ընկերական յարաբերութիւններ պիտի մշակէին: Բայց բարքերու ու սովորութիւններու այս տարբերութիւնները իրենց մէջ մեծ դժուարութիւններ ստեղծած էին:

Եկեղեցի մը որ զօրժուէնութենէ և կենսունակութենէ զուրկ է, շատ դժուարութիւն չ'ունենար: Անտիոքի եկեղեցին ունեցաւ իր դժուարութիւնը, քանզի կենսունակ էր: Պօղոս առաքելի երեք մեծ առաքելական ճամբորդութիւնները այս եկեղեցիէն սկսան: Եկեղեցին ունէր թէ՛ հրեայ և թէ՛ հեթանոսութենէ դարձած անդամներ: Հրեայ քրիստոնեաներ կը պնդէին թէ հեթանոս մը քրիստոնեայ ըլլալու համար անհրաժեշտ էր որ նախ լաւ հրեայ մը ըլլար, Շարաթը պահէր և Մովսէսի աւանդած սովորութիւնները յարգէր: Պօղոս առաքել և իր համախոհները կը պնդէին թէ փրկուելու համար էականը Քրիստոսի հանդէպ հաւատք ունենալն էր, և ոչ թէ Մովսէսի աւանդած սովորութիւններուն հետեւիլը:

Այս ատենները Երուսաղէմէն մի քանի մօլեռանդ հրեայ քրիստոնեաներ Անտիոք գալով՝ կը սորվեցնէին հաւատացեալներուն թէ փրկուելու համար պէտք էր Շա-

րաթը պահել, թրխտուիլ և Մովսիսական օրէնքները յարգել: Պօղոս և Բառնարաս, որոնք Հեթանոսները դարձի բերած և առաքելական առաջին մեծ ճամբորդութենէն դեռ նոր Անտիոք վերադարձած էին, հակառակեցան ասոնց և վիճարանեցան իրենց հետ: Վիճարանութիւնը սուր հանգամանք ստացաւ: Ասոր վրայ Անտիոքի եկեղեցին, որուն անդամները մեծ մասամբ Հեթանոսութենէ դարձի եկած անձերէ կը բաղկանային, որոնց որ Պօղոսի և Բառնարասի հետ միասին մի քանի մարդիկ՝ իբրեւ պատուիրակութիւն, Երուսաղէմ երթան և այս վիճելի հարցը առաքելներու ուշադրութեան յանձնեն և հոն լուծման մը յանդին վերջնականապէս:

Ըստ այս որոշման, Պօղոս և Բառնարաս մի քանի ընկերներով Երուսաղէմ եկան և առաքելներուն ներկայացուցին իրենց եկեղեցիին այս դժուարութիւնը: Առաքելներ ալ ժողով գումարեցին լուծելու համար հարցը: Ժողովին ներկայ էին առաքելներ, երէցներ և ուրիշներ: Ժողովին կը նախադաշէր Տեառնեղբայր Յակոբոս^(*) որ Երուսաղէմի եկեղեցիին տեսուչն (առաջին Պատրիարքն) էր: Ժողովին մէջ սրտացօրէն արտայայտուեցան Պետրոս, Պօղոս, Բառնարաս և ուրիշներ: Ամենէն ետքը ժողովին նախադաշէր՝ Տեառնեղբայր Յակոբոս՝ իբրեւ եղբակացութիւն, իր կողմէ հեղինակաւոր չեւոյթ մը ըրաւ չորս գործնական թելադրութիւններ, որոնք որդեգրուեցան միաձայնութեամբ:

Այս որոշման համեմատ, Հեթանոսներ կըր որ քրիստոնեայ դառնային, ստիպուած չէին հրէից սովորութիւններուն հետեւիլ, բայց միաժամանակ զգուշանալու էին հետեւել չորս բաներէն. (1) կուսքերու պղծութիւններէ, (2) պոռնկութենէ, (3)

խեղդումներէ և (4) արիւնէ: Այսինքն՝ Հեթանոս քրիստոնեաներ հետեւ կենալու էին կուսքերու զոհուած և խեղդուած կենդանիներու միակերպ ուտելէ, և անոնց արիւնը խմելէ, ինչպէս նաեւ պոռնկութենէ:

Ապա եկեղեցական ժողովին այս չորս որոշումները նամակով մը հաղորդուեցան Անտիոքի եկեղեցիին, և Անտիոքի եկեղեցիին միջոցաւ ալ բոլոր Հեթանոս քրիստոնեայ շրջանակներուն: Ահա՛ այսպէս դժուարութիւնը լուծուեցաւ քրիստոնէական սիրալիր միջնորդութիւն մը մէջ և ժողովը փակուեցաւ:

Երուսաղէմի սոյն ժողովը գումարուեցաւ 49—50 (Յ. Տ.) թուականներուն: Ժողովին նկարագրութիւնը արձանագրուած է Գործք Առաքելոց զբքի ԺԵ զլստն մէջ:

Աշխարհը՝ որուն մէջ կ'ապրինք, դժուարութիւններով լեցուն է: Երբ տեղ մը կեանք կայ, դժուարութիւնը անոր անբաժան ընկերն է: Դժուարութիւն և կեանք, կեանք և դժուարութիւն, ասոնք իրարմէ բնաւ չեն զատուիր: Բայց երբ դժուարութիւն կայ, հոն յաղթանակ ու յառաջդիմութիւն ալ կայ:

Սենեկա կ'ըսէ. «Դժուարութիւններ միտքը կը զօրացնեն, ինչպէս աշխատութիւնը՝ մարմինը»: Իսկ երեկոտես կ'ըսէ. «Դժուարութիւններ մարդկային կեանքի մէջ ուրիշ բաներ չեն, բայց երբ փորձաքերք՝ սրտն երեւան կը հանեն մարդոց իսկական արժանիքը»: Դպրոցի մէջ ուսանող մը երբ ուսողութեան դժուարին հարցի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք, իրեն համար երկու բան կարելի է ընել. մէկը՝ յուսահատիլ ու ետ լքել, իսկ միւրը՝ յաղթել դժուարութեան և յառաջանալ: Շատ անգամ դժուարութիւններու հանդիպիլն է որ ծնունդ տուած է մեծամեծ գիւտերու: Դժուարութիւններուն յաղթելով է որ մարդիկ կը հերոսանան: Այն որ կեանքի դժուարութիւններէն կը փախչի, իրաւունք չունի ապրելու: Աստուծոյ այս բնորոշակածաւալ տիեզերքին մէջ: Այս է կեանքի աշխարհին մէջ բնութեան գերազոյն վճիռը և մեր արարչին՝ բնութեան մէջ դրած անյեղլի օրէնքը:

Եթէ տեղ մը խաչ չկայ, փառապատկ ալ չկայ: Առաջ խաչ և ապա փառապատկ:

(*) Եթեւեթ մահէն ետքը, իր ազգականները անցան քրիստոնէական շարժումին զլուխը. Յակոբոս Տեառնեղբայր, որ Եթեւեթ Երուսաղէմէն վերջ դարձի եկած և միացած էր առաքելներուն, Երուսաղէմի քրիստոնեայ համայնքին պետը ճանչցուեցաւ: Առաքելներ այս պատիւը ըրին իրեն, ի յարգանս Եթեւեթի. Յակոբոսի մահէն վերջ իր հօրեղբոր զաւակներէն մէկը անցաւ իր տեղը: Բայց երկրորդ դարէն ետքը Եթեւեթի ազգական կոչուածներուն հետքը այլևս չ'երևիր:

Ամերիկայի Քլիվլենդ քաղաքին մէջ երբ էպիսկոպոսականներ մայր եկեղեցի մը շինելու որոշում տուին, ճարտարապետէ մը յատակագիծ ուղեցին: Ճարտարապետը դժեց յատակագիծը և տուաւ, բայց մերժուեցաւ: Երկրորդ տնդամ պատրաստեց, դարձեալ մերժուեցաւ, և այսպէս մինչեւ վաթսուներորդը պատրաստեց, կրկին մերժուեցաւ: Ճարտարապետը յուսահատ տուն եկաւ և րսաւ: «Այլեւս յատակագիծ չեմ պատրաստեր»: Տիկինը խնդրեց իրմէ և րսաւ: «Անգամ մըն ալ փորձէ»: Փորձեց, և այս վերջինը ընդունուեցաւ ու ճարտարապետը մեծ դոմեստներու ու զնաչատուիկան արժանացաւ: Այս վաթսուեմէկ յատակագիծներէն ամէն մէկը պատրաստելու ատեն ճարտարապետը նոր նոր մտքեր յղացած էր, և այս երկար ու տեսական աշխատանքը պատճառեղաւ որ իր արհեստը զարգացնէ, ու այդպէսով ժողովուրդին մէջ աւելի՝ անուանի ու նշանաւոր ճարտարապետ մը դառնայ:

Հետեւաբար պէտք չէ դժուարութիւնները անարդել, և պէտք չէ նաեւ դժուարութիւններու առջեւ յուսահատիլ: Ըստ անգլիացի հեղինակ Շելլիի. «Յոյսը երիտասարդական աւիւն կը ներարկէ մարդու երակներուն մէջ, քանզի յոյսը և երիտասարդութիւնը նոյն մօր գաւակներն են»: Դժուարութիւնը կեանքը կատարելութեան հասցնող աղղակ մըն է, մարդկային ընկերութիւնը իր վերելքի ճամբուն մէջ դէպի վեր բարձրացնող անողութիւն մը, իսկ քրիստոնեայ հաւատացեալի մը համար՝ զինք Աստուծոյ մօտեցնող միջոց մը:

Սուրբ Պօղոս, իրրեւ առաքեալ, մօտ երեսուն երկար տարիներ քրիստոնէական եկեղեցւոյ համար աւետարանչականի գործ կատարեց. Քրիստոնէութիւնը Պաղեստինի չրջանակէն դուրս հանեց, և աւետարանի փրկարար լոյսը տարածեց Սուրիոյ, Կիլիկիոյ և Փոքր Ասիոյ գաւառներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Եւրոպական ցամաքամասին վրայ՝ մինչեւ Հռոմ:

Այս երեսուն տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին քանի՞ քանի տեսակ դժուարութիւններ կուտակուած էին իր գործին շուրջը. իր Ֆիլիքական տկարութիւնը, ցամաքի և ծովու վրայ ճամբորդութեանց արդելքները, հրեաներուն հա-

կառակութիւնը, Հռոմի կառավարութեան հալածանքը, եկեղեցիներու ներքին ու արտաքին հոգերը, հրեայ և հեթանոս քրիստոնեաներուն վիճարանութիւնները և այլն:

Այս բոլոր դժուարութիւններուն առջեւ իրեն համար երկու բան կարելի էր ընել: Յուսահատիլ ու ետ քաշուիլ, ինչպէս Դեմաս (Բ. Տիմ. Դ. 10) ըրած էր, և կամ ալ դժուարութիւնները հեզնել և իր ընթացքը շարունակել: Ինք վերջինը նախընտրեց, որովհետեւ հաւատք ունէր Աստուծոյ վրայ: Այս հաւատքն էր որ զինք Յիսուս Քրիստոսի հետ հաղորդակցութեան մէջ դրած էր, այն հաւատքը՝ զոր ինք կը քարոզէր: Ահաւասիկ իր այս հաւատքովն էր որ յաղթեց աշխարհի և դժուարութեանց:

Տիմեթէոս, որ իրեն աշակերտն էր, իրրեւ աւետարանիչ ինք եւս ունէր իր պաշտօնին շուրջ կուտակուած շատ մը դժուարութիւններ: Սուրբ Պօղոս զիտնալով առիկա և իր փորձառութեան վրայ կոխած, անոր դրած իր երկրորդ թուղթին մէջ կը պատուիրէր իրեն որ չի՛հատի, այլ համբերէ նեղութիւններուն (Բ. Տիմ. Դ. 5): Անգլիացի մեծ գիտուն Իսահակ Նեւտոն՝ որ Զգոյութեան Օրէնքին դիտարարն է, առիթով մը այսպէս րսաւ. «Ինչ որ ես կրցած եմ ընել, համբերութեամբ կը պարտիմ»: «Համբերութիւնը քէն լեզի է, բայց պտուղը քաղցր է» կ'ըսէ Ժան-Ժազ Ռուսօ: Իսկ Սենեկա կ'աւելցնէ.

«Աշխարհի մէջ մարդու մը համար չկայ այնքան երկարալի բան, որքան կարող ըլլալ դիմադրելու անհաճոյ պարագաներուն՝ համբերատար քաջութեամբ և կորովով»: Քանզի այս է օգտակար ըլլալու և կատարելութեան հասնելու միջոցը: Դժուարութիւններու առջեւ տակուն ըլլալ պէտք է. «Տոկունութիւնը», կ'ըսէ Ռուքին, «աւելի՛ ազնիւ բան մըն է քան քէ գօրութիւնը»: Իսկ Քէմպըլ կ'ըսէ. «Տոկալ կեանքի դժուարութիւններուն չէ այլ ինչ՝ բայց երբ յաղթել մեր անկատարքին»:

Դժուարութիւնները ուրիշ՝ կու դան և մեղ կը դանեն: Դժուարութիւնները երբեմն բնական աղէտներու հետեանքներն են: Զոր օրինակ տեղ մը սով կը պատահի և հոն բնակողներուն ապրելակերպը կը դժուարացնէ: Տեղ մը երկրաշարժ տեղի կ'ունեն-

նայ և տեղացիներուն մեծ փառանք հասցնելով՝ անոնց հանդիսար կը վրդովէ։ Իսկ ուրիշ տեղ մը համաճարակ հիւանդութիւն մը կը ծագի, և մինչեւ որ առաջըր առնեն՝ շատ մը կեանքեր կը հնձէ, ու այսպէս այդ շրջանակին մէջ ապրող մարդոց կեանքը կը դառնացնէ։

Դժուարութիւններ յառաջ բերող ուրիշ պատճառ մը մարդկային կարողութիւններուն սահմանափակ ըլլալն է։ Մենք Աստուծոյ նման բացարձակ չենք, այլ՝ սահմանափակ կարողութեան տէր հողէ շինուած արարածներ։ Աստուած անհուն է, մենք՝ հոնաւոր, Աստուած ամենազէտ է, մենք՝ տղէտ, Աստուած անչափ է, մենք՝ չափաւոր։ Մենք տկար ենք Ֆիզիքսայէս, իմացապէս և հոգեպէս երբ բաղդատութիւնք մեր արարչին հետ և հետեւաբար ենթակայ ենք միշտ սխալելու։ Նոյնպէս մեր փորձառութիւնը, գիտութիւնը և հեռատեսութիւնը սահմանափակ են։ Այս իսկ պատճառաւ, որ քան ալ զիտուն ըլլանք կրկին կը սխալինք, որքան հեռատես ըլլանք մեր հաշիւները քիչ մը պակաս կ'ըլլեն։ Յաճախ յաղոդութիւն ակնկալելու տեղ ձախողութեան կը մատնուինք։ Իսկ ձախողութիւնը մեզ յուսահատութեան կ'առաջնորդէ։

Երիտասարդ մը երբ նախակրթարանէ մը շրջանաւարտ ըլլայ, կը խորհի թէ ամէն բան զիտէ, իսկ երբ երկրորդական վարժարան մը աւարտէ՝ կը տեսնէ որ իր զիտցածը շատ քիչ բան է։ Ապա համալսարանէ մը դուրս գալով՝ կ'ըմբռնէ թէ բնաւ բան մը չի գիտեր։ Սովորատ փրկչական թուականէն շուրջ դար առաջ Յունաստանի մէջ ապրող մեծ փիլիսոփայ մըն էր, և ժողովուրդը կը կարծէր թէ ան ամէն բան զիտէր։ Օր մը իրեն հարցուցին թէ տակաւին բան մը կա՞ր որ չէր գիտեր։ Այս հարցման այսպէս պատասխանեց. «Մէկ բան միայն գիտեմ՝ որ բան մը չեմ գիտեր»։

Կեանքի աշխարհին մէջ, բնութեան մէջ այնքան դադանիքներ կան, այնքան զիտ-նալիք բաներ՝ որոնց մասին սակայն մենք շատ քիչ բան գիտենք. մեր զիտցածը մեր չզիտցածին քով ոչինչ կը նկատուի. կաթիլ մը ջուրը ովկէանոսի անսահման ջուրին քով ինչ որ է, մեր զիտցածը մեր չզիտցածին քով այնպէս է։

Դժուարութիւնները ստեղծող ուրիշ պատճառ մըն ալ հին դրութիւններու՝ նորերուն տեղի ապին է։ Երբ դրութիւն մը հիննայ և դադրի օդտակարութիւնէ, նոր դրութիւն մը կու գայ և անոր տեղը կ'առնէ։ Ոմանք հինին կողմը կը բռնեն և նորը կ'ատեն, ոմանք ալ հինը կ'ատեն ու նորը կը պաշտպանեն։ Երբ հինի ու նորի այս ընդհարումը կը շատնայ, աւելի մեծ բաղադրանքներ և երբեմն ալ կռիւներ կը ծագին։

Առաքեալներու դժուարութիւնն ալ հիշդ տակէ ծագում առած էր։ Ատեն մը կար որ Մովսիսականութիւնը մեծ օդտակարութիւն ունէր ժողովուրդին համար, բայց ժամանակի բնթացքին հինցած էր ու դադրած՝ իր շահեկանութիւնը։ Այդ իսկ պատճառաւ քրիստոնէութիւնը եկած անոր տեղը դրաւ։ Գրիստոնեաներուն մէջ կային թէ՛ հրեաներ և թէ՛ հեթանոսներ։ Հրեայ քրիստոնեաներ կը պնդէին որ հեթանոսութենէ դարձի եկած քրիստոնեանե՛ր ևս պէտք էր որ Շարաթը պահէին, հրէական հին սովորութիւնները յարգէին։ Հեթանոսներ սակայն չէին ուղեր այդ հին բնոր իրենց վրայ կրել։ Ուստի դժուարութիւն յառաջ եկաւ համայնքի մը երկու խումբերուն միջեւ։ Բարերախտաբար այս դժուարութիւնը լուծուեցաւ, շնորհիւ երկու կողմերու բարեացակամ վերաբերումին, անկեղծութեան և փոխադարձ զիջողութեան։

Այսօր մենք ալ ունինք մեր դժուարութիւնները։ Մեզմէ մէկը իր դրացիին հետ խնդիր ունի, միւսը՝ իր բնկերոջ հետ։ Ուրիշ մը իր բնտանեկան ներքին խնդիրներուն պատճառաւ նեղութիւններու հանդիպած է։ Առեւտրական մը իր յաճախորդին հետ դժուարութիւն ունի, գործաւոր մը՝ իր գործատիրոջ հետ, ժողովուրդ մը՝ իր առաջնորդներուն հետ, կաղձակերպութիւն մը՝ իրեն մրցակից ուրիշ կաղձակերպութիւններու հետ, և վերջապէս ամէն մարդ մէկ կամ տարրեր ձեւով ունեցած է և ունի իր կեանքի դժուարութիւնները։

Ինչպէ՞ս լուծել այս դժուարութիւնները։ Դժուարութիւններ լուծելու երկու մեթոտ կայ. մէկը աշխարհի մեթոտն է, միւսը՝ քրիստոնէութեան։ Աշխարհը իր դժուարութիւնները կը լուծէ բիրտ ոյժին կռթնած։ Աշխարհի տեսակէտէն, իրաւունքը ա՛յն

մարդուն է որ աւելի ոյժ ունի և անով կը պարտադրէ իր կամքը: Այս ոյժը դրամական, գինուորական և կամ դիւանադիտական կրնայ ըլլալ: Վերջապէս եթէ ունիս այս ոյժը, ուրիշներուն վրայ կրնաս ճնշում բանեցնել, յաղթանակը շահիլ, և լուծել զժուարութիւններդ՝ ուժիդ հարուածովը լուցնելով հակառակորդներդ: Աշխարհը այս մեթոտին կը հաւատայ: Աշխարհի մարդիկ այս մեթոտով դորձած են անցեալին մէջ և այսօր ալ այս մեթոտով կը դորձեն՝ լուծելու համար իրենց զժուարութիւնները:

Իսկ Քրիստոսի մեթոտը ասկէ բոլորովին տարբեր է: Քրիստոնէութիւնը իր զժուարութիւնները կը լուծէ սիրոյ սկզբունքները դորձածելով, իր շահը ուրիշներու շահուն մէջ փնտռելով. կ'ընէ այն՝ ինչ որ կ'ակընկալէ որ ուրիշը իրեն ընէ: Այլ խօսքով, քրիստոնէութիւնը իր հարցերը կը լուծէ արդարութեամբ, անկեղծութեամբ, բարեացականութեամբ և փոխադարձ զոհողութեամբ:

Յիսուսի առաքեալները և առաջին քրիստոնէաները այս մեթոտով լուծեցին իրենց միջեւ ծագած զժուարութիւնները: Երբ մարդիկ ամենօրուայ կեանքի մէջ կիրարկեն Յիսուսի այս մեթոտը և Անոր սակեղէն կանոնին սկզբունքները, ամէն խնդիր ինքնին կը լուծուի: Եւ ահա՛ այն ատեն է որ Աստուծոյ թաղարարութեան բարեքները՝ սէրը, արդարութիւնը, խաղաղութիւնը և հաճութիւնը կը տարածուին մարդոց մէջ ամենուրեք:

Աշխարհ միշտ պէտք ունեցած է Յիսուսի այս մեթոտին, նամանաւանդ ներկայ մարդկութիւնը աւելի՛ շատ պէտք ունի անոր: Եթէ կառավարութիւններ այս մեթոտով իրարու մօտենան և լուծեն իրենց միջեւ եղած զժուարութիւնները, անոնք թէ՛ շատ գիւրաւ կը լուծուին և թէ՛ աշխարհը կը վայելէ միայուն ու տեսական խաղաղութիւն:

Ի՞նչ է այսօր աշխարհի ամենամեծ պէտքը. դրամ, դատարարակութիւն, զեղարուստ, լաւ մարդուած բանա՞կ, դիւանադիտութիւն: Ո՛ր, ո՛ր, աշխարհ այս բաներէն շատ ունի: Ասոնցմէ վեր և ասոնցմէ տարբեր՝ աշխարհ այժմ բարոյական հասկացողութեան պէտք ունի, սրտի փոփո-

խութեան, նկարագրի աղնութեան և Աստուծոյ սուրբ հոգիին առաջնորդութեան, որովհաջի մարդիկ ապրին այնպէս՝ ինչպէս Յիսուս ապրեցաւ, և իրարու հանդէպ բարեացական գտնուին՝ ինչպէս Յիսուս մարդոց նկատմամբ գտնուեցաւ, և Աստուծոյ հանդէպ ալ շիտակ դիրքի մը մէջ ըլլան՝ ինչպէս Յիսուս եղաւ և ըսաւ. «Ամէն ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն, դուք ալ աւելցնեցե՛ք այնպէս ըրէ՛ք»:

Ուստի եթէ զժուարութիւններ ունենաս կեանքիդ մէջ, ինչ որ բնական է և պիտի ունենաս, մի՛ վհատիր, մի՛ութիւնը շուրջդ պատած վայրկեաններուն իսկոյն աչքերդ վեր վերցուր Յիսուս Քրիստոսին նայէ՛, Անոր յանձնուէ և Անոր փտասէ՛: Եթէ զժուարութիւն ունենաս մէկուն հետ, մի՛ լուծեր դայն աշխարհի մեթոտով, այլ՝ իբրեւ քրիստոնէայ աղնական, Յիսուսի ոգիով լուծէ և Անոր ցուցմունքներուն հետեւէ՛: Անկիւր ըսաւ. «Աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք, քաջալերուեցէ՛ք, քանզի ես յաղթեցի աշխարհի»:

Եթէ մէկը յաղթական Յիսուսի ոգիով կ'ապրի իր կեանքը, պէտք չունի մտահոգուելու, որովհետեւ կեանքի զժուարութիւններուն մէջէն միշտ յաղթական դուրս պիտի գայ: Աստուածաշունչ մատենը կ'ըսէ. «Այն որ կը յաղթէ, զանկաւ իմ Աստուծոյ տաճարին մէջ սիւն մը պիտի ընեն» (Յայտ. Գ. 12): Սիւն մը՝ որ տեսական է, միայուն և յաւիտենական:

ԴՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

Ֆրէզնո, Գալիֆ.

ՏԵՍԻՆ՝ ԹԻՖԼԻՉԻ ՄԷՋ

Երեկոն մե՛ղմ կը ծանրանար
Թիֆլիզի վրայ:
Կուրը՝ ննջող մանկան շունչին
Նրման մեղմի՛կ կ'ելեւէջէր...
Սիրամորմո՛ք քելը սագին՝
Սիրոյ դրուագ մը կը հծծէր
Զայնասփիւռէ մը հեռակայ:

Ի լուր երգին այդ դաշնալուր,
Աննիւթական ծաղկանոցնե՛ր,
Յայտադրիրնե՛ր կը բացուէին
Աչքերու խոր...:
Արբեցումով կ'օրօրուէին
Ծառերն ամէն մամբուս վրայ:
Ու կը հոսէ՛ր, ու կը յորդէ՛ր
Աշուղական սիրերգն անմահ՝
Հայ Գուսանին անմահաշունչ՝
Զայնասփիւռէն այդ հեռաւոր:

Ես սրտատրոփ՝ մոռցա՛ծ արդէն
Ապրող, շնչող սէրերս ամէն,
Վշտոյքին հետ այդ դիւթական՝
Նոր աշխարհներ լուսատեսիլ,
Նոր ոլորտներ աստղաբոց
Կ'այցելէի գերիրական,
Ու կ'ըսէի — Ի՛նչ հանդիպում
Սայա՛ք Նովա, կարծես շատո՛նց
Մենք ժամադիր էինք այստեղ,
Ու քեզ գտայ
Հայաստանիս քառասնամեայ
Լոյսերէն վերջ
— Ես՝ կոչնականն իր բաղդաւոր —,
Երեսնէն վերադարձիս
Ճամբուն վրայ:

Կը հնչէին Սուրբ Գեորգի
Զանգերն ամէն կիրակնօրեայ:
Կնդրուկներու և խունկերու
Բոյրին մէջէն
Դուրս կու գայիր
Դուն լուսաշող ոգրի՛ պէս,
Հագուած՝ շքեղ
Կարմիր կապան վայելչատես,
Արժուական տօնի գացող

Սիրահրաւեր ասպետի պէս:
 Քեզ չէր տանջեր
 Այլեւս ի գո՛ւր,
 Պալատական տիկնոջ մ'ամուլ,
 Անցողական տարփանքն ունի,
 Վտանգաւոր քմա՛յքն անսէր...
 Դուն աշխարհի բոլո՛ր սիրուն
 Սէրէն գինո՛վ աղջիկներուն,
 Սիրոյ կարօ՛տ այրիներուն,
 Սէրէն խաբուա՛ծ հոգիներուն
 Երջանկութի՛ւնն էիր այլեւս...:
 Սիրերգներուդ կարմիր գինին
 Կը սփռէի՛ր դուն լիաբուն
 Հաղորդութեան
 Սգնուագո՛յն գինիին պէս...
 Երգերդ՝ համբա՛յ էին այլեւս
 Բազմահագար, բազմալեզու
 Ժողովուրդի հոգիէն ներս:
 Սագիդ քելէն
 Ահա կրկի՛ն կը ծորէին
 Սիրոյ կըրակ դարձած խօսքերդ՝
 Սիրոյ ծարա՛ւ շրթներու մէջ,
 Եւ քու շունչէդ՝
 Բիւր պլպուլնե՛ր կը հրծծէին,
 Կարմիր վարդեր և յասմիկնե՛ր
 Կը ծաղկէին արեւաբոյր...

Սայա՛թ Նովա,
 Արքայական մըլխիթարիչ,
 Բանտարկեալները Մետեխի,
 Ճորտ ու նոգար՝ երախտաւոր,
 Համբուդ վըրայ քե՛զ կ'օրհնէին:
 Սագիդ քելը սիրամորմոք,
 Հավաքարի քաղերուն մէջ,
 Դեռ կը հրծծէ՛ր կարօտալի՝
 «... Դարիք պլպուլ,
 Դու մի՛ լաց լի...»
 Այն երեկոյ, երբ կ'անցնէի
 Եգեբէն ի վար Կուրի ափին,
 Վիպատեսիլ Թիֆլիզի մէջ
 Քու սիրելի...:

Փարիզ, 1963.

ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

ԿԸ ՆԱՅԻՄ ԿԵԱՆՔԻՆ

Գ.

Կը նայիմ կեանքին,
 Լո՛ւո, միօրինակ,
 Յաւերու շղթայ, անլուսին գիշեր.
 Մարդեր անարդար, մարդեր վատշուէր,
 Աստուծոյ արդար արեգակին տակ:
 Կը նայիմ կեանքին
 Որ մինչեւ երէկ դեռ ինձ կը բուէր
 Քաղցրը ու լեղի միաժամանակ:

Կը նայիմ կեանքին,
 Ուր ժպիտներ բիւր ըստէպ կը ծաղկին,
 Ուր խօսքեր անոյշ, խոստումներ բարի,
 Գրաւիչ պուպրիկ մ' ինչպէս մանուկին,
 Միշտ շաշլօրէն մեզ կը բաշխըւին.
 Ժպիտներն բոլոր, խօսքերը բարի,
 Բայց կը նմանին անկենդան դիւի,
 Երբ բացակայ է Սէրն անոնց ետին:

Կը նայիմ կեանքին,
 Ուր բիւր դարերու փոշին թեւերուն,
 Ու լաւ օրերու
 Կարօտի այրող բոցը աչքերուն,
 Դեռ կը թափառի շուար ու անկայք,
 Սիրոյ աղանին:

•

Դ.

Կը նայիմ կեանքին,
Տեսանողն ինչպէս անյայտ գալիքին,
Ու դժուար չ'ըլլար ինծի գուշակել
Յան որ կը կրծէ մարդերու հոգին.
Չեն խաբեր զիս ա'լ ժպիտն ու ծիծաղ
Դէմքերուն վրայ,
Նայուածքը մտքիս, յանդուգն ու խիզախ,
Երբ կը թափանցէ
Մարդերու խռով, մութ ներաշխարհին:

Կը նայիմ կեանքին,
Մարդոց վատշուէր,
Կեանքին ու մահուան միջեւ տարուքեր.
Իրենց աչքերուն՝
Շփոթի, վախի, անստուգութեան
Առքած թախիծը յաւէտ տիրական.
Կը նայիմ կեանքին,
Անգոյն, անաթել,
Ուր յոյսն է մարդուն տկար, մարմնուն,
Բոցներուն դիմաց դողացող սերել.
Ուր մարդերը հէֆ, միշտ խոնջ ու նկուն,
Իրենց մեղքերու հոծ բեռան ներքեւ,
Սլաք տրտում իրենց նայուածքին
Կը սեւեռեն լոկ մահուան դռներուն:

Գ. ՀԱՐՏԱՐ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԱՆԻԱ ՀԱՎԱԹՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

1201-1211 (1223?)

(Շարունակությունն նախորդ թիվն է և վերջ)

2. — Չորս ձեռագրական յիշատակարան, որոնց առաջինը անախյ է, հրկրորդը և երրորդը հրատարակված են 1951 թն և չորրորդը՝ 1962 թն, Չամչեանի, Օրմանեանի և անոնց հեռագրվածքամբ գրված այս պատմությունն վրայ բոլորովին նոր լայն մը կը սփռեն:

Անախյ յիշատակարանը, որ ամենէն կարեւորն է, հետեւեալն է.

... Ի վիշաբիս Երեւոյի յիսկերոյի (650 = 1201) հայոց նոր տնտեսիս, ի գաւառիս Գարանդեանց առ սարսույ լեւինս Սեպուհի, ի հեռեօժակաւան տնտեսիս կոչեցելոյ Աւալ վանի, յոր բնակին ար ամենայնաբիւր նշանակել և տնտեսի ի հովանեաւ նախարար և մեծա խառ սրբոյ Աստուածանի և Կարապետ և սրբոյ տառնելոյ, յառաջնորդութեան սրբանեալ և մաքրափայլ երկուց հարապետից տնտես Սարգսի և Ամբակումա, զորս ճէր Բիւրուս պանեպի տրտայ ամենայն վարձութեանց ամեն:

Արդ ի նիւնկերոյ ամի քաղաւորութեան Հայոց Աւետի յալրոյ և բարեպաշտ և ի հայրապետութեան տնտես Գրիգորիս, որ և յայսմ ամի յերկուս բաժանի և նոսի Անանե և Կեռարիս: Եւ արդ ի յայսմ ժամանակի գրեցաւ ամենն զովելի և նշանակելի գեղականս և գեղապանս, լուսայեղն և տատամարպետուն սուրբ տնտեսանս: ... Եւ գրեցաւ ձեռամբ Անանեանս: ... (Նաւապրեան գրադարան, Մարկոսեան հաւաքածոյ, թիւ 17):

Յիշատակարանին մէջ յիշուած կաթողիկոսը Գրիգոր Զ. Ապիրատն է (1194-1203): Հետեւեալը, Անանիա, Գրիգոր Ապիրատի մահէն ետք, նոր կաթողիկոսին՝ Յովնանէս Զ. Սահեի Մեծարարոյի ընտրութենէն զժգոհ մնալով չէ որ յղացած է անկախ կամ հակաթառ կաթողիկոսութիւն

մը հաստատելու ծրագիրը, այլ Գրիգոր Ապիրատի կենդանութեան տակն:

Երկրորդ կարեւոր տեղեկութիւնը, զոր այս յիշատակարանը կը հաղորդէ, այն է թէ Անանիա իր աթոռը հաստատած է Կեռարիս և ոչ՝ Սեռաստիա: Անանիա 1204 թն Կեռարիս կը գտնուէր երբ Թէոփորոսի նահատակութիւնը տեղի ունեցաւ, և ոչ թէ, ինչպէս Չամչեանի անձանօթ աղբիւրը ըսած է, հան այցելութեան տակն: Թէ Անանիա, յետոյ, իր աթոռը Սեռաստիա փոխադրած է առայժմ անձանօթ թաւահանի մը, կը հետեւի միայն Կիրակոս Գանձակեցիի «Եւ եղիւ հակառակարոյս ի Սեւաս» (Երեւան, էջ 159) և «նստաւ կարողիկոս ի Սեւաս» (էջ 162) աղբիւրն: Թէ և Կիրակոս Գանձակեցի այս աղբիւրը գրած է երբ Անանիա քանի մը տասնեակ տարիէ ի վեր վախճանած էր, աթոռին Սեռաստիա փոխադրութիւնը բնաւ անհաւանական չէ:

Երկրորդ յիշատակարանը գրւած է 1203 թն Խաղաթիքի (Ճանիկի չրջան) Ալնոցի վանքը, «ի կարողիկոսութեան ճէր Անանիայի» (Գ. Յովնէփեան, Բիւրասակարանի Զեւապրոյ, Ա, էջ 1031-32): յիշատակարանին հեղինակը կաթողիկոսութեան հրկուքի բաժանման խօսք չ'ընէր: Անանիա Խաղաթիքի Հայոց համար միակ կաթողիկոսն է:

Երրորդ յիշատակարանը գրւած է 1211 թն Սեռաստիոյ քաղաքին կամ մօտակայ Ս. Աստուածածին և Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վանքին մէջ, որ կը կոչուէր Փաւրընդիայի կամ Փաւրընդայի վանք: Յիշատակարանին հեղինակը չի գիտեր ըսել թէ որս է «հայրապետութեան» օրով կը գրէ, որովհետեւ երեք հակառակ կաթողիկոսներ կան, որոնք են տէր Յովնանէս (Զ. Սահեի Մեծարարոյ), տէր Անանէ և տէր Դուիթ (Աղթամարի կաթողիկոս): Յիշատակարանին հեղինակը չ'ըսեր թէ Անանիա Սեռաստիա հաստատուած կաթողիկոսական աթոռին դահակալն է, բայց երկու անգամ կը յիշէ Սեռաստիոյ «գիտապետ» և «հայրապետ» Գրիգոր Կարակոստը (Գ. Յովնէփեան, Բիւրասակարանի Զեւապրոյ, Ա, էջ 751-753):

Այս երեք յիշատակարանները տեղի հին պատմական աղբիւրներ են քան

կիրական Գանձակեցին. որ Անանիայի «ապագամբուրեան» առաջին պատմիչն է և իրենց վկայութիւնները սրեւէ կերպով խնդրոյ առարկայ չեն կրնար բլլալ: Հետեւաբար, Անանիա հակաթոռ կաթողիկոսութիւն մը հիմնած է 1201ին, իր աթոռը հաստատած է կեսաբիտ, և, թերեւ, աւելի հաք փոխադրած է Սերաստիտ: Չէր վախճանած 1207ին, և զհս կենդանի էր 1211ին:

Զորքորդ յիշատակարանը, որ դրւած է 1223ին (Հայոց ՈՀԲ թուականին) «յիւրոգում» (այսպէս) «ամի նայրապետիանի տէր Անանի Հայոց կարապիկաւ» Մնցրոյ Մարգ զուտաին Ասոյձ Մարգ գիւղը (Ձաւէն վ. Արզումանեան, «ԺԳ. դարու հայերէն ձեռագիր մը», Սիւն, 1962, էջ 305-309), կը պարունակէ վիճակի բաւ մը, «յիւրոգում տմի» Սիւնի տշխատակից Նսրայր հոյս: Պաղարեան յիշատակարանին կցւած ծանօթագրութեան մը մէջ դիտել կու տայ թէ, յիւրոգում բառին տեղ սպասելի էր Խ(20)նրոգում, որով 1223ը ճշգիւ կը համապատասխանէ Անանիայի կաթողիկոսական հերձուածին 20րդ տարիին: Ծանօթագրութեան հեղինակը հիմնւած է մինչև այսօր բնդւունւած 1203 թուականին վրայ: Սակայն, 1201ի յիշատակարանին հրատարակութենէն ետք 1203 թուականը և Անանիայի հերձուածին մասին Չամչեանի և Օրմանեանի առած տեղեկութիւնները այլևս կը կորսնցնեն իրենց արժէքը: Չեռագրին զրջւթեան թուականը բացատրելու համար, կա՛մ պէտք է ենթադրել թէ յիշատակարանին հրատարակիչը հայկական թուականը սխալ կարդացած է (ՈՀԲ փոխանակ ՈՅԲի) և կա՛մ թէ յիշատակարանին հեղինակն է որ սխալած է: Այս խնդիրը լուծելու համար պէտք է սպասել սերիշ յիշատակարանի մը, որ վկայէ թէ Անանիա 1223ին կամ տնկէ ետք կենդանի էր:

Այս յիշատակարաններէն կը հետեի նաեւ թէ Անանիայի կաթողիկոսական շէրջանակը կը տարածուէր կեսաբիտ չրջանէն մինչև Դարանաղիք և Խաղաիք, ներառեալ Սերաստիտ, որ կեսաբիտ շման մեծ քաղաք մըն էր:

Անանիայի հերձուածը տեղի ունեցած է 1201ին, բայց տնչուշտ հերձուածին ծրագիրը յղացւած չէ այդ տարին: Եթէ ենթադրուի թէ Անանիա Գրիգոր Ապրատի կաթողիկոս ընտրութենէն (1194) է որ դժգոհ մնացած է իրեն կուսակից սերիշ կաթողիկոսներու և վարդապետներու հետ, աթըր տարի սպասած պէտք է բլլայ իր ծրագիրը իրականացնելու համար, ինչ որ բացատրութեան պիտի կարօտէր: Չամչեանի անծանօթ տգրիւրը կ'ըսէ թէ Փոքր Հայքի կաթողիկոսներուն աւ վանականներուն, և մանաւանդ Սերաստիտ և կեսաբիտ բնակիչներուն համաձայնութեամբ է որ Անանիա հակաթոռ եղած է. բայց բացատրւած չէ թէ ինչո՞ւ այս կաթողիկոսները, վանականները և ժողովուրդը կ'ուզէին կիլիկիոյ թագաւորութեան ենթակայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսէն անկախ կաթողիկոս մը ունենալ: Լեւոն թագաւորին և կիլիկեան կղերին լատինամէտ ձգտումները չէին ապահովարար պատճառը, քանի որ Անանիա, Սերաստիտ կաթողիկոսի հանգամանքով, համամիտ դառնւած էր Տորոսնի 1197ի ժողովին մէջ Հասմի Եկեղեցիին հետ միութեան:

Օրմանեան չուտ սրամտօրէն դիտած է որ Լեւոնի օժման հանդէսին, որ այնքան հանդիսաւոր կերպով կատարւած է, ո՛չ մէկ կաթողիկոս մասնակցած է Հայաստանէն և սելջուքեան պետութեան սահմաններէն, սակայն այս նկատուածիւնէն չէ հանած այն եզրակացութիւնը որ տնկէ կը բլլալ: Այս բացակայութիւնը չի կրնար վերագրուիլ անտարբերութեանը այն Հայերուն, որոնք կիլիկիոյ սահմաններէն դուրս կ'ապրէին: Արեւելեան կղերին բացակայութեան պատճառը թերեւս ումանք ուզէին վերագրել Լեւոնի լատինամէտ հակումներուն, սակայն նոյնը կարելի չէ ըսել Փոքր Հայքի կղերին համար, որ այդ հակումին համամիտ էր: Բայց, ինչ որ ալ բլլային դաւանարանական անհամաձայնութիւնները, ինչպէ՞ս սելջուքեան և սերիշ իսլամական տիրապետութեանց ենթակայ Հայերը կրնային չճըր-

ծրելի որ, հայկական թագաւորութեանց վախճանէն մօտաւորապէս երկու հարիւր տարի ետք, Հայոց թագաւոր մը կ'օծւէր, և կրնային կամաւորապէս հանդիսատես ըլլալ չփափաքել իրենց համար այդ աննախընթաց հանդէսին: Բացակայութեան պատճառը պէտք է սերնն վերադրել սեղանքեան կառավարութեան արգելքին:

Այսպիսի արգելքի մը մասին չեն խօսած մօտաւորապէս ժամանակակից քրտնիկագիրները, բայց Անանիայի հերձուածին մասին ալ ճիշդ տեղեկութիւններ չեն հաղորդած և Անանիայի արարքը վերագրած են փառամոլութենէ մղուած ապրատամբութեան: Անոնք չեն յիշած նաև արեւելեան կղերին և փոքր Հայքի եպիսկոպոսներուն բացակայութիւնը Լեւոնի օծման:

Դէպքերը կրնան սակայն այլապէս բացատրուիլ:

Սեղանքեան պետութեան համար անտարակոյս սերտախի չէր որ իր դրացի քրիստոնեայ պետութեան գլուխը, որուն հետ պատերազմներ ունեցած էր, Գերմանիոյ կայսեր և Հռոմի պապին, ուրիշ խօսքով քրիստոնեայ աշխարհին հօգր իշխանութեանց չնորձիւ թագաւոր օծուէր և մանէր անոնց հովանաւորութեան տակ: Բայց անկարող այս քաղաքական արարքը արգիլելու, սակայն չէր կրնար նաև չխորհիլ թէ իր երկրին դրացի երկրի մը մէջ Հայոց թագաւորի մը գոյութիւնը և անոր միջազգային դիրքին բարձրացումը կրնար սեղանքեան պետութեան բաղժահաղար հայ բնակչութեան վրայ սեղանքեան տեսակէտով յոռի ազդեցութիւն մը ի գործ դնել և եթէ ոչ քաղաքական՝ գեթ զգացական հօգր կապ մը ստեղծել: Լեւոն Կիլիկիոյ Հայոց թագաւորն էր և ոչ սեղանքեան և ուրիշ մահմանական երկիրներու հպատակ Հայերուն թագաւոր: Հաւեաբար, ստանց ներկայացուցիչները, եկեղեցական կամ աշխարհական, իրաւունք չունէին անոր օծման ներկայ գտնուելու և թերևս օծման ալ մասնակցելու: Անտարակոյս, այս արգելքը բացատրուած էր սեղանքեան հպատակ Հայերուն և աղաքարարութեան մը բնոյթը կրնայ ունե-

ցած ըլլալ: Միւս կողմէ, սեղանքեան արտաւժը չէր կրնար և չկրցաւ արգիլել որ տ'յն Հայերը, որոնք Կիլիկիոյ սոճմաններէն դուրս իսլամական երկիրներու մէջ կ'ապրէին, Լեւոն, իրենց միջև և իրենց գրութեանց մէջ, Հայոց թագաւոր չյորջորջէին:

Այս մեկնութեամբ, Անանիայի հերձուածը, նոյնիսկ եթէ անձնական փառասիրութիւնը դեր մը ունեցած ըլլայ անոր մէջ, «ապստամբութիւն» մը ըլլալէ աւելի, քաղաքական կացութեան մը պարտադրած լուծումի մը բնոյթը կը ստանայ: Այսպէս կը բացատրուի նաև թէ ինչո՞ւ փոքր Հայքի եպիսկոպոսներն ու վանականները, ինչպէս նաև Կեստրիոյ և Սերաստիոյ ժողովուրդը զօրավիգ կանգնած են Անանիային, թերևս նոյնիսկ պարտադրած ըլլան անոր անջատ կաթողիկոսութիւն մը հիմնել, քաղաքականօրէն կասկածելի տարր մը շնորհաւելու համար: Ուշագրաւ է որ Անանիայի հերձուածը Լեւոնի օծումէն առ առաւելն չուրջ երկու տարի ետք տեղի ունեցած է⁽¹⁾: Անանիայի կաթողիկոսական աթոռը սեղանքեան պետութեան Հայոց կաթողիկոսական աթոռը եղած է:

Անանիայի մահուն թուականը անձանօթ ըլլալով — եթէ 1233 ի յիշատակութեանը նկատի հառնուի —, կարելի չէ ըսել թէ իրմով վերջ գտած է այս հերձուած

(1) Ըստ Օրմանեանի (Ազգայնամ, էջ 1543), որ Անանիայի հերձուածին թուականը 1243 կրնար ընդունել միայն, Անանիան է որ սեղանքեան սուլթանը համազած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեանն անկախ կաթողիկոսութիւն մը հիմնել, սուլթանին հպատակները Լեւոնի ազդեցութենէն հեռացնելու համար: Արշակ Այոյաճեան (Պատմութիւն Հայ Կնաւորի, էջ 138), բառացիօրէն կրկնելէ ետք Օրմանեանի տույնը, Բագն ատտին Սուլեյմանի և անոր յաջորդին՝ Քայ Խուսրով Ա-ի քաջալերութեան կը վերադրէ Անանիայի հակաթոռ կաթողիկոսութեան հաստատումը: Երկրորդ սուլթանին օրով Անանիայ արդէն կաթողիկոս էր և անոր քաջալերութեան տեղի չէր մնար: Բագն ատտին 1197ին յաջողեցաւ սեղանքեան պետութեան միաթիւնը վերականգնել: Գրեթէ Արշալան Բ-ի կայսրութիւնը իր արգիլներուն միջև բաժնելու ձախող ձեռնարկէն ետք:

կաթաղիկասութիւնը թէ Անանիա իր յաջորդը ունեցած է:

1243 ին Մանկուլները պարտութեան մատնեցին սելջուքեան բանակները և սելջուքեան պետութիւնը ենթարկուեցաւ մանկուլական տիրապետութեան: Քիչ ետք Հեթում թագաւոր կամալին ընդունեցաւ մանկուլական գերիշխանութիւնը և հովանաւորութիւնը: Հաւանական է որ սելջուքեան արգիւքը զոգրած ըլլայ 1243 էն ետք, և Ամենայն Հայոց կաթաղիկասութիւնը իր իշխանութիւնը վերահաստատած՝ սելջուքեան սահմաններուն Հայկերուն վրայ: Հերձուածը այսպէս վերջ գտած կրնայ ըլլալ:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

Ա.

ԼԵՒՈՆԻ ԹԱՎԱԼՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

Լեւոն Հայոց թագաւոր օծուեցաւ 6 Յունուար 1199 ին, հաւանաբար իր թագաւորութեան առաջին տարին սկսած պէտք է համարիլ այդ թուականին: Սակայն, հայկական բազմաթիւ աղբիւրներու մէջ 1197 տարին է թագաւորութեան առաջին տարին: Հայ մատենագիրներէն և յիշատակարաններու հեղինակներէն սմանք Լեւոնը թագաւոր տիտղոսով յիշատակած են օծումէն և նոյնիսկ թագ ստանալէն առաջ:

Կիրակոս Գանձակեցի (Երեւան, էջ 162. Վինետիկ, էջ 78), Սամուէլ Անեցիի Շարունակագը (էջ 144), Վարդան (Վենետիկ, էջ 138), Հեթում Բ. ի հրրորդ Տարեգիրքը (Վ. Ա. Հակարյան, Մանր Խմբ. Կապուղուրդյունիւ, 2, էջ 77, տ. 28-29), Անանուս Ժամանակագրութեան մը հեղինակը (Ն. Կոս. Պաղարեան, Յայցակ Չառագրոց Սերոյ Յակոբեանց, Դ, էջ 58ր) և 1201 ի յիշատակարանին հեղինակը Լեւոնի թագաւորութեան առաջին տարին 1197ը նշանակած են: Այս թուականը կը բացատրուի հետեւեալ կերպով:

Լեւոն 1197 Յունուարին Համէական Սուրբ Կայսրութեան վիճապետ Հենրիկոս Զ. ին ղեկավարութիւն մը զրկեց և անոր հաւատարմութիւն յայտնելով արքայական տիտղոս և թագ խնդրեց: Կայսրը հաւա-

նեցաւ և Մայանի կարտինալ արքեպիսկոպոս Գանրատ Յոն վիթթիկալիս յանձնեց արքայական թագը, որով Լեւոն պիտի թագադրուէր: Հաւանաբար 1197 էն սկսեալ Լեւոն թագաւոր տիտղոսը կրելու իրաւունքը ստացած էր և ինքզինք թագաւոր յայտարարած: Յոյսով զոր, Հենրիկոս Զ. ի 22 Սեպտեմբեր 1197 ին պատահած մահէն ետք, նոյն կարտինալը պապական նախարարի հանգամանքով կատարեց 1199 Յունուար 6 ին, կրօնական նախարար-ժուռն էր արքայական իշխանութեան:

Բ.

ՄԵՅՐՈՅ ՄԱՐԻ ԳԱԼԱՌԻ
ԱՌՈՅԾ ՄԱՐԳ ԳԻՒԴ

Աշխարհագրական այս անունները, որոնք յիշուած են 1223 ին գրուած յիշատակարանին մէջ, Հայկական Աշխարհացայցին անձանթի չեն, սակայն ոչ՝ այս ձևերով:

Մեցուրը Մեմուրն է, գրուած նաև Մեմուր և Մուր, Բարձր Հայքի գաւառներէն մէկը, բայց Մեցուր Մարգ առաջին անգամ է որ կը տեսնուի:

Առոյծ ալ Առիւծ գաւառն է, բայց յիշատակարանին գրութեան ժամանակ կը կոչուէր Առոյծ Մարգ և զիւզ մըն էր: Առիւծ գրուած է նաև Ալլիւն և Ալլիւն(1): 13րդ դարուն Առոյծ արտասանութիւնը ենթադրել կու տայ թէ Ալլիւն և Ալլիւն գրչագրական սխալներ են: Այս գաւառը մատենագրութեան մէջ չէ յիշուած և կը թուի աննշան գաւառ մը եղած ըլլալ, որուն գլխաւոր տաւը կը կրէր այդ անունը:

Մեցուր և Առոյծ գրչութիւնները շահեկան են 13րդ դարուն Բարձր Հայքի բարբառին տեսակէտով:

Այս երկու տեղանուններուն մասին տես Հ. Հիւրման, Հիմ Հայոց սելյույ տնոցները, Վիեննա, էջ 128-129:

Փարիզ

ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(1) Այստեղ Արարատեանի հրատարակած Աշխարհացայցին մէջ Մուր, որ գրչագրական կամ տպագրական սխալ մը պէտք է ըլլայ: (Այստեղ Արարատեան, Շիրակացու Մատենագրութիւն, Երեւան, էջ 3:9):

ՍԵՖԱՍՏԱՅԻ ԳՐԻԶ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ

15-րդ դարի հայ գրչութեան արուեստի պատմութեան մէջ ցոլանում է մի վաստակաւոր գրչի պայծառ կերպարը: Դա զեղարուեստական ձիրքով օժտուած գրիչ Աբրահատացի Արիստակէսն է, որ իր հասարակական գործունէութեան ընթացքում հայ ժողովրդին աւանդ է թողել մի շարք ձեռագիր մատենաներ, որոնցից մեզ հասել են միայն մի քանիսը, որոնք այսօր ցայտուն դադափար են տալիս նրա գրչական արուեստի հմտութեան և զեղարուեստական ճաշակի մասին:

Արիստակէսի հիմնական կրթութեան էջերը ձեռն տանում են 15-րդ դարի Դարանաղեաց դաւառի, «մեծափառ և հռչակաւոր» Աւագ վանքը, որ եղել է իր Ժամանակի գրչութեան և մանրանկարչութեան արուեստների կեդրոններից մէկը: Այնտեղ վաստակել են մի խումբ գրչագիրներ և իրենց ընդօրինակած ձեռագրերով հարստացրել հայ մատենագրութեան դանձարանը:

Աւագ վանքի դպրոցում Արիստակէսն ուսանում է նոյն մենատառների առաջնորդ և քաջ հետոր Գէորգ վարդապետի մօտ, ինչպէս ինքն է յիշատակում 1408 թուին գրած «Մանրութունք» ձեռագրի յիշատակարանում. «...գրեցաւ եղանակաւոր տառս, որ կոչի Մանրութունք... ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս զերմաստ քաջ հետորին և տիեզերալոյս վարդապետին մեծին Գէորգեա, բազմերախտ սուրբ հաւրն իմոյ և վարժապետին»: Աւագ վանքումն էլ գրիչ Արիստակէսը մշակում է իր հոգում թաղնուած զեղարուեստական ձիրքը: Այնուհետեւ նուիրում է գրչական արուեստի զարգացմանը և ընդօրինակում մի շարք ձեռագրեր:

Վաստակաւոր գրչից աւանդ մնացած մի ձեռագիր յիշատակարանը պատկերում է Դարանաղեաց դաւառի «մեծափառ» Աւագ վանքը, որ նա 1405 թուին «լաւ յընտիր աւրինակէ» գրում է մի «Մանրութունք», որը միջնադարի հայ երաժշտութեան զեղեկութիւնը պատկերող մի ուշադրաւ աւանդ է, իսկ ձեռագրի յիշատակարանն արժէքաւոր է նրանով, որ հայ երաժշտու-

թեան պատմութեան համար մի կարեւոր տեղեկութիւն է հաղորդում, ընդգծելով թէ «Մանրութունք»-ի «լաւ և յընտիր» օրինակը խմբագրուել է Արքակաղնի վանքի (Կիլիկիայում) երաժշտական դպրոցում և «յարմարած» է նոյն մենատառների տաղանդաւոր «առաջին երաժշտապետաց» համար: Ահա յիշատակարանի վկայութիւնը. «...գրեցաւ եղանակաւոր տառս, որ կոչի Մանրութունք, ի լաւ և յընտիր աւրինակէ, որ է յարմարած առաջին երաժշտապետացն սուրբ ուխտին Արքակաղնոյն, ձեռամբ անիմաստ գրչի և յոյժ մեղապարտի Ռբտակիսի, ի թվ. ՊՄԴ. (584+551=1405), ի մեծափառ անապատիս որ կոչի Աւագ վանք... ի յառաջնորդութեան սուրբ ուխտիս քաջ հետորին և տիեզերալոյս վարդապետին մեծին Գէորգեա, բազմերախտին իմոյ և ուսուցչին»:

Երեք տարի անց, 1408 թուին, գրիչ Արիստակէսը դարձեալ Դարանաղեաց դաւառի «մեծափառ և հռչակաւոր» Աւագ վանքում, «լաւ և յընտիր աւրինակէ և բազում աշխատութեամբ» ընդօրինակում է մի նոր «Մանրութունք», որը միջնադարի հայ երաժշտութեան արուեստի պատմութեան համար նոյնպէս մի թանկագին աւանդ է: Ձեռագրի յիշատակարանում գրիչն ընթերցողներին խնդրում է գրչագրի թերութիւնների և սխալների համար «անմեղադիր լինել»։ «...Արդ, աղաչեմ դամենեսեան, որք հանդիպիք սմա ուսանելով և կամ աւրինակելով, յիշեալիք... և զիս եւս... և աղաչեմ զձեզ... անմեղադիր լինել մեզ, զի այսքան էր կար մեր, և թէ լինի պակաս կամ աւելի, զպակասն դուք լցէք և դաւելորդն ի բաց հանէք և թողէք զմեզ առանց բամբասանաց...»:

Ձեռագրի յիշատակարանն ուշադրաւ է նաեւ այն տեսակէտից, որ գրչի նրախան ծանր դրութեան մասին փաստական տեղեկութիւններ է տալիս: Նա իր զժուարբին աշխատանքը, ձեռագրի ընդօրինակութիւնը, կատարում է «դառն ժամանակում», իսկ չքաւորութեան պատճառով կերակրում է «շաղկապով—մալէղով (ալիւրով պատրաստուած կերակուր) և կօրեկէ ճաթնով»: Ահա գրչի տողերը. «...բայց եղև զբաւ սորա ի յութհարութ թվականի և յիսուն

և եւթն յաւելորդի... Ո՛հ, ո՛հ դառն ժամանակիս, դարձեալ աղաչեմ, զի անմեղագիր լինիցիք, զի չաղղամով ժալէշն և կորեկէ ճաթն օղնական եղեւ մեզ ի գրելն: Է՛, վա՛յ ուեղուկ ասեմ հազար բերան...»:

Գրչագիր մատենի յիշատակարանն առանձին արժէք է ներկայացնում նաեւ նրանով, որ յիշատակում է «բաղմերախտ, պատուելի և հեղահոգի» Տէր Սահակ երաժշտապետի անունը, որ 15-րդ դարի հայ երաժշտական արուեստի զարգացման խնդրում մեծ ծառայութիւն է մատուցում: Նոյնպէս նա է, որ 1408 թուին, «Մանրուսմունք»-ի օրինակն երրորդ անգամ տրամադրում է գրիչ Արիստակէսին: Արձանագրենք յիշատակարանի վկայութիւնը. «...Այլեւ յիշեալիք զբաղմերախտ և զհոգեւոր ծնաւոն սորին՝ զերաժշտապետն մեր, զպատուելի և զհեղահոգի զարբանեալ կրանաւորն՝ զտէր Սահակ սպասաւոր բանի... որ զաւրինակն պարզեւեաց մեզ երկրորդ անգամ, և այս երրորդ»:

Այնուհետեւ, 1412 թուին, գրիչ Արիստակէսը գրում է մի նոր ձեռագիր: Դա ժամանակի խոշոր գիտնական, Եսայի Նշեցու փայլուն աշակերտ, նշանաւոր վարդապետ ու իմաստասէր և Տաթևի նոր բարձր տիպի դպրոցի հիմնադիր՝ Յովհան Որոտնեցու (1313(5)–1386 թ.) իմաստասիրական մեկնութիւններն են: Զեռագրի յիշատակարանում կարդում ենք. «...Արդ, և ընդ արժանաւորացս յիշեալիք և զանաբժան՝ զբաղմաշարաւ անձս զըմբոստակէս Սերաստացի... ի թուականութեան հայոց մեծաց երկբառասնից տասանց և եօակի քանից, նեղակ թուով յաւելից (1412 թ.) ... Եւ եղեւ զրաւ սորա ի մեծափառ անապատիս, որ կոչի Ավազ վանք»:

Նոյն 1412 թուին գրիչ Արիստակէսն Աւազ վանքում գրում է և հայ զրչութեան արուեստին նուիրում տաղանդաւոր աստուածաբան, փիլիսոփայ, նշանաւոր բնագէտ և նկարիչ՝ Գրիգոր Տաթևացու (1346–1409) «Ոսկեփորիկ»-ը, որի յիշատակարանից առաջ բերենք հետեւեալ տողերը. «Արդ, զրեցաւ քաղուածոյս աստուածաբանութեան ի հաւաքմանէ առն մեծի վարժապետի՝ առնուն արթուն զուարթուն առն Գրիգորիսի, ձեռամբ եղկելի և կրկնամեռիկ անձին Ռըս-

տակիսի, ի զերահոչակ անապատս որ կոչի Ավազ վանք... Արդ, յերես անկեալ աղաչեմ զհանդիպողսդ յիշել սրտի մտաւք զթշուառականս ողորմայիւ ի տէր... զրեցաւ ի թվ. ԳԿԱ. (861+551=1412), յամբանն աւչոստոսի, ի փառս Քրիստոսի»:

Յիշատակարանի վերջում գրիչ Արիստակէսը ձեռագիրը կարգացողից կամ ընդօրինակողից խնդրում է «անմեղագիր լինել» ձեռագրի սխալների համար. «...Արդ, աղաչեմ անմեղագիր լինել մեզ վասն սխալանաց և անարհեստ ֆերդողութեանս, ներել աղաչեմ հայրաբար և ուղղել եղբայրաբար...»:

Նշենք, որ Արիստակէս Սերաստացու ընդօրինակած «Լուծմունք իմաստասիրական զրոց Յովհաննու Որոտնեցոյ» և «Ոսկեփորիկ Գրիգորի Տաթևացոյ» ձեռագիրները 15-րդ դարի զրչական արուեստի թանկագին աւանդներ են, որոնց յիշատակարանները բաղմարդին գրիչ Արիստակէսի մասին ընդգծում են, որ նրա զրչական արուեստի գործունէութեան գլխաւոր վայրը հանդիսացել է Դարանաղեաց դաւառի «հոչակաւոր» Աւազ վանքը, որի կամարների ներքոյ նա աշխատել է ութն երկար տարիներ (1404–1412 թուականը): Այնուհետեւ վաստակաւոր գրիչ Արիստակէսին տեսնում ենք Արեւելեան Հայաստանում, ուր նա կարօտագին զրացուններով ողջունում է Աւազ վանքի զարոցական դասերներ Յոհան Եղրեկացուն. «...Եւ յետ օուղ ինչ ժամանակի, զարձեալ ոմն բարեկամ եղբայր և ուսումնակից մեր եհաս առ մեզ՝ Արիստակէս անուն»:

Մի հանդամանք այժմ պարզ է, որ գրիչ Արիստակէսն Աւազ վանքում ամբողջ հոգիով նուիրուել է ձեռագրեր գրելու և ընդօրինակելու ծանր, բայց ազնիւ աշխատանքին և միշտ բարձր է պահել հայ զրչութեան արուեստի դրօշը: Նրա վաստակն արժանի է առանձին դնահատութեան:

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

Փաիկելի (Իրան)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

ԾՈՎՈՒՑ ՎԱՆՔ Ի ՏԼՈՒՔ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Ծովուց Վանքը, կամ առհասարակ ընդհանրացած անունով Ծովք Դըղ-կակը, կը դառնուէր Տլուք զաւառին մէջ, Անթէպէն դէպի հիւսիս արեւմուտք: Եկեղեցին կառուցուած էր յանուն Ս. Աստուածածնին:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ. — ԺԲ. դարու սկիզբը, թերեւս ԺԱ. դարու վերջերը, Ծով դղեակի տէրն էր Պաշլաւունի Ապիրատ իշխանը, Գրիգոր Գ. և Ներսէս Շնորհալի կաթողիկոսներու հայրը, որ զաւաճան նետով մը նահատակուած է 1111 թուին:

Գրիգոր Գ. Պաշլաւունի, որ հայրապետական աթոռ բարձրացած էր 1113 ին, Գեսունի Կարմիր Վանքին մէջ, և հաղիւ 3 տարի անցուցած էր այնտեղ, տեսնելով Գեսունի հայկական իշխանութեան ջրն-ջումը դժբախտ պարագաներու տակ, յարմար զատեց հայրապետանոցը Կարմիր Վանքէն փոխադրել իրենց սեփական Ծով Դղեակը, ուր կարեւոր շինութիւններ ալ կատարեց այդ առթիւ:

Այդ թուականէն (1116) սկսեալ՝ քառորդ դարու շրջանի մը վերաբերմամբ յիշատակարաններ յայտնի չեն: ԺԲ. դարու հինգերորդ տասնամեակը թեւակոխելէ ետք է որ կը հանդիպինք հետեւեալ պատմական յիշատակութեանց:

1. — Կիլիկեան Տարեղիբքը(*) ՇՁԹ = 1140 թուին տակ կը գրէ. «Չայսու ժամանակաւ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց տէր Գրիգորիս կայր ի փոքրագոյն դղեակն Ծովք, ի սահմանս Տլքոյ, զոր ստացեալ էր սուրբ հայրապետն գնոց ի բրնձէն Անտիոքայ և ծն դեղ շուրջն ի կո (60,000) զահեկան, և եկեալ անդ բնակէր հանդերձ եղբարքն տէր Ներսիսիւ, և աշակերտօքն, և ամենայն կահիւ սրբոյ աթոռոյն, և ամենայն

աղղայնօքն իւրեանց» (Հրատ. Աղբլեան, Վեհեակի, 1956, էջ 161):

2. — Ծովուց Վանքէն Ստեփանոս կրօնաւորի հրահանգով Կարապետ քահանայ Ուռհայի մէջ ՇՀԳ = 1144 թուին կ'օրինակէ Աւետարան մը, որուն յիշատակարանին մէջ կը կարդանք. «Գրեցաւ սուրբ և քրիստոսածիր կտակս Աւետարանիս ի գաւառիս Միջագետաց յաստուածապահ և ի բաղձահոգակ քաղաքս Ուռհայ, ձեռամբ իմոյ նուաստի՝ Կարապետ նուաստ քահանայի ... հրամանաւ Ստեփանոսի սրբազան և մաքրափայլ կրանաւորի, սպասաւորի որրոյ նշանին, որ է ի Ծովուց վանսն, մերձ ի սահմանս ամրոցին, որ կոչի Հոռոմ-կրայ...» (Յովսէփեան, Յիշատակարանք Զեռագրաց, 1951, էջ 356-7):

Վերոյիշեալ Ստեփանոս կրօնաւորը իր կարգին յիշատակարանով մը կը յայտնէ թէ անած և ուսած է Ծովուց վանքին մէջ, ապահովաբար դառնելով Գրիգոր Պաշլաւունի կաթողիկոսի աշակերտներուն շարքին. «Ես Ստեփանոս նուաստս յորդիս եկեղեցւոյ ... որ ոչ միայն եմ կրանաւոր, այլ և յետին քահանայ՝ անեալ և վարժեալ զպրութեամբ և ուսմամբ ի նմին վանս, որ նշանակեալս է աստ, ստացայ զԱւետարանս զայս ի յիշատակ հոգւոյ իմոյ...» (Նոյն, էջ 357):

3. — Բայց Գրիգոր Պաշլաւունի երկար տունն հանդիստ պիտի չկրնար ընել Ծովուց Վանքին մէջ, մասնով ՔԻ թուին ՇՂԹ = 1150 դարձեալ եկն սուլտանն յիկոնիոյ Մասուտն, և էառ զՊեհեսնի զոր առանց պատերազմի ետուն ի նա: Նոյնպէս էառ և զԳեսուն, զՌապան և զՓարզման. և անտի եկն ի Թլղաշար, և պատեաց զնա պատնիւօք, և ոչինչ կարաց առնել, քանզի որդի կոմսին անդ էր և ունէր արս պատերազմոյս. և ապա զերկիրն կոտորեաց և աւարաւ գնաց: Չայս տեսեալ սուրբ հայրապետն Հայոց տէր Գրիգորիս, զի այնքան տկարացաւ զօրութիւն քրիստոնէից, և ինքեանք ոչ ունէին ամրոց ապաստանի, և ի Ծովք բերդն իւրեանց երկնչին զաղարել. ապա խորհեցան զնալ յարեւելս առ թաղաւորն Վրաց, զի Անի ի ձեռս նորա էր, թերեւս անդ դասնիցն անդօրրութիւն և տեղի ապաստանի անկասկած ի թշնամեաց:

(*) Այս Տարեղիբքը հրատարակչին կողմէ ընծայուած է Սմբատ Սպարապետին. բայց ճիշդ չէ այդ, ինչպէս ցոյց տուած ենք այլուր (Սիւն, 1960, էջ 304-5):

և և թողեալ զեղբայրն իւր զտէր Ներսէս անդ, մինչև ինքն զնասցէ և զարձցի, և ապա ամենայն տոհմաբնէն և ընչիւք զնասցեն: Իսկ ի զնալն տէր Գրիգորի՝ պատահեաց զի զնաց ի Թլղաշար, և տիկինն ձօսլընին անդ էր, և հարցանէր ընդ սուրբ հայրապետն զպատճառս զնալոյ նորա յարեւելս. և նա պատմեաց նմա. և տիկինն այն արգել զնա ի ճանապարհէն՝ տալով նմա զանմատչելի բերդն Հոռոմկլայն ի բնակութիւն. ընդ որում յոյժ ուրախացաւ սուրբ հայրապետն, և զարձեալ եկն առ եղբայրն իւր տէր Ներսէս ի Ծովքն, և պատմեաց նմա զպատճառս զառնալոյն, և զխոստումն տիկնոջն ձօսլընին վասն Հոռոմկլայն՝ զի տացէ աթոռ հայրապետացն Հայոց: Իբրեւ լուաւ տէր Ներսէս և այլքն առ հասարակ ուրախացան յոյժ, զի մեծ էր երկիւղ առ նոսա յահէ անօրինացն. և ապա առեալ զամենայն ինչս իւրեանց և զազդ, զնացին ի Հոռոմկլայն և ամրացան յահէ անօրինացն. և զկնի ժամանակաց ետուն ձօսլընին ժեռ (15,000) զահեկան ի զինն Հոռոմկլայնն» (Կիլ. Տարեգիրք, էջ 167-9):

4. — Վերոգրեալ պատմական տեղեկութիւնները Ծնորհալին ալ կը հաստատէ իր մէկ յիշատակարանին մէջ, զրելով.

«Ի հինգ հարիւր թուականի, Ինընտասին [ին]նոյն^(*) միակի [= 599] շարադրեցաւ բանքս տաղի, [= 1150] եղանակս երաժշտի, ի դառնադոյն ժամանակի, չար և զրթնեայ և անբարի, որում Մատուտըն յիկոնցի, մելիք սուլտան հազարացի... տուեալ զքաղաքն Գերմանի... Իսկ ի միւսում հասեալ տարի, կրկին և հաս յայնմ աշխարհի, էառ զամուրըն Պէշանի, տալով վատացն առանց մարտի. և ըզՔեսոն քաղաք բարի, և զրմապան կարգ ըստ կարգի, ի Թրղաշար հասեալ լինի...»

(*) Տպուած է «Ինընտասին նոյն միակի», մենք կատարեցինք վերոգրեալ սրբագրութիւնը, համեմատելով յիշատակութեան պատմական զեղքերու տարեթիւր Կիլիկիան Տարեգրքին և Քեսոնցի Գրիգոր երէցի ժամանակագրութեան մէջ (Տես Մ. Ուն-հայեցի, Երուսաղէմ, էջ 504-5):

մեք ի դղեկէն որ Ծով կոչի, որ սեփական մեր էր տեղի... անցեալք ի յայս կոյս Տօրոսի, բնակեալ հանդէպ ամրականի, որ այլասեռ Քար^(*) անուանի... առ բարեպաշտ մեծ իշխանի, որոյ Թորոս վերածայնի, որդի յաղթողըն Լեւոնի, և Կոստանդեայ և Ռուբենի, տաղս երգեցաք քաղցրածայնի(ւ), զաշնակելով յիմաստ բանի, Վերապիտման Աստուածածնի և կենսատու սրբոյ Խաչի... Ներսէս եղբայր հայրապետի Հայոց Մեծաց Գրիգորիսի... նրաւի ի Կլայն Հոռոմականի...» (Տաշեան Յուցակ, էջ 513-4):

5. — Յաջորդ տարին, 1151ին, Աւետարան մը կը գրուի Ծով ամրոցին մէջ, ըստ հետեւեալ յիշատակարանին. «Յամի վեց-հարիւրերորդի արամեանս տոմարի, ի հայրապետութեան տեառն Գրիգորիսի՝ Հայոց հեղինակի և եղբար նորա՝ Ներսիսի, և ի բռնակալութեան Միջերկրեայ Մելիք Մատուտին՝ յիսմայել և յիկոնիոն քաղաքէ, զրեցաւ Աւետարանս այս յընտիր և ի ստոյգ աւրինակէ՝ յամրոցիս որ կոչի Ծով, ընդ հովանեաւ սրբոյ Աստուածածնիս և սրբոյ Նշանիս...» (Յիշտ. Ձեռագրաց, էջ 361):

6. — Տասնեակ մը տարիներ կ'անցնին և ապա Քեսոնցի Գրիգորի մօտ կը հանդիպինք հետեւեալ յիշատակութեան Ծովք բերդի մասին. «Յայսմ ամի տէրն Անտիօքուն, որ և բրինձ կոչի և անուն նորա սիր Ռընադտ, եկն յաւուրս աշնանային և յանհոգս եղեալ իշանէր ի Տլըոյ^(**) երկիրն, և ի բերդն կաթողիկոսի որ կոչի Ծով, ասպատակս սփռէր ի չուրջակայ երկիրն, աւար առնելով և զերելով զթուրքմանն զոր

(*) Ծնորհալին Այլասեռ Քար բառերով Հոռոմկլայնի չ'ակնարկէր, ինչպէս կը կարծեն ոմանք, այլ Տաշիկ Քարին, ուր Թորոս իշխան հետագային ալ ապրատան կը գտնէ բոտ վկայութեան Կիլ. Տարեգրքին. «Եւ Թորոս, որդին Լեւոնի, երկուցեալ ի նմանէ, ամրացուցանէր զկնին իւր և զորդիս և զգանձ ի Տաշիկ-Քարն, և ինքն զօրօք իւրով շրջէր ի զժուար և մայառուտ վայրս և ի խորածորս Տաւրոսի» (էջ 177-8):

(**) Տպուած է «յիւլէքսայ», ուղղելի է՝ ի Տլըոյ:

Ս. ՅԱՎՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ — ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Ծր. 3 Հոկտ.— Տոմ Խաչի: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Նշան վերնա-մատարան մէջ: Ժամարարն էր Հոգշ. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր:

● Կիր. 4 Հոկտ.— Բարեկենդան վարագայ Ս. Խաչի պահոց: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Երուսթիան, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարն էր Հոգշ. Տ. Վաչէ Արդ. Իգնատիոսեան:

● Ուր. 9 Հոկտ.— Նախատեսակը պաշտուեցաւ Ղպտոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ: Հանդիսապետն էր Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս:

● Ծր. 10 Հոկտ.— Ս. Գէորգայ զօրավարին: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ, բառ սովորութեան, Ղպտոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն մէջ: Ժամարարն էր Հոգշ. Տ. Սամուէլ Արդ. Աղոյեան: Քարոզեց Հոգշ. Տ. Ներսէճ Վրդ. Բապուճեան, բնարան ունենալով «Ո՛վ սուրբ Գէորգ, պարծանք ազդի մարդկան», խօսելով օրուան տօնելի սուրբին կենջեբն ու խիզախ դործունէութեան մասին և յայտնելով թէ նահատակութիւնը դերացանց ու բարձրագոյն դազաթն է զո-հողութեան: Քարոզէն ետք, արարողութեանց հանդիսապետ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. խօսեցաւ տարին անդամ մը Ղպտոց Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ Պատարազ մատուցանելու մեր իրաւունքին մասին, յայտնելով թէ ատիկա վերջնանց գեղեցիկ մէկ սովորութիւնն է առաջին դարերու Քրիստոնէական միացեալ եկեղեցիին: Ս. Պատարազէն ետք, Միաբանութիւնը պատուասիրուեցաւ Ղպտոց նոյն վանքի Հոգշ. Տեաչէն:

— Կէսօրէ ետք, Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպս. Քէմհանեանի ղրխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը «Հրաշախօսքով մուտք գործեց Ս. Երուսթեան Տաճար, ուր պաշտուեցան երկկոյնան ճամբարութիւնն ու վարագայ Խաչի նախատեսակը՝ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր թափօր Տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Հոգշ. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր:

● Կիր. 11 Հոկտ.— Տոմ վարագայ Ս. Խաչին: Գիշերային և առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան ի Ս. Լուսաւորիչ: Ապա Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպս. մատոյց օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարազը Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ:

● Ծր. 17 Հոկտ.— Ս. 72 աշակերտացն Քրիստոսի: Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի ներքին դաւիթը՝ Ս. Գէորգայ սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգշ. Տ. Տաթև Արդ. Ղարիպեան:

● Կիր. 18 Հոկտ.— Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Եակոբ: Ժամարարն էր Հոգշ. Տ. Ներսէճ Վրդ. Բապուճեան:

● Ուր. 23 Հոկտ.— Թարգմանչաց նախատեսակին ի Ս. Եակոբ նախադասեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս:

● Ծր. 24 Հոկտ.— Ս. Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց (Տոմ ազգային և եկեղեցական): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ Ս. Պատարազը մատոյց Արթ. Տ. Կարապետ Քճնյ. Անդրէասեան: Քարոզեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս., բնարան ունենալով «Յիշեցէք զառաջնորդ մեր...»: Համառօտաւ խօսելէ ետք օրուան տօնելի սուրբերուն մասին, Նորին Գերապատուութիւնը անդրադարձաւ թէ այսօր տօնն է անուան Ամեն. Ս. Պատրիարք Զօր. րտա թէ Սրբազան Պատրիարքը բարձրամանութիւն մը մտանդամ է Թարգմանիչ վարդապետներուն իւրա-

դտանէր ի սահմանն՝ ունելով ընդ իւր մարդս հազար ընդ ձիաւոր, ընդ ծուլուկ, ընդ խարուանդա, ընդ հետեակ...» (Մ. Ուռհայեցի, Երուսաղէմ, էջ 544):

7.— Նոյնը կը հաստատէ Կիլիկիան Տա-րեղիրքը. «Ի սոյն ամի (ՈԺ = 1161) տէրն Անտիոքայ Ըռնաղտ Բրինճն, առեալ ռ (= 1000) այր ձիաւոր և հետեակ և դայր նոքօք ի գաւառն Տլքոյ ի կաթողիկոսեանց բերդն ի Ծովքն, և ասպատակաւորս սփռէր շուրջ զգաւառօքն, գերել և աւար առնուլ զխորանարնակ Թուրքմանն» (էջ 185):

8.— Ծովք զգեակը կը յիշուի դարձեալ Գրիգոր Տղայի կաթողիկոսութեան շրջանին (1173-1193), այս անգամ Սամուէլ Անեցիի ժամանակադրութեան մէջ. «Այս տէր Գրիգորիս արկանէ հիմն ի Կլայն, և շինէ հոյա-

կապ եկեղեցի ի նմանութիւն արեւելից տաճարացն. պատրաստեալ ի նմա զգիրս երկուց սուրբ լուսաւորչացն զՏօրեղարաց իւրոց, տէր Գրիգորիսի և Ներսիսի: Հանէ և ի Ծովուցն զնշխարս մեծին Գրիգորիսի զքեռոյն Ապիրատայ հաւուն իւրոյ զտէր Վահրամայ և զնէ ընդ երկուց լուսաւորչացն» (Մ. Անեցի, Վաղարշապատ, 1893, էջ 139):

Վերոյրեալ յիշատակարաններու համաձայն ուրեմն Տլքք գաւառի Ծովուց Վանքը կամ Դղեակը՝ Հայոց հայրապետութեան աթոռը կը հանդիսանայ մինչև ԺԲ. դարու կէսը, 1150, երբ կը փոխադրուի Հոռմկլայ, աւելի ամուր վայր մը, ուր կը մնայ մինչև յաջորդ դարուն վերջերը:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

բանչիւրէն, և մայթանքներ բրաւ և. Ամենապատ-
ուիքեան կենաց արեւշատութեան համար: Ս. Պա-
տարազէն ետք, ըստ սովորութեան, կատարուեցաւ
հոգեհանգստեան պատօն, աղապշին բարերար Գա-
լուստի իւրկլիկեանի, ինչպէս նաեւ իր ծնողաց և
կողակցին հոգեհանգստեան համար, նախագահութեամբ
Փեր. Լուսաբարապետ Ս. Հօր:

● Կիր. 1 Նոյ.— Ս. Պատմաբար ճատուցուեցաւ ի Ս. Եսակոր: Ժամաբարն էր ՀոգՀ. Տ. Տաթեւ Արղ. Ղարիպեան:

● Բշ. 2 նոյ.— Ս. Եղիշեկիայ Աստուածաբանը։
Ս. Գառնարազը մատուցուեցաւ Գեթեանանիկի Ս. Աս-
տուածածնայ Տաճարին մէջ, Հայր Եղիշեկի գերեզ-
մանին վրայ։ Ժամարարն էր, ըստ օրդրուքնան,
Տաճարին Տեսուչը՝ Հոգւ. Տ. Մամուկէ Արդ. Աղոյ-
հան։ Արարարութեանց Հանդիսապետն էր Ժամօրհ-
նոց Հոգւ. Տ. Եղիշեկ Վրդ. Մամուր։

● Ծր. 7 նոյ.— Վարդան Գրեա Խաչի տօնին
տօթիւ, Կէսօրէ ետք, Ամեն. Ս. Գատրիարք Զօր
գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը «Հաշտափառ»ով
մուտք գործեց Ս. Եարութեան Տաճար: Գաւառա-
տեղոյն, Ս. Գերեզմանի և Գրեա Խաչի այլի ուխտե-
րէն ետք, Երեկոյան ժամերգութիւնն ու նախատո-
նակը պաշտօնեցան զԵրջնոյս կից՝ Հայապատեան Ս.
Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցոյ մէջ: Ապա կատարուեցաւ
Տօնորդական Սրբաձեռնաց այցելութեան և նազիթ-
աւար Թափօր Տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր
Հոյզ. Տ. Եովակի Վրդ. Մամաք:

● Կիր. Տ եռյ.— Գիւտ Խաչ: Գրեւորային և առա-
տաւան ժամերգութիւնները պաշտուեցան և Ս. Գա-
տարապը մատուցուեցաւ Ի Ս. Լուսաւորիչ: Ժամա-
բարն էր Նոյն. Տ. Վահան Արք. Թօփալան և Ս. Գա-
տարապէն ևսք կատարուեցաւ մեծանանդէս Թափօր
Քրիստոսի Ս. Գրեղորայանին և Գատարանաւիչոյն շուրջ,
ղկկաւորութեամբ Ամեն. Ս. Գատրիաբէ Շօբ, որ
ամպշովանիէ տակ՝ Ս. Խաչափայտի մատուցող
կ'որենէր Տաճարը լեցնող չոճ բազմութիւնը: Ս. Գե-
րեգմանի տաւանին մէջ Երզնում Վաչիչ քո Քրիս-
տոսէն ևսք, Թափօրը վերջացաւ Ս. Լուսաւորիչ
Եկեղեցոյ մէջ: Կէտոր անց էր արդէն երբ Մարտա-
ն, Սեկուն, չեթեթով վերադարձաւ Մայրավանդ:

● Կիր. 15 Նոյ.— Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Եսարթիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Փամարան կը չուէ։ Տ. Վաչէ Արդ. Իզմաւորեան։

● Ուր. 20 նոյ.— Ս. Հրէշտեղապետաց նախա-
տեսները պատուեցաւ. Համանուն եկեղեցւոյ մէջ:
Հանդիսապէսն էր Գեղչ. Տ. Սուրէն Արքեպս. Քէմ-
հաճեան:

● Ծր. 21 Նոյ.— Տօմ Ս. Հրեշտակապետացն
Գարրիէլի և Միխայէլի: Առաւօտեան ժամերգութիւնը
պաշտուեցաւ և Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս.
Հրեշտակապետ: Ժամարարն էր Հոգւ. Տ. Սամուէլ
Արք. Աղբշեան: Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարազէն
ետք կատարուեցաւ Հոգեհոգաւան պաշտօն՝ աղ-
պային բարերարութիւն Աղանի ձգվահիճեանի և պա-
րակներուն Հոգիներուն Համար, նախադառնութեամբ
Գրբւ. Տ. Սուրեն Արքեպիսկոպոսի: Ապա Միարա-
նութիւնը պատուասիրուեցաւ Տեաշարանին մէջ, Տե-

սուշ Հոգի: Տ. Աբշակ Աբղ. Պաշտօնաբեանի կողմէ:

● Կիր. 29 նոյ.— Բարեկենդան Յիսմակի պահոց:
Ս. Պատարազը մատուցուցաւ ի Ս. Յարութիւն, Ս.
Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարն էր Արթ. Տ.
Կարապետ ԲՆՅ. Անդրեասեան:

● ԵՂ. 3 Դեկտ. — Ընծայման նախատեսակին ի Ս. Յակոբը նախադաշնց Դեբէ. Տ. Սուրէն Արքեպս. Քէմհանէն:

● **Ուր. 1 Դեկտ.**— Ընծայումս Ա. Աստուածած-
նի: Աստուածուն, Դերշ. Տ. Սուրեն Արքեպոս-ի զխա-
ւորութեամբ, Մխարան Հայրեր ինքնաւարժերոյ
մեկնեցան Դեթեմանի ձորք ու ընէ ետք «Հրաշա-
փառ»-ով մուտք գործեցին Ա. Աստուածածնայ Տա-
ճար, ուր Տէրածար Ա. Դերեղմանին վրայ, եպիս-
կոպոսական խոյր քի զլուի, օրունան հանգիստար Ա.
Պատարազը մտնող և ասոր դատարանի քարոզիչ
Հոգչ. Տ. Ներսէս Վրդ. Բապուճեան, «Ամենացուցե-
անն իմ զՏէք» քնարանով: Ըստ սովորութեան, Ա.
Պատարազէն ետք կատարուեցաւ հոգեանդաւեան
պաշտոն՝ Ա. Աթոռոյ բարերար Կիւրապի Կիւրպէնկ-
եանի և Կիւրպէնկեան զերգաստանի ննջեցեալոց հո-
գեմերուն համար, նախագահութեամբ Հոգչ. Տ.
Յովսէփ Վրդ-ի:

● Ուր. 11 Դեկտ.— Առաջին Լուսաւորչաց Կաթնամանկին Ի Ս. Յակոբ Կաթնաղանակի Լուսաւորչայեան Դերք: Տ. Հայրիկ Արքեպս:

● Եր. 12 Դեկտ.— Ս. Առաքելոց և առաքին
Լուսաւորչացն մերոց Թաղէտի և Բարբողիմէտի:
Ս. Պատարադր Ժառուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս.
Կրկադրի Ժառարն մէջ: Ժառարն էր Հոգւ. Տ.
Ժառարն Արդ. Առաջաւորեալն:

● ԿԻՐ. 13 Դեկտ.— Ս. Գառաբազը մատուցուե-
ցաւ ի Ս. Յարութիւն, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ
մէջ: Ժամաքարն էր Հոգչ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գաբրիէ-
Լան:

● Դ. 16 Դեկտ.— Նախառեակին ի Ս. Յակոբ
նախապահէկ Գեղ. Տ. Սուրէն Արքեպս. :

● Եւ. 17 Դեկտ.— Ս. Հարցն եզրիաւացուց տօ-
նին առիթով, Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Մայր
Տաճարի Ս. Մակարայ մատարան մէջ: Ժամաբարն էր
Հայր. Տ. Գեորգ Վրդ. Կաղարեան:

● Եր. 19 Դեկտ. — Ս. Նիկողայասի սփանջելա-
գործ հայրապետին: Ս. Պատարազը մատուցուցաւ
ի Ս. Գեղաշիր: Ժամաբարն էր Հոգւ. Տ. Արշակ
Արդ. Կաշատուրեան: Վերաբերումը կատարուեցաւ
Տաւաթի Ներքին գումիթը գտնուող Ս. Նիկողայասի
Սեղանէն:

● ԿԻՐ. 20 Դեկտ. — Բարեկենդան Ս. Յակոբյանի
պահանջ: Ս. Պատարարը չ'առաջուցուցաւ ի Ս. Յակոբ:
Ժամարարն էր Արթ. Տ. Կարապետ Քչեյ. Անդրէաս-
Կան:

Բ. 21 Դեկտ.— Բզումբեան տանի նախաստ-
նակին ի Ս. Յակոբ նախապահեց ի ռաւարաւոյն
Գ. Լ. Տ. Հայրիկ Արքեպս.

● Գ. 22 Դեկտ. — Յարութիւն Ս. Աստուածամէր:
Առաջատան, Դեբէշ, Տ. Ստրէն Արքեպ. Գէժճան-
կանի գլխաւորութեամբ, Միաբան Հայերէն Քննա-
յարկական ժեկնեպան Գեթեմանի ձորը ու Քէրաշա-

փոփոխվել մատչ. գործակցին Ս. Աստուածածնայ Տաճար, ուր Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ օրուան հանդիսատար Ս. Պատարազը մատուցեց Հոգւ. Տ. Կիրեղ Վրդ. Գարեգեանի, եպիսկոպոսական խոյրի գլուխ, և քարոզիչ աւուր պատշաճի:

● Ուր. 25 Դեկտ.— Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ Նախագահեց Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս.:

● Եր. 26 Դեկտ.— Ս. Յակոբայ Մծրնայ հայրապետին: Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխադիր: Ժամաբարն է Հոգւ. Տ. Յովսէփ Վրդ. Մամուր:

● Կիր. 27 Դեկտ.— Ս. Պատարազը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութին: Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժամաբարն էր Հոգւ. Տ. Մամուլի Արդ. Արդոյան:

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

● Դշ. 14 Հոկտ.— Կինիի Հանրապետութեան Նախագահ Պր. Աճախ Սէֆու Քուրէի ի պատիւ Ն. Վ. Վարդապետին կողմէ, Ինթըրքոնթինէնթըլ պանդոկին մէջ տրուած ճաշկերոյթին ներկայ եղան Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Եշ. 22 Հոկտ.— Երեկոյեան, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ 6 Յունիսին մեկնած էր Ս. Քաղաքէս և այցելած զոյգ Ամերիկացիներն ու Հայաստան, վերադարձաւ Ս. Աթոս: Իրեն կ'ընկերանար Ս. Աթոսի Դիւանապետ Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան:

● Կիր. 1 Նոյ.— Ս. Հրեշտակապետաց վանուց Տեսուչ Հոգւ. Տ. Արշակ Արդ. Խաչատուրեան նշանակուեցաւ նաեւ Մատակարար Ս. Աթոսոյ:

● Բշ. 9 Նոյ.— Գանատայի Անկիթեան Եկեղեցւոյ Արքեպիսկոպոս Ն. Գերապատուութիւն Հովրսոյ Դրաբը, որ ուխտի եկած էր Ս. Երկիր, այցելեց Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր:

— Նոյն օրը, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. Դիւանապետ Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեանի, ներկայ եղաւ Ս. Քաղաքիս Անկիթեան Արքեպս. Գերշ. Տ. Մաք-Իննէսի կողմէ ի պատիւ Գանատայի Անկիթեան Արքեպս. ին տրուած թէյասեղանին, Անկիթեան Եպիսկոպոսարանի մէջ:

— Երեկոյեան, Ս. Ուխտիս Միաբան և Հարաւային Ամերիկայի Կաթոլիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Գեր. Տ. Յարութին Մ. Վրդ. Մուշեան, որ քանի մը ամիսներու համար չըջապառոյտի ելած էր Միջին Արեւելք, ժամանեց Ս. Աթոս: Գեր. Հայրը 24 Նոյեմբերին մեկնեցաւ Պէյրութ:

● Դշ. 10 Նոյ.— Երուսաղէմի Քաղաքապետ Ն. Վսեմ. Ռաուհի Սաթիպ այցելեց Պատրիարքարան, բարի գալուստ մաղթելու համար Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր:

● Եր. 14 Նոյ.— Ն. Վեհ. Հիւսէյն Քաղաւորի

ձեռնդեան 20րդ տարեդարձին առթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ընկերակցութեամբ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. Դիւանապետ Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեանի, այցելեց Վսեմ. Կաթալիպի:

— Նոյն օրը, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը ընդհանրական և բարեմաղթական հեռագիր մը յղեց Ամմանի արքային:

— Կէսօրէ ետք ժամը 4ին Հարամ Շէրիֆի Շէյխին կողմէ Էպիսկոպի տան մէջ տարբուած թէյասեղանին ներկայ եղան Գերշ. Տ. Սուրէն Արքեպս., Հոգւ. Տ. Գէորգ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Բշ. 16 Նոյ.— Բեթանիոյ մէջ, Օրթոտոքս Անկիլանոյի Հիմնադրիչ արարողութեան ներկայ եղան Աւագ Քարգման Հոգւ. Տ. Գէորգ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Կիր. 22 Նոյ.— Երեկոյեան Լիբանանի աւուստիսթեան 21-րդ տարեդարձին առթիւ, Լիբանանեան Հիւպատոսարանին մէջ տարբուած ընդունելութեան ներկայ եղան Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. և Հոգւ. Տ. Գէորգ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Դշ. 25 Նոյ.— Ս. Ուխտիս երեսասարդ Միաբաններէն Գեր. Տ. Շահան Մ. Վրդ. Սվաճեան Իսթանպուլէն ժամանեց Ս. Աթոս և մեկնեցաւ երկու օրեր ետք:

● Եշ. 26 Նոյ.— Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս. մեկնեցաւ Լիբանան և վերադարձաւ վեց օրեր ետք:

● Եր. 12 Դեկտ.— Պրիքիչ Քառնսիի նոր գրասենեակի բացման հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս., Աւագ Քարգման Հոգւ. Տ. Գէորգ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Կիր. 13 Դեկտ.— Արարական Զարթոնքի տօնին առթիւ, Հարամ Շէրիֆի չըջափակին մէջ, Զարթոնքի հիմնադիր Իսխան Հիւսէյն Իպի Ալիի գամբարանին մօտ եղած հանդիսութեանց և ապա, Էպիսկոպի տան մէջ տարբուած թէյասեղանին ներկայ գտնուեցան Դիւանապետ Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան և Տիար Կարպիս Հինդլեան:

● Եր. 26 Դեկտ.— Եւրոպացւոց Ս. Ննդեան տօնին առթիւ, Կէսօրէ առաջ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, ամբողջ Միաբանութեան ընկերակցութեամբ, յորհանրական այցելութիւն տուաւ Ծրանչիականց Կիւսթատին և Լատինաց Ամեն. Ս. Պատրիարքին: Ապա, ընկերակցութեամբ Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. և Տիար Կարպիս Հինդլեանի, Ն. Ամենապատուութիւնը այցելեց Պապական Նուիրակին, Անկիթեան Արքեպիսկոպոսին և Արար-Անկիթեան Եպիսկոպոսին: Իսկ Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Հայրիկ Արքեպս., ընկերակցութեամբ Հոգւ. Հայրերու, նոյն առթիւ այցելեց Յոյն-Կաթոլիկներու և Մարոնիթներու Գերշ. Եպիսկոպոսներուն, Հայ-Կաթոլիկ Համայնքի Պատր. Փոխանորդին և Լուսերականներու ու Արար-Լուսեականներու երէցներուն:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀՈԳԾ. Տ. ԿԻՒՐԵՂ

ՎՐԴ. ԳԱԲԻԿԵԱՆԻ

Երեւոյթի, 8 Դեկտ. 1964, երեկոյան, Ս. Աթոռ գերադարձաւ Ս. Աթոռի Միաբաններէն Հոգչ. Տ. Կիրեղ Վրդ. Գարեկեան: Հոգչ. Հայր Սուրբ Ամենագառի Ս. Գաթիարէ Հօր կարգադրութեամբ որդէն Նաիրակ զրկուած էր Հիւսիսային Ամերիկա, Հոգչ. Տ. Ծա՛հ Վրդ. Աճէմեանի Հետ կատարելու համար Ս. Գաթիարէ Տաճարի Հանդանակութիւնը: Հանդանակութեան աւարտին Հոգչ. Հայր Սուրբ, Ամեն, Ս. Գաթիարէ Հօր արտոնութեամբ և Գր. Ալեքս Մանուկեանի փափաքով կատարած է Տիարոյթի Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան Հանդանակութիւնը:

Վերադարձի ճամբուն վրայ Հոգհ. Հայր Սուրբը
Սեպտ. 5-ին Հոկտ. 23 ուխտաւորաբար դառնում է
Ս. Էջմիածին, և օգտուելով առիթէն, Հայաստանի
մէջ տաւած է 12 դասախօսութիւններ:

Իր պատասխանում Եվաթը Լիլանդն է «Հայկական
Երոստադէմը» և մոզական լապտերով կատարած է

բազմաթիւ պատկերներու ցուցադրութիւն:

Ինչ որ աշխատու պարագայ մըն է, զաստիճան-
թևանց ներկայ եղած են մտաւորականներ, բազմա-
թիւ երիտասարդներ, և սրահները ունեցած են միշտ
ալ խնդրուած բազմութիւն:

Ս. Էմմաննին յետոյ Հայց. Եկեղեցւոյ երկրորդ ամենէն պատկառելի հաստատութեան՝ Ս. Երուսաղէմի և անոր հոգւոր, բարոյական, մշակութային և նրթական արժէքներու նկատմամբ հայրենիքէն ներս ցոյց տրուած այս շատ լայն և բացարկել ուշադրութիւնը, արդարեւ, շատ աշխատեալ տարազայ մըն է։ Հոգւ. Հայր Սուրբին իսկ վկայութեամբ՝ սոյն բանաստեղծական հաւաքոյթները եղած են առիթներ, ուր Հայրենիքի ընտրանքն ու հասարակութիւնը զբաւեռած են իրենց շատ զբաղական կեցեալներէն ու դնահատուները հանդէպ մեր հոգւոր արժէքներուն, Հայց. Եկեղեցիին ու Ս. Էմմաննին։

Հայաստանին դեպի Երուսաղեմ իր վերադարձի ճամբուն վրայ Հոգւշ. Հայր Սուրբ առաւ և նաև, 12 դասախառնութիւններ Պոստյ Հաղկական զանազան կազմակերպութիւններու ակումբներուն մէջ, զարմ-
եայ բանիւ թէ մոզական բազմերով ներկայացնելով
Հայկական Երուսաղեմը:

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հնորակալութեամբ և օրհնութեամբ կ'արձանագրենք 1964 տարւոյ ընթացին Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին և այլ Սրբավայրերու տրուած հետեւեալ բարեպաշտական նուէրները:

1. — Փոքրիկն Հիւսա Դաւիթեան, Պարսկահայ,
ԹէՀրանէն, կը նստի պարսկական փոքրիկ մե-
սաքաւայ գորգ մը, իր մկրտութեան անթում:

2. — Թէ՛հրանմանակ Տէ՛ր և Տիկին Շահէ՛ Մինաս-
եան, կը նուիրեն արժանթեայ եռասունդեան աշտա-
նակ մը, գործ նոր Ջուղայի, Ս. Յակոբայ Տաճարին։

3.— Տիկին Լուսաբեր Խաչատուրեան, Դամասկոսի, կը նստի թոբուրա մը, ասեղնազոր՝
Ս. Բակարին:

4.— Տիկինն Ոսկի Թօղոսմադեան, բնիկ Կեսա-
բայի, Գաշիբէնի, Ս. Գիւնադիի սեղանին կը
նստի ասեղնապարծ Լեւոնի մը:

5.— Տիկին Մարիամ Փաշայեան, բնիկ Զուգա-
յեցի, կը նստի ձեռագործ Թանթէլ ծածկոց մը, և
Աւետարանի բռնիչ կարմիր ծաղկաւոր ապածոյ, իր
սմառնայն կողմէ՝ Մամիկոն Փաշայեանի՝ ղննչակ
մը մետաքսեայ, չին դործ, իր էղբոր՝ Աւետուս
Մարտի կողմէ՝ սպիտակ զրակալի ծածկոց մը, իր
թոռն կողմէ՝ Կիտի Նաշապետեանի, պղնձէ Թա-
մար սպիտակ:

6.— Գաղափարների Գարայր Արջանեան, ընտանիքի կողմէ՝ սեղի մատանի մը ակոյի և ձեռագործ գունաւոր թրքաւոր մը:

7. — Հալէպ պարնակի խորքերից Թ. Փայլունը պարիկեան, կը նուիրէ ճէկ բարակ սակիէ ապարան-
ճան Բ. Աստուածածնեայ պատկերին:

8.— *Barplewazwan* ኔቱ ስቱካኩ ደ ካደ ንወቱቱ ቅጥደድ
ደወወወኔቱ ደድ :

9.— Տիկին Թադուհի Շահինեան, կը նուիրէ ինքնակեանացործ Հէրմակի վրայ բանուած քորփուրս մը:

10.— Թրիորդէ Նուարդ և Սօֆիէ Հալէպէաններ,
Պալատարնակ, Քէօթանէաշի, կը նստիբեն ծաղկաման
մը յախճապակիէ՝ զօրծ Քէօթանէայի:

11.— Տիկին Թադուհի Պահաբեան, Պաշտօնակ,
Սինոպցի, կը նստի ժամադարի թաւիկեան ժը և
գոյց ժը հողաթափ:

12. — Տիկինն նաեւիկ Պաշարեանն, կը նուիրէ Կրետի
սրբիչ մը:

13.— Տիկին Աբրահիմ Զէյթինեան, Պոլսաբնակ,
Զէյթնեցի, կը նստի զոյգ մը հողաթափ:

14.— Փոքրիկն Մինաս Գաճճեան, Հալէպ-
բնակ, Մարաշի, կը նստի Էրոպական փոքր մե-
տաքէլ զործուած զորդ մը:

15. — Գոթական Տիկին Գոհար Անտոնեան, կր
նուիրէ Աւետարանի բռնի: և կարմիր-ճերմակ շէն-
ջակ մը:

16.— Աղէբդցի Օր. Անուշ Թովսէփեան, Կր Նուրէ
աջակողման և ձախակողման սիւնէրու Ս. Աստ
ուածածնայ պատուէրնէրուն զոյդ մը վարագործ, չե
սեւեւայ յիշատակարանով. «Յիշատակ է Ս. Յակո
բայ Աստուածամօր պատուէրն Աղէբդցի Օր. Անուշ
Թովսէփեանէ, Երուսաղէմ, 1964»:

17.— Հալէպարնակ Օր. Մարի Նարկիզեան, Ս. Գլխադրին կը նուիրէ ինքնաձեռագործ սեղանի ծածկոց մը:

18.— Օր. Լուսին Եղանեան, Ուրֆայի, Հալէպարնակ, Ս. Յակոբայ կը նուիրէ ճերմակ կտաւի վրայ կանաչ երկզով կարուած շապիկ մը:

19.— Հալէպարնակ, Այնթապի Օր. Հոփախմէ Մուրատեան, կը նուիրէ սև Եթիոպի վրայ ձեռագործ և թանթելա մը, իրբևէ շորփուրա:

20.— Տիկին Զապէլ Պէրպէրեան, Հալէպարնակ, Այնթապի, կը նուիրէ աղտամանդէ շարով օղ մը՝ Ս. Աստուածածնայ պատկերին վրայ կախուելու:

21.— Օր. Սիրարփի Այնճեան, Պէյրութարնակ, Աստուանի, կը նուիրէ Ս. Աստուածածնայ պատկերին արծաթէ սովորական ապարանջան մը:

22.— Գոնիայի, Տիկին Արշալոյս Գոնեալեան կը նուիրէ ճերմակ խորքի վրայ փուլերով դործուած ինքնաձեռագործ սկիւնի ծածկոց մը:

23.— Տիկին Արաքսի Սինեան, Աղչեհերցի, Պէյրութարնակ, կը նուիրէ փոքրիկ նիւթախառն արծաթէ կանթեղ մը Ս. Գլխադրին:

24.— Հալէպարնակ Տիկին Մարիամ Զուլեան, կը նուիրէ կտաւէ ձեռագործ Խորանի ծածկոց մը:

25.— Պաղատարնակ Օր. Աննա, կը նուիրէ Ս. Աստուածածնայ պատկերին ոսկեայ շղթայաձև կարմիր սկով ապարանջան մը:

26.— Տիկին Վերթուրա Գանթարեան, Պաղատարնակ, բնիկ Գոնեա-Գարամանցի, կը նուիրէ Ս. Աստուածածնայ պատկերին անդլեզն Վերթուրա վերստուութեամբ ոսկեայ երկու սին ապարանջան մը:

27.— Տիկին Ե. Գանթարեան, Պաղատարնակ, բնիկ Գոնեա-Գարամանցի, կը նուիրէ մարգարտաշար ոսկեայ խաչ մը Ս. Աստուածածնայ պատկերին:

28.— Հալէպարնակ բնիկ Եղանացի Տիկին Աննի, Նաղարեան, կը նուիրէ Խաչի երեք բռնիչներ ասեղնագործ:

29.— Կիպրարնակ Տիկին Կիլիանէ Էթէքեան, կը նուիրէ Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցւոյն պատկերի կանաչ վարագոյր մը:

30.— Գահիրէրնակ Օր. Մաքսուէ շէքիեան, կը նուիրէ ինքնաձեռագործ շորփուրա մը և դործուած հողաթափ մը:

31.— Գահիրէրնակ Տիկին Մարիանէ Քացախեան, կը նուիրէ ինքնաձեռագործ սեղանի ծածկոց մը:

32.— Պաղատարնակ Տիկին Փայլածու Մարանճեան, կը նուիրէ զոյգ մը արծաթեայ աշտանակներ Ս. Յակոբի:

33.— Պաղատարնակ Օր. Շուշանիկ Պոյաճեան, Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին կը նուիրէ Գերեզմանի ծածկոց մը, Ս. Գերեզմանի դրան՝ վարագոյր մը և

Հրեշտակի շարի ծածկոց մը և ձեռագործ շորփուրա մը:

34.— Գահիրէրնակ Տիկին Հրանուշ Սերփեան, կը նուիրէ Ս. Աստուածամօր Գերեզմանին ինքնաձեռագործ ծածկոց մը:

35.— Երեցիկն Նուրիցա Բանտիկեան, Պուրսացի, Ֆրանսարնակ, կը նուիրէ երեք ձեռագործ ծածկոցներ, մին մեծ՝ Ս. Յակոբայ Ասպ Խորանին, միւսը՝ Ս. Գլխադրի Սեղանի և ուրիշ մը՝ որեւէ Խորանի դործածուելու, ըստ յարմարութեան և զոյգ մը սպիտակ գուլպա՝ ժամարարի:

36.— Մուսուլարնակ բնիկ Եղգաացի Տիկին Լուսանուշ Նաճարեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորի Եկեղեցւոյն կը նուիրէ երկու սեղաններու թանթել ծածկոցներ (Ս. Յարութեան Հոգւ. Տեսչին յանձնուած):

37.— Տիկին Աննիկ Պալապանեան, Ֆրանսարնակ, Ս. Յակոբայ Տաճարին կը նուիրէ ինքնաձեռագործ՝ չորս շորփուրա և մէկը գունաւոր պատմա Աւետարանի բռնիչ, ձեռամբ Հոգւ. Տ. Ներսէս Վրդ. Բապուճեանի:

38.— Պաղատարնակ Տիկին Սալմա, և Մուրատ Սաեփան Խասոյեաններ, Սղերդցի, Ս. Գերեզմանին կը նուիրեն Հրեշտակի շարի վարագոյր մը, Ս. Գերեզմանին ծածկոց մը, երկու շորփուրա և երկու Խաչի բռնիչ և մէկ Աւետարանի բռնիչ: (Ս. Յարութեան Հոգւ. Տեսչին յանձնուած):

39.— Ամմանարնակ բնիկ Տէօթեօլցի Տիկին Զարուհի Փէլթէքեան կը նուիրէ Ս. Աստուածածնայ պատկերին մէկ ոսկի ապարանջան, և մէկ մատանի:

40.— Օր. Գնարիկ Փէլթէքեան, կը նուիրէ մարգարտով ոսկի մատանի մը Ս. Աստուածածնայ պատկերին:

41.— Ժան Ճէմէշեան, Սէնթ Լուիզէն, Ամերիկա, Ս. Աթոռոյ Նուիրակ Հոգւ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գարիկեանի միջոցաւ, Ս. Յակոբայ Տաճարին կը նուիրէ չափայէ ձեռագործ հին խալիչա մը:

ՀԱՅՐԻԿ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
Լուսարարապետ Ս. Արոռոյ

ԲԱՐԵՊԱՇՏԱԿԱՆ ԺԷՍԹ

Երուսաղէմացի Տիար Յարութիւն Խաչատուրեան, ի յիշատակ իր հանգուցեալ հօր՝ Կ. Պոլսեցի Արամ Խաչատուրեանի, ոսկեգոծած է Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցւոյն Ասպ Խորանը և բոլի Խորանները ու զանազան պատկերներու շրջանակներ:

Ս Ի Ո Ն

ՑԱՆԿ ՆԻԹԵՐՈՒ 1964 ՏԱՐԵՇՐԶԱՆԻ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն.—

ԱԻԵՏԻՍ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ. Հնդկաստանի	
Լահոր Քաղաքի մէջ 1635-ին գրուած	
Ոսկեփորիկ (հաւաքածոյ) մը	29
ԺԸ. Դարու երկու ձեռագիրներ	252

ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ՎՐԴ. ԶՂՋԱՆԵԱՆ.	
Mkrthym Յննդոց ԽԹ. 5-ի մէջ	
(քրգմ.)	63
Hbr-ը Յոբ ԺԶ. 4-ի մէջ (քրգմ.)	139

ԶԱԻԷՆ ՎՐԴ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ. Ֆիլա-	
տելփոյ Հայերէն ձեռագիրները	93,
	137, 186, 230

ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. Ստեփանոս	
Գոյներերիցանց	133
Յիշատակարանք Եսայի Նշեցւոյ	
Քերականութեան	185

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ. Վարդան Մանրա-	
նկարիչ	251
Սերաստացի Գրիչ Արիստակէս	364
ՀԱՅԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ. Անանիա Հակաբոռ	
Կարողիկոս	286, 360

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ծ Ա Կ Ա Ն.—

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ.***	24
Քառեակ	24
Պատասխան	129
Քառեակ	129
...Յաւերժապէս նոր	283

ՀՄԱՅՆԱԿ ԳՐԱՆԵԱՆ. Եփրաթա՛յ...	25
Պարոնտերի պարտէզին մէջ	58
Քրիստոս պատարագեա՛լ...	91
Անձանօք տեսիլքը	128
Վանքը՝ Զատիկին	156
Վանքը՝ Զատիկէն վերջ	156
Զո՛ւր սպասում...	183
Բարեկամի արցունքը	183
Սամարուին	217
Խորհուրդ գիշերուան	249

ՅՈՎՍԷՓ ԹԸԳԸՐԵԱՆ. Անցեալս	26
Մինչդեռ իմ սիրտս կու լայ...	157
Գ. ՃԱՐՏԱՐ. Եթէ գիւ օր մը լիէ՛ք...	27
Բախտը	58
Բնութիւնն ու մարդը	92
Կու գայ գարունը	130
Ինքնամանաչում	130
Էր երբեմն...	159
Երկու գարուն	158
Ո՛վ մահ	184
Ծառն ու մարդը	184
Տղու մը	218
Կը նայիմ կեանքին, Ա, Բ, Գ, Դ,	250,
	284, 358

ԵՂԻՎԱՐԴ. Տիգրանի աւերակներուն մէջ	57
ՎՏԱՐԱՆԴԻ. Սպասում	127
ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՅԵԱՆ. Երբոր երկիրս	
չբռնեցայ...	248
Տեսիլ Թիֆլիզի Մէջ	356
ԶԱԻԷՆ ԵԿԷՆԵԱՆ. Տարիներ վերջ	249
ՍԱՐՄԷՆ. Բարբառ մայրենի	285

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն.—

ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. «Գրչության	
Արվեստի Լեզվական-Քերականական	
Տեսութայունը Միջնադարյան Հայաս-	
տանում»	98
«Հաղթատ»	194
Ա. Գ. «The Rupenides, Hethumides	
and Lusignans»	195
«The Armenians in the Byzantine	
Empire»	231
«Ներսէս Շնորհալի»	264

Գ Ր Ա Կ Ա Ն.—

Գ. Ս. ՃԻՆԻՎԻԶԵԱՆ. Ամանորի խոհեր	27
Սփիւռփաշ Գրականութիւն	59
Մարդը	131

Ի Մ Ա Ս Տ Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն.—

ՆՈՒԱՐԳ ԵԱՂԼԵԱՆ. Զարի և քարիի ստուգաբանությունը (քրգմ.)	159,
	189, 219
Կրօն և գիտություն	258, 289

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն.—

Մեծ պահք	49
«Քրիստոս Յարեալ ի Մեռելոց»	118
Ա. Գ. Հայ դպրոցը և անոր դերը	145, 177, 209
ԽՄԲ. Բեղուն և արդիւնաշատ քառամեակ. (Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարք Հօր գահակալութեան Գ. տարեդարձին առթիւ)	241
Ծ. «Հարաւային Կողմ Աշխարհի»	305

Կ Ր Օ Ն Ա Կ Ա Ն.—

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ. Ստեփանոս Նախավկայ	18
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ	153
Խաչը և անոր պարծանքը	279
Քրիստոնէական եկեղեցւոյ Առաջին Դժուարութիւնը	351
Ս. Լ. Ծննդեան զրոյցներէն — Եգիպտոս փախուստը	54
Կարմրալանջը	125
ԳԷՈՐԳ Ս. Ճիւղիվիձեան. Երկու քամբանքը	88
Յղացուած և չգործադրուած մեղքեր	181
Վտապելութիւն առ Աստուած «Բարի» երիտասարդը	215 245
ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. Բարկութիւն և արդարութիւն	213
ՀԱՅՐԻԿ ԱՐՔԵՊՍ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ. Պարծանքի նշանը	277

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Վ Ա Ն Ք Ե Ր.—

ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. Ս. Կիրակոսի Անապատ	141
Ս. Տիմոքէոսի վանք ի Կարկառ	269
Ծովուց վանք ի Տլուխ	366

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն.—

ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. Թուղթ յե-	
--------------------------------	--

րուսաղեմէ ի Հայս վասն Տեառնըն-

դառաջին	33
Թուղթ Կեղեստիանոսի առ Նեստոր	256
Պատմութիւն եկեղեցւոյ (Կրատ.)	294
Յ. ՕՇԱԿԱՆ. Նաբեկ (Անտիպ ուսումնասիրութիւն)	37, 65

Յ Ո Ւ Ե Լ Ե Ա Ն Ն Ե Ր.—

Ա. Գ. Յակոբ Պարոնեան	164
Թորոս Թորամանեան	167
Ուիլիլմ Շէյֆսիք	169

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն.—

ՆՈՐԱՅՐ ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ. Հաղբատի առաջնորդները	225
Ուֆանաց տոհմացուցակը	263

Ս Ո Ւ Ր Բ Գ Ր Ա Կ Ա Ն.—

Ե. Օտարականը 13, 51, 85, 121, 148, 347	
Ծննդեան պատմութիւն	17

Ս Ո Ւ Ր Բ Յ Ա Կ Ո Ւ Ի Ն Ե Ր Ս Է Ն.—

Յուն. — Փետր. Ամսօրեայ լուրեր	46
Մարտ	» » 80
Ապրիլ	» » 109
Մայիս	» » 143
Յունիս	» » 171
Յուլիս	» » 207
Օգոստոս	» » 236
Սեպտեմբեր	» » 271
Հոկտեմբեր	» » 304
Նոյ. — Գեկտ.	» » 368

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի.—

Հ. Եղիա Վրդ. Փէշիկեան	78
Ուրարակիր Միքեան Յովհաննէսեան	79
Տիրամայր Մարի Մամուր	79
Ռափայէլ Պապա Ճենազեան	176
Զմրուլտ Մայրապետ Սարափեան	176

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Ք. —

Շնորհաւորական գիր Ամենայն Հայոց վեհ. Հայրապետին	44	Ժողէ Ազերսո Բերտիկաօ և Հայկական Բաժնի վարիչ Պրն. Ռօպէր Կիւլպէնկեան իրենց տիկիններով վերստին մեր մէջ	102
Կոնդակ Ամեն. Հայոց վեհ. Հայրապետին	81	ԳԱՆԻԷԼ ԱԲՂ. ՇԱՄԼԵԱՆ. Տարեկան Տեղեկագիր Ս. Թարգմանչաց Երկրորդական վարժարանի	197
Ս. Զատկի շնորհաւորական գիր Ամեն. Հայոց վեհ. Հայրապետին	84	ԱՆԱՀԻՏ ՈՍԿԵՐԻԶԵԱՆ. Տարեկան Տեղեկագիր Ամմանի Իզլալեան - Կիւլպէնկեան վարժարանի	201
Գերշ. Տ. Հայրիկ Սրբազանի Արքուքեան տըշուքեան Հայրապետական Կոնդակը	108	ՍԱՀԱԿ ԳԱԼԱՅՅԱՆ. Տեղեկագիր Երուսաղէմի Կիւլպէնկեան Մատենադարանի	206
Կոնդակ Ամեն. Հայոց վեհ. Հայրապետին, Երանաշնորհ Տ. Տ. Գէորգ Զ. Հայրապետի մահուան տասնամեակին առթիւ	113	Շնորհաւորական և այլ հեռագիրներ ու նամակներ	45
Կոնդակ Ամեն. Հայոց վեհ. Հայրապետին	273	Յուշատօն Ապրիլեան գոհերուն համար	142
Յայտարարութիւն Մայր Աթոռոյ Դիւանէն	101	Նուագահանդէս	144
Հաղորդագրութիւն Մայր Աթոռոյ Դիւանէն	303	Տարեկան հանդիսութիւնք Ս. Թարգմանչաց վարժարանի	175
Հաղորդագրութիւն Մայր Աթոռոյ Դիւանէն	346	Ս. Զատկի ուխտաւորութիւնը	175
Ամենայն Հայոց Հայրապետի հարցազրոյցը Սովետական Հայաստանի ռատիոկոմիտէի քղբակցին հետ	40	Նոր ուրարակիրներ	239
Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր Ծննդեան պատգամը	1	Նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանի նառը Հ. Բ. Ը. Միութեան 50-րդ Ընդհ. ժողովին	69
ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ. Երուսաղէմի Պատրիարք Ն. Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպս. Տէրտեբեանի Նիւ Եորք այցելութիւնը	297	Զեկոյց Հ. Բ. Ը. Միութեան - Հայկական ուսմանց դասընթացք Պէյրութի մէջ	74
Երուսաղէմի Պատրիարք Ն. Ամենապատուութիւն Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի Այցելութիւնը Հարաւային Ամերիկա	309	Հ. Բ. Ը. Միութիւն - Հրաւիրագիր Ընդհ. ժողովի	303
Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ. Քանաճայապետի պատմական այցելութիւնը Երուսաղէմ	3	Զեկոյց Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան - Հայկական գործեր	75
Յունաց Տիեզերական Պատրիարք Աքենակարասի այցելութիւնը Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր	11	Զեկոյց Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան - Համալսարանական կրթաքառակներ	111
Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վսեմ. Նախագահը՝ Տէր.		Թէֆէեան Մշակութային Միութեան կոչը Մեծ եղեռնի յիսնամեակին առիթով	67
		ԱՆԺԷԼ ՔԷՀԵԱՆ. Խորհրդածութիւններ համագործակցութեան մտփին շուրջ	96
		Վերադարձ Հոգշ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. Գաբրիկեանի	371
		Բարեպաշտական նուէրներ	371
		Յանկ նիւթերու 1964 Տարեշրջանի	373

«ՍԻՈՆ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆԸ
ԵՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱՄ ԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բաղգիրք Ֆրանսական Ոմբրու - Սարգիս Գառլման (նուիրատու) : Պէյ-
րուք, 1964, Տպ. Ալ-Խալ, էջ 135 :

Օմար Խայեամ - Քառեակներ : Թարգմ. Բնադրէն Յովսէփ Զ. Միրզայեան :
Նուէր Մ. Ղարաբէկեանէ : Թեհրան, 1963, Տպ. Մոզերն, էջ 128 :

Սիւրանանէն Հայաստան - Ալպէս Ս. Թէմիրեան (նուիրատու) : Պէյրուք,
1964, Տպ. Մշակ, էջ 191 :

Համաքարքառ Աստուածաշունչ Մատեանի Հին Եւ Նոր Կտակարանաց - Արդի
աշխարհարարով : Աշխատասիրեց Վեր. Վահան Գ. Սահակեան : Նուէր

Հալէպի Հայ Աւետ. Եկեղեցիէն : Պէյրուք, 1963, Տպ. Ատլաս, էջ 1279 :

Յեղափոխական Ալլում - Ե. Հատուր Թիւ 3(51) : 1964 : Նուէր Առոյն :

Այս երկար ծամբան - Դեւ (նուիրատու) : Երեւան, 1963, Հայպետհրատ, էջ
Թագաւորութեան Այս Բարի Լուրը : Տպ. Ամերիկա, էջ 32 : [157 :

Անլոյս Գիշերներ - Արամ Սէփէթեան (նուիրատու) : Պէյրուք, 1964, Տպ.
Մշակ, էջ 131 :

Օրացոյց Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի, Պէյրուք - 1964 Տարեշրջան :

Պ. Լէփէճեան կը նուիրէ Ա. Տրդատեանի Հետեւեալ գիրքերը .

ա) Առաջնորդ Թուարանութեան - Ա. Դասարան : Գահիրէ, 1953, Տպ.
Յուսարէր, էջ 31 :

բ) Առաջնորդ Թուարանութեան - Բ. Դասարան : Գահիրէ, 1955, Տպ.
Յուսարէր, էջ 39 :

գ) Առաջնորդ Թուարանութեան - Գ. Դասարան : Գահիրէ, 1953, Տպ.
Յուսարէր, էջ 63 :

դ) Առաջնորդ Թուարանութեան - Դ. Դասարան : Գահիրէ, 1954, Տպ.
Յուսարէր, էջ 80 :

Պատկերազարդ Նոր Այբբենարան (Ա. Մաս) : Միասնաբար Հեղինակեցին Ատ-
րիքէ Տաթեան, Արմենուհի Զալբեան, Բաղարատ Թեւեան և Հերման

Համարեան : Նուէր Արմենուհի Զալբեանէ : Իսթանպուլ, 1962, Տպ.
Բօլիկրաֆ Օֆսէթ, էջ 64 :

Նոյնին Բ. Մասը : Նուէր ըստ վերնոյն :

Բանքեր Մատենադարանի - Թիւ 7 : Խմբագիր Լ. Խաչիկեան : Նուէր Երեւանի
Մատենադարանէն : Երեւան, Հայկ. ՍՍՄ ԳԱ., 1964, էջ 435 :

Գէորդ Գարլման կը նուիրէ Լօթ Փրանսերէն գրքեր :

Հայկ. ՍՍՄ Գիտութիւններու Ակադեմիայէն ստացուած են Հետեւեալները .

ա) Ժամանակակից Հայերէնի Շարահիւսութեան Մի Քանի Հարցեր - Ս.
Գ. Արաւահեան : 1962, էջ 169 :

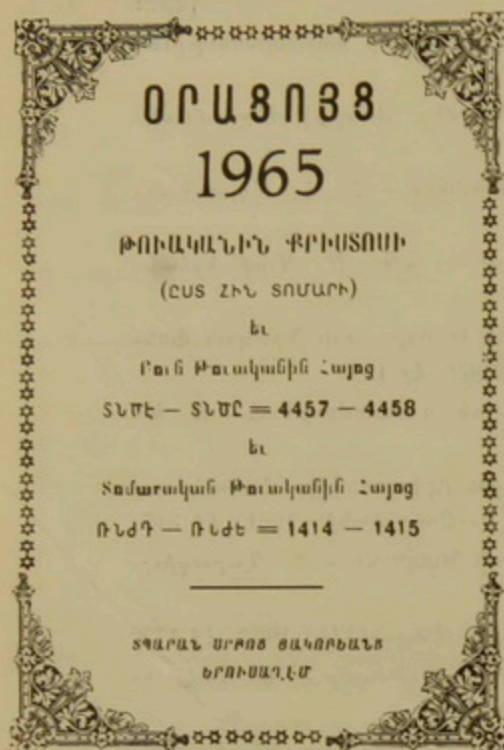
تصدرها - بطريق كية الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المؤلف - صاحب النافذة رئيس الاساقفة هابكازون أبراهاميان
نوفمبر - ديسمبر ١٩٦٤ طبع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ١١ - ١٢

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem. Armenian Patriarchate, Jerusalem
Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian. Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

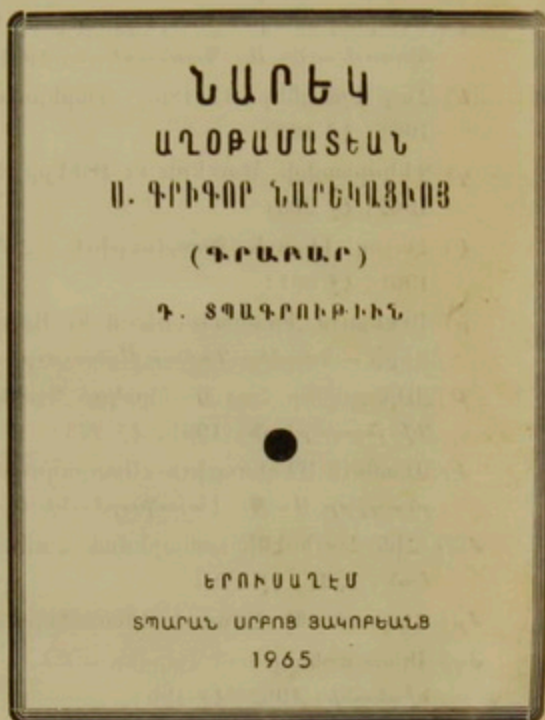
- բ) Հայաստանի Կոլտնտեսականների Ընտանիքը եւ Ընտանեկան Կենցաղը - Դ. Վարդուհան եւ Է. Կարապետեան: 1963, էջ 126:
- դ) Մատենագիտական Դիտողութիւններ - Ստ. Մալխասեանց: 1961, էջ [252:
- դ) Ստորադասական Կապակցութիւնը Արդի Հայերէնի Նախադասութիւններում - Ն. Ա. Պառնասեան: 1961, էջ 198:
- ե) Հայ Աշուղներ 17-18րդ Դարերում - Կազմեց Յամբիկ Սահակեան: 1961, էջ 465:
- դ) Դեկորատիվ Ծառերի եւ Թփերի Տնկարաններ - Հ. Հ. Մկրտչեան: 1962, էջ 203:
- է) Հայոց Լեզուի Պատմութիւն (Հին Շրջան) - Գ. Ա. Ղափանցեան: 1961, էջ 361:
- ը) Ուղեցոյց Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Գրական Փոնդերի - Կազմեց Գոհար Աղնաւուրեան: 1962, էջ 191:
- թ) Ակնարկներ Հայ Մանկական Գրականութեան Պատմութեան - Խ. Մ. Գիւլնազարեան: 1961, էջ 245:
- ժ) Անանուն Մեկնութիւն «Ստորոգութեանցն» Արիստոտէլի - Համահաւաք բնագիրը Ս. Պ. Լաւաֆարեանի եւ Վ. Կ. Զալոյեանի: 1961, էջ 317:
- ժա) Հին Հայերէնի Խոնարհման Համակարգի Ծագումը - Թ. Ղարաբաղլեան: 1961, էջ 179:
- ժբ) Հայաստանի Հանրի Անտառները - Գ. Դ. Եսրոչենկո: 1962, էջ 177:
- ժգ) Սրտաբանութեան Հարցեր - Թիւ 4: Խմբագրութեամբ Լ. Ս. Յովհաննիսեանի: 1962, էջ 190:
- ժդ) Հայ Ժողովրդական Հէփիաքներ - Ընդհանուր Խմբագրութեամբ Յովսէփ Օրբէլի: 1962, էջ 670:
- ժե) Սեւանի Հիդրօբիոլոգիական Կայանի Աշխատութիւններ - Հատոր 16րդ: 1962, էջ 168:
- ժզ) Երկերի Լիակատար Ժողովածու - Հատոր 14րդ: Գարրիէլ Սունդուկեանց: 1961, էջ 730:
- ժէ) Հայաստանի Արտադրական Կառուցումները - Հ. Խ. Խալախեան: 1961, էջ 90:
- ժը) Սովետահայ Թատրոնի Տարեգրութիւն - Գիրք Ա. (1917-1940): Բ. Յարութիւնեան: 1961, էջ 705:
- ժթ) Անտիքիտիկների Կիրառումը Բուսաբուծութեան Մէջ - Ընդհանուր Ի) Բիոֆիզիայի Հարցեր - Հատոր Բ.: Խմբագրութեամբ Հ. Խ. Բունեաթեանի: 1961, էջ 178:
- Իա) Հայաստանի Ֆլորան - Հատոր 4րդ: Խմբագրութեամբ Ա. Լ. Թախտաջեանի: 1962, էջ 433:
- Իբ) Լիակատար Քերականութիւն Հայոց Լեզուի - Հատոր 4րդ. Գիրք Բ.: Հ. Աճառեան: 1961, էջ 543:
- Իգ) Երկերի Լիակատար Ժողովածու - 10րդ. Հատոր (Լրացուցիչ): Խ. Արուսեան: 1961, էջ 457:
- Իդ) Ակնարկ Հայ Երաժշտութեան Պատմութեան: 1963, էջ 325:
- Իե) Հայ Նոր Գրականութեան Պատմութիւն - Հատոր Ա.: 1962, էջ 557:
- Իզ) Պատմութիւն Արիստակիսի Լաստիվերտցոյ - Աշխատասիրութեամբ Կ. Ն. Ելւզբաշեանի: 1963, էջ 158:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՏՊԱՐԱՆԷՆ

Էջ 176

Դիմ 100 Հիւս

Էջ 773

Դիմ 300 Հիւս

ՏՕՔԹ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔԷՔԼԻԿԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԵՒ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱԴՆԵՄ

ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

1964